

โครงการส่งเสริมการจัดการความรู้ของเยาวชนในชุมชนท้องถิ่น ภาคใต้

“ทักษะชีวิต จิตอาสา พัฒนาอาชีพ”

ตามไปดู...การเสริมสร้างการเรียนรู้แก่เด็กและเยาวชน

ตลาดนัดการจัดการความรู้ของเยาวชนในชุมชนท้องถิ่น ครั้งที่ 1 วันที่ 6 – 7 ธันวาคม 2551 โรงแรมเมืองลิควอร์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประสิทธิ์ชัย หนูนวล สมโภชน์ นาคกล่อม

เขียน	ประสิทธิ์ชัย หนูนวล สมโภชน์ นาคกล่อม
บรรณาธิการ	สมโภชน์ นาคกล่อม
ออกแบบปก	จิระพงศ์ ยิ้มประสาทพร
ที่ปรึกษา	คุณทรงพล เจตนาวณิชย์ ผู้อำนวยการสถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.)
จัดทำโดย	สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.) เลขที่ 386/59-60 ซอย 42 ถนนรัชดาภิเษก แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2513-8823 โทรสาร 0-2513-8824
สนับสนุนโดย	มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) เลขที่ 9 ถนนรัชดาภิเษก แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2544-2513 โทรสาร 0-2544-3896 www.scbfoundation.com www.okkid.net

คำนำ

โลกยุคปัจจุบัน กล่าวได้ว่าเป็น **ยุคสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้** (Knowledge-Based Society and Economy) ที่ขับเคลื่อนหรือแข่งขันกันด้วย **"ความรู้"** เป็นปัจจัยสำคัญ การแข่งขันหรือพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อมุ่งไปสู่ความอยู่ดีกินดี และมีความสุข **"ความรู้"** ถือเป็น **"ต้นทุนทางปัญญา"** ที่ต้องสร้าง ยกระดับ รวบรวม จัดระบบ จัดเก็บ โดยให้เข้าถึงง่าย และนำไปใช้ได้ง่าย หรือเรียกว่าต้องมี **"การจัดการความรู้"** (Knowledge Management / KM) เพื่อให้การดำเนินงานของบุคคล องค์กร และเครือข่ายบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีคุณค่า มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.) ทำหน้าที่หนุนเสริมการกลไกการทำงานของชุมชนท้องถิ่น ให้มีขีดความสามารถในการนำแนวคิด หลักการ และเครื่องมือการจัดการความรู้ไปใช้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในชุมชนท้องถิ่นของตนเอง

เอกสารใน **โครงการส่งเสริมการจัดการความรู้ของเยาวชนในชุมชนท้องถิ่นภาคใต้ ชุด "ทักษะชีวิต จิตอาสา พัฒนาอาชีพ"** ตามไปดู...การเสริมสร้างการเรียนรู้แก่เด็กและเยาวชน ตลาดนัดการจัดการความรู้ของเยาวชนในชุมชนท้องถิ่น ครั้งที่ 1 วันที่ 6 – 7 ธันวาคม 2551 โรงแรมเมืองลิเกอร์ จังหวัดนครศรีธรรมราช สรส.จัดทำขึ้นเพื่อ (1) บันทึกร่องรอยการเรียนรู้ร่วมกันของเด็ก เยาวชน ครอบครัว ชุมชน กลไก และหน่วยบ่มเพาะเด็กและเยาวชน (2) นำเสนอบทเรียน องค์ความรู้ ในการพัฒนาเด็ก และเยาวชนในชุมชนท้องถิ่น ให้สามารถอยู่ในชุมชนได้อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี (3) นำเสนอวิธีการประยุกต์ใช้การจัดการความรู้ของเด็กและเยาวชนในชุมชนท้องถิ่น ท่ามกลางความหลากหลายของบริบทและเครือข่ายปฏิบัติการ (4) นำเสนอแนวปฏิบัติที่ดี (best practice) ที่เป็นนวัตกรรมสังคมในการบ่มเพาะเด็กและเยาวชน ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ภายใต้การดำเนินงานของโครงการและพื้นที่เครือข่ายอื่นๆ

สรส. ขอขอบพระคุณแกนนำชุมชน ภาคีพันธมิตร และผู้ที่มีส่วนสนับสนุนและเกี่ยวข้องในการกระบวนกรเรียนรู้ร่วมกันทุกท่าน

สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.)

ตลาดนัดจัดการความรู้ของเยาวชนในชุมชนท้องถิ่น ภาคใต้

ห้องย่อย : เยาวชนกับทักษะชีวิต

“ประสบการณ์เด่น จากโครงการสะพานชีวิต สงขลาพอร์ม”

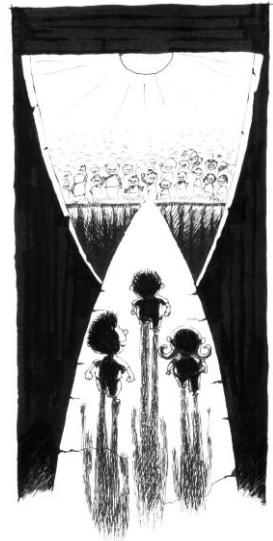
ห้องนี้มีสมาชิกร่วมเรียนรู้ เป็นเยาวชนจากโรงเรียนวัดโพธิ์ทอง โรงเรียนวัดสว่างอารมณ์ โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคใต้ กศน.ชะอวด วิทยาลัยนาฏศิลป์ นครศรีธรรมราช วิทยาลัยเทคนิคสตาปัตย์ วิทยาลัยการอาชีพนครศรีธรรมราช สภาเด็กและเยาวชน อ.เชียรใหญ่ สถานพินิจและคุ้มครองเด็ก นครศรีธรรมราช และ อบต.ท้ายสำเภา ส่วนผู้ใหญ่ใจดีก็มีทีมจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อบต.นาหมอบุญ กศน.เมืองนครฯ กศน.ชะอวด สถาบันเรียนรู้และพัฒนาเครือข่ายประชาสังคมนครฯ ทีมวิทยากรห้องนี้เราได้จากทีมศูนย์ฝึกอบรมเยาวชนและเด็ก สงขลาเขต 9 โครงการสะพานชีวิต สงขลาพอร์ม

สะพานชีวิต The Bridge of Life

จากประสบการณ์การศึกษา และร่วมทำงานในการพัฒนาศักยภาพเด็ก และเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนเขต 9 จังหวัดสงขลา พบว่าเยาวชนต้องการบ้านกึ่งวิถี หรือหน่วยงานช่วยแนะแนวชีวิต ช่วยฝึกทักษะอาชีพเมื่อได้รับการปล่อยตัวจากสถานพินิจและศูนย์ฝึกอบรมฯ เยาวชนส่วนใหญ่บอกว่าขาดความมั่นใจในตนเอง ขาดทักษะชีวิต และขาดทักษะในการทำมาหากิน ประกอบกับสถานการณ์เด็กและเยาวชนในสังคม ก็เผชิญหน้าอยู่กับวิกฤติทางสังคมหลายด้านที่มีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเด็ก เช่น ปัญหาสื่อที่ไม่เหมาะสม การขาดคุณธรรมจริยธรรม การศึกษาแบบแพ็คัดออก เป็นต้น เหล่านี้ล้วนส่งเสริมให้เยาวชนเดินเข้าสู่การกระทำผิดได้โดยง่าย

มุ่งสร้าง สะพาน...ปลายทางเพื่อเยาวชนและสังคม

สงขลาฟอรั่ม จึงเกิดแนวคิดดำเนินกิจกรรม ด้วยยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของเด็ก เยาวชน ครอบครัว ชุมชน หน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชนผ่านกระบวนการเรียนรู้หลายรูปแบบให้แก่เด็กที่เคยกระทำผิด ให้มีทักษะชีวิตที่ถูกต้องทั้งในศูนย์ฝึกอบรมฯ และเมื่อกลับออกไปสู่สังคมภายนอก ขณะเดียวกันก็ช่วยป้องกันเด็กและเยาวชนที่ไม่เคยกระทำผิด และเด็กที่อยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการก้าวพลาดไปพร้อมๆ กันโดยจัดทำเป็นโครงการ 3 ปี (พ.ศ. 2549 ถึง พ.ศ. 2551) ซึ่งดำเนินทั้งแนวรุกและตั้งรับ ตลอดทั้งสร้างพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้และการพัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เพื่อสร้างสรรค์กระบวนการเรียนรู้สู่การเป็นพลเมืองที่มีสติปัญญา รู้เท่าทันสังคมและมีพลังสร้างสรรค์ในการพัฒนาบ้านเมือง

โครงการสะพานชีวิตปี 1 (พ.ศ. 2549) ดำเนินการด้วยการใช้กระบวนการละครเพื่อพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชน ควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะชีวิต 5 ด้านที่ประกอบด้วย หนึ่งกระบวนการคิดและการตัดสินใจ การคิดวิเคราะห์ วิจัย สอง ความเข้าใจตนเองและผู้อื่น สาม การจัดการทางอารมณ์และความเครียด สี่ การสร้างสัมพันธ์ภาพและการสื่อสาร ห้า ความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งการแสดงละครและเนื้อหาที่สะท้อนออกมาเป็นที่ยอมรับว่า “ดี มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต” จนกระทั่งทางโครงการฯ สามารถพัฒนารูปแบบหรือกระบวนการละครเพื่อการพัฒนาทักษะชีวิต ขึ้นมา 1 รูปแบบ

โครงการสะพานชีวิตปี 2 (พ.ศ. 2550) สงขลาฟอรั่ม ยังคงมุ่งมั่นต่อการเป็นผู้สร้างสะพานที่เป็นทางเชื่อมระหว่างเยาวชนที่ก้าวพลาดกับสังคม ให้เดินไปพร้อมกัน ด้วยกิจกรรมสะพานชีวิต ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้สื่อ (Media Education) เป็นหลักด้วยเนื้อหาต่างๆ ดังนี้ หนึ่ง กระบวนการเรียนรู้สื่อเบื้องต้น (การคิดวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ ความคิดสร้างสรรค์) สอง กระบวนการผลิตรายการวิทยุเพื่อชุมชน (การบริหารจัดการ ความรับผิดชอบ ทีมงาน) สาม การเสริมสร้างศักยภาพภายใน (ระบบคิด จิตใจ คุณธรรม จริยธรรม) สี่ การเสริมสร้างศักยภาพ

ด้านศิลปะ (ความอ่อนโยนทางจิตใจ คุณค่าของตนเองและผู้อื่น การสร้างงานอาชีพ อีสระ)

ทั้งนี้ในการดำเนินกิจกรรมนั้น คณะทำงานได้เน้นการสร้างยุทธศาสตร์ การป้องกันและแก้ไขที่เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กเยาวชน ครอบครัว ชุมชน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ผ่านกิจกรรมเสริมสร้างการเรียนรู้หลายรูปแบบ เช่น การจัดประชุมโดยใช้กระบวนการพูดคุยอย่างพินิจไตร่ตรอง การร่วมพูดคุยกัน โดยใช้กระบวนการสุนทรียสนทนา หรือประชุมเชิงปฏิบัติการโดยกระบวนการสืบค้นพลังขึ้นชม เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อปลายทางที่เป็นฝั่งฝันคือเยาวชนที่มีศักยภาพพัฒนาตนเองสู่การพัฒนาสังคมนั่นเอง

สะพานชีวิต...สะพานที่ทอดยาวสู่ความรักและความอบอุ่น

“ชีวิตของเพื่อนก็คล้ายๆ กับของผม การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้ผม ได้รู้ว่าคนอื่นมีปัญหาในชีวิตและปัญหาครอบครัวหนักกว่าผม”

“ต่างคนต่างมีปัญหา อยากให้รู้ว่าทุกอุปสรรคมีทางออกเสมอ”

“เพื่อนแต่ละคนมีปัญหาไม่แตกต่างกันมากนัก มีปัญหาเป็นเรื่องราว มามากมาย เข้ามาในชีวิต ได้รู้จักวิธีแก้ปัญหา เพราะทุกปัญหามี ทางออก”

“ได้เรียนรู้จากเพื่อนมากขึ้น และรู้จักสู้กับปัญหา”

“ดีใจที่ได้เรียนรู้สิ่งที่ไม่เคยมีในห้องเรียนเพราะทำให้หายเหนื่อยได้ อยากไปให้ถึงที่สุดของสะพานชีวิตและอยากให้เพื่อนๆ เดินทางไปถึง ที่สุดพร้อมๆ กัน”

เหล่านี้คือความรู้สึกของเด็กและเยาวชน ที่เข้าร่วมกิจกรรมการเตรียม ความพร้อมเยาวชน สะพานชีวิต (The Bridge of Life) ปีที่ 2 (2550)

จากการเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้เด็กและเยาวชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของ ตนเอง มุมมองต่อการแก้ไขปัญหา รวมไปถึงการได้รวมพลังสร้างสรรค์กิจกรรม รับผิดชอบต่อสังคม ท้ายที่สุดนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อสามารถอยู่ร่วม ในสังคมได้อย่างมีความสุข ผลสะท้อนกลับจากพฤติกรรมของเด็กหลังจากเข้าร่วม กิจกรรมค่าย คือเด็กหลายๆ คนสามารถคิดถึงสิ่งที่เกิดขึ้นกับชีวิตตนเองและเพื่อน

ได้ และนำสิ่งเหล่านั้นมาปรับใช้เพื่อแก้ไขปัญหา รวมถึงสามารถเข้ากับเพื่อนๆ ได้ดี รู้จักฟังความคิดเห็น ยอมรับและเข้าใจเพื่อนมากขึ้น สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ดี และมีความสุขในการเข้าร่วมกิจกรรม

เด็กทุกคนมีพลังแห่งการสร้างสรรค์มีอยู่ในตัว พวกเขาเกิดมาพร้อมกับจิตใจที่ใสสะอาด แต่ด้วยสภาพแวดล้อมและปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้สิ่งเหล่านั้นค่อยๆ ถดถอยน้อยลงไปจากจิตใจของเขา

“การที่เยาวชนเข้ามาอยู่ที่นี้ไม่ได้หมายความว่าเยาวชนเป็นเด็กที่เลวร้าย แต่กลับเป็นสิ่งที่ดีที่เยาวชนได้รู้จักความผิดพลาดของตนเอง ซึ่งแตกต่างกับเด็กที่อยู่ในสังคมภายนอกที่กระทำผิดแต่ไม่มีโอกาสที่จะได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนทำ เพราะเด็กทุกคนมีทั้งเมล็ดพันธุ์ที่ดีและไม่ดีอยู่ในตนเอง เพียงแค่เราสร้างสะพานชีวิตเข้าไป เพื่อรดน้ำพรวนดินเมล็ดพันธุ์ที่ดีให้เจริญงอกงาม”

นี่คือประสบการณ์ที่ถ่ายทอดจากพี่ไปสู่รุ่นน้องของ บอย...สมศักดิ์ ชูช่วย คำ ที่เกิดความเปลี่ยนแปลง

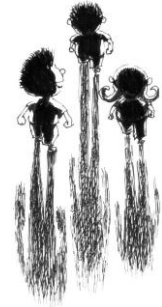
แปลงภายในตนเอง หลังจากผ่านกระบวนการเรียนรู้สื่อเพื่อพัฒนา

ไม่เพียงความรักความเข้าใจ ที่ถ่ายทอดสู่กันเท่านั้น การสร้างพื้นที่รองรับเยาวชนในโครงการ หลังจากการปล่อยตัวซึ่งจะส่งผลให้เยาวชน ได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง จนสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นเรื่องสำคัญเช่นกัน ดังนั้นทักษะที่เด็กและเยาวชนจะได้รับจึงเปรียบเหมือนสะพาน ที่ทอดสู่การสร้างงานสร้างอาชีพอิสระที่เขาเองจะได้ใช้หลังสร้างสรรค์ออกมาในทางที่เหมาะสม

ในปัจจุบันทางกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีนโยบายให้ศูนย์ฝึกทั่วประเทศ จัดตั้งสภาเยาวชนศูนย์ฝึกฯ ขึ้น ทางโครงการจึงได้ใช้โอกาสนี้ในการผลักดันกิจกรรมของโครงการให้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในกลไกการดูแลเด็กของกรมพินิจฯ โดยให้เยาวชน โครงการสะพานชีวิต กับสภาเยาวชนศูนย์ฝึกฯ ได้ทำงานร่วมกัน โดยมีเจ้าหน้าที่และเยาวชนอาสาสมัครของสงขลาฟอรั่มเป็นที่ปรึกษา และเป็นพี่เลี้ยงในการดำเนินกิจกรรม ด้วยความหวังที่จะเห็นการสนับสนุนและผลักดันให้ กระบวนการเรียนรู้เหล่านี้ กลายเป็นส่วนหนึ่งของกลไกในการดูแลเด็กและ

เยาวชนในสถานพินิจ หรือศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ

สะพานชีวิต ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกอบรมฯเขต 9 จังหวัดสงขลา กำลังสร้างขึ้นใหม่อย่างเข้มแข็ง เป็นสะพานใจที่รวมเอาหัวใจหลายๆ ดวงร้อยต่อไว้ด้วยกัน...ทางเดินบนสะพานนี้จึงไม่เดียวดายเหมือนที่ผ่านมา

ก่อนที่ทีมวิทยากรจะเติมเต็มทักษะชีวิตให้กับน้อง ๆ ในห้อง มีการเรียกน้ำย่อยด้วยวีดิทัศน์ **เรื่องเล่าสะพานชีวิต ชีวิตหลังคำพิพากษา** เพื่อนำเข้าเรื่อง

วีดิทัศน์ชุดนี้เป็นฝีมือของน้อง ๆ ที่ต้องพลัดเข้าไปอยู่ในสถานพินิจฯ โดยมีทีมสงขลาฟอรั่ม เจ้าหน้าที่ศูนย์ฝึกฯ เป็นที่ปรึกษา เนื้อหาบอกเล่าถึงเรื่องที่เขาทำพลาดไป ที่เรียกว่า อุบัติเหตุชีวิต ชีวิตเบื้องหลังกำแพงสูง เป็นอย่างไร ต้องเผชิญกับอะไร ได้เรียนรู้อะไรจากที่นี่ ได้เรียนรู้อะไรจากโครงการสะพานชีวิตที่เข้าไปเสริมในเรื่องทักษะชีวิต

ในปี 2549 โดย สงขลาฟอรั่ม ร่วมกับศูนย์ฝึก ดำเนินการโครงการสะพานชีวิต “เติมชีวิตให้เต็มชีวิต” โดยใช้สื่อละครง่ายๆ จัดในกลุ่มเล็กๆ ตรงตัวให้ผลในเชิงลึกสะท้อนชีวิตจริง คนที่ทำผิดไม่จำเป็นต้องเป็นคนเลวเสมอไป เมื่อออกจากศูนย์ฝึกไปแล้วไม่มีพื้นที่ให้เขา สายตาจากสังคมภายนอกที่มองมายังตัวเด็กมีภาพลบ ละครจะเป็นสื่อสะท้อนให้กับเขา เหมือนเรามองกระจก และสร้างความมั่นใจในการอยู่กับสังคม

ห้องเรียนสะพานชีวิต สื่อมวลชนศึกษา วิเคราะห์สถานการณ์ พัฒนาด้านใน เติมทักษะชีวิตให้เต็มชีวิต โดยการใช้กระบวนการของสื่อ ด้วยความเชื่อว่า “สื่อเป็นแหล่งบ่มเพาะพฤติกรรม”

พัฒนาในเรื่อง ทักษะการคิด ทักษะการจัดการอารมณ์ ค้นหาพลังชีวิต ค้นหาพลังของความคิด โดยเชื่อมต่อออกมาเป็น 4 โครงการ คือ สาธิตความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ บำบัดความเครียด / โครงการหนังสือหน้าอ่าน ภาพ วีดีโอ วีซีดีที่มีสาระ / สื่อดนตรีสร้างสรรค์ / ลดละการทะเลาะวิวาท

ปี 2551 มีการตั้งคำถามในหลากหลายแง่มุมต่อโครงการสะพานชีวิต เช่น ความหลากหลายของเยาวชน ความยั่งยืน ไปจนกระทั่งถึงการตอบรับจากสังคม หลังเด็กออกจากศูนย์ฝึก

สรุปด้วยคำที่ว่า **สะพานชีวิตที่เปี่ยมด้วยความรักและเมตตา เพื่อให้เยาวชนก้าวข้ามพากไปสู่วิถีที่ดีกว่า จັบจิตจริง ๆ**

เยาวชนกับทักษะชีวิต

ทักษะชีวิตมีอะไรบ้าง

หนึ่ง ทักษะการคิด (ในหลายๆ แบบ)

สอง ทักษะการตัดสินใจ การแก้ปัญหา

สาม ทักษะการจัดการอารมณ์และความเครียด

สี่ ทักษะการสื่อสาร

ห้า ทักษะความรับผิดชอบต่อสังคม

บอย สมศักดิ์ ช่วยชูคำ เต็มเต็มในวาระที่เรามีโอกาสไปเยี่ยมเยียนสงขลา พอรู้มาถึงถิ่น ว่า

ทักษะชีวิตมี 5 ด้าน คือ เรื่องของ **ทักษะการคิด** เราต้องยอมรับว่าเด็กสมัยนี้ ไม่ถูกฝึกให้คิด คิดอะไรนิดอะไรหน่อย ปวดหัว เซ็ง เครียด ไม่อยากคิด ทำยังไงที่จะทำ ให้น้องกลุ่มนี้ซึ่งถูกอิทธิพลที่เบียดเบียนการคิด อยากให้เขาคิด คิดให้สนุก คิดให้มัน มี กระบวนการเข้ามาให้เขาฝึกคิด ฝึกตั้ง

คำถาม ฝึกวิจารณ์สื่อ คิดวิเคราะห์ให้สื่อว่า สื่อนี้มันต้องการอะไรจากเรา นักการเมือง คนนี้มันเป็นยังไง อย่างเขาดูอาร์เจนตินา เห็นการล่มสลายของอาร์เจนตินา เด็กเขาก็หนังวิพากษ์วิจารณ์กัน สนุกมากเลย ท้ายที่สุดเด็กเขาก็บอกว่าถ้าจารย์พุ่มนทำกับ

ประเทศเราอย่างนี้ เราอย่าเข้าคาร์ฟูเลย มันก็เป็นสัญญาณประชาคมเกิดขึ้นมา ซึ่งมันสนุกได้ มันคิดกันได้ มันต้องเลือกสื่อ สื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือ เราได้แนวคิดมาจาก อ. ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์ ท่านเอาทำให้องค์ดู พอเด็กดูแล้วมันตรงกับชีวิตเขา คุณแล้วมันสนุก แต่ถามว่า กิจกรรมที่มันจะไปให้เด็กคิดมันก็ต้องหาวิธีการหน่อย

ตัวที่สอง คือ **ทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียด** จริงๆ แล้วมันไม่ใช่เรื่องใหญ่ มันเป็นเรื่องใกล้ตัวมาก อย่างที่เห็นได้ชัดเวลาน้องเขาคุยกันในกลุ่ม มันก็มีความต่างทางความคิด เพราะฉะนั้นเมื่อความคิดต่างเขาจะจัดการกับอารมณ์ตัวเองอย่างไร ไม่ให้โวยวาย ไม่ให้ไปชี้หน้าเพื่อน เพราะน้องกลุ่มนี้จะแรงมาก ก่อนที่เขาจะเข้ามาพ่อแม่พูดนิดพูดหน่อย เขาจะเถียง เพราะฉะนั้นพอเขาทำกลุ่มกับเราเขาต้องรับฟังเพื่อน ต้องรับความต่าง ต้องจัดการกับอารมณ์ตัวเอง วิธีการของเราคือ การพูดคุยแลกเปลี่ยน การรับฟังอย่างให้เกียรติมันต้องรับฟังกันอย่างไร การที่จะคุยกัน มันจะเชื่อมโยงกับ **ทักษะการสื่อสารเพื่อสร้างสัมพันธภาพ** ตัวนี้เราก็จะให้น้องด้วย เวลาน้องเขาคุย เขาควรจะมีบุคลิกอย่างไร ควรจะคุยกับเพื่อนอย่างไรไม่ให้เพื่อนโกรธ แล้วก็การเข้าใจตัวเองและผู้อื่น มันจะเกิดขึ้นจากกระบวนการที่เราทำ **การเข้าใจในตัวเองและผู้อื่น** หมายรวมถึงความมั่นใจในตัวเองด้วย ตรงนี้มันจะเกิดขึ้นตอนน้องเขาเสนอความคิดเห็นแล้วรู้สึกว่าคุณคิดเห็นของเขามันเป็นผู้ใหญ่ขึ้น มันดูดีขึ้น ผู้ใหญ่รับฟังเขา เพื่อนรับฟังเขา เขาก็จะมั่นใจในตัวเองขึ้น

ตัวใหญ่ที่สุดของเราคือ **ทักษะความรับผิดชอบต่อสังคม** หนึ่งในกระบวนการสื่อมวลชนศึกษาก็คือ พอน้องผ่านการเข้าถึงสื่อ วิเคราะห์วิจารณ์สื่อแล้ว เราก็จะให้น้องได้ทำโครงการ ออกแบบโครงการของตัวเอง ก็จะมึงบประมาณเล็กๆ สนับสนุนให้ ปีที่แล้วน้องเขาคิด 4 โครงการ เช่น เด็กด้อยค่าสื่อ โครงการหนังสืออ่านคนอ่านน่ารัก โครงการงานศิลปะสร้างอาชีพ โครงการนันทนาการสร้างสุขภาวะ ซึ่งหลายคนบอกว่า เด็กมันใช้ค่าใหญ่ แต่เขาก็เรียนรู้จากเราเวลาเราพูดคำพวกนี้ แสดงว่าเด็กเขาเกิดการเรียนรู้ที่จะใช้ค่าใหญ่ขึ้น แต่ก็ถามเขาว่าเขาเข้าใจความหมายหรือเปล่า เขาก็ตอบได้ เช่น สุขภาวะ มันคือความสุขที่รวมทั้งกาย จิต วิญญาณ เขาก็พูดไปตามประสาเขา ซึ่งก็โอเค เวลาเขาทำงานกับเพื่อนประสานงานกับเจ้าหน้าที่ซึ่งเมื่อก่อนโครงสร้างมันเป็นแนวตั้ง เด็กไม่มีโอกาสได้คุยกับเจ้าหน้าที่ เขาก็ต้องตั้งเจ้าหน้าที่เป็นที่ปรึกษา เป็นเทคนิคเล็กๆ น้อยๆ พอมี

อะไรเขาก็ไปปรึกษากับเจ้าหน้าที่ ขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ มันก็เกิดการสื่อสารในแนวราบขึ้น สัมพันธภาพก็ดีขึ้น เด็กก็ทำได้ ถ้าให้โอกาสให้พื้นที่ กิจกรรมที่น้องคิดมันโยงให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่พยายามแก้ปัญหาที่เกือบตาย ไม่ให้เด็กตีกัน ไม่ให้เด็กสับสน ไม่ให้เด็กกลัว ซึ่งมันเยอะมาก ซึ่งพอเราให้ห้องที่เข้าร่วมโครงการกับเรามาเรามักคิดว่า เขาเห็นปัญหาอะไร แล้วจะแก้ยังไง เขาก็มองว่า วันเสาร์ อาทิตย์ เพื่อนเขาทำผิดกรรมมากที่สุด เพราะเจ้าหน้าที่ แล้วเวลาว่างมาก เพราะวันจันทร์ถึงศุกร์เขาต้องเข้าหน่วยเรียน เขาบอกว่าเขาอยากเปิดห้องสมุดแล้วก็หาหนังสือมาให้เพื่อนดู

สื่อมวลชนศึกษากับการพัฒนาทักษะชีวิต

กล้วย ดวงแก้ว แก้วทองค์ หนึ่งในทีมวิทยากร เล่าว่า สื่อมวลชนศึกษา มี 4 ขั้นตอน คือ

- หนึ่ง เปิดโอกาสในการเข้าถึงสื่อต่างๆ ซึ่งเมื่อเด็กได้รับสื่อแล้วจะต้องมีการวิเคราะห์
- สอง การวิเคราะห์สื่อ เมื่อเกิดเหตุการณ์หนึ่งๆ ขึ้น จะต้องแก้ปัญหาอย่างไร
- สาม ประเมินค่า
- ทั้ง 3 ขั้นตอนนี้จะสร้างทักษะชีวิตในเรื่อง “การคิด วิเคราะห์ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการจัดการอารมณ์”

สี่ ผลลัพธ์สื่อสร้างสรรค์ นำเสนอมุมมองดีๆ ความคิดดีๆ ที่เพื่อนทำ ทำสิ่งดีแล้วได้สิ่งดีตอบกลับ เด็กก็จะพยายามทำในสิ่งที่ดีๆ เพิ่มขึ้น

ในขั้นที่ 4 นี้ คือ การเติมเต็มทักษะชีวิตในด้าน “ความรับผิดชอบต่อสังคม” ทั้งหมดนี้คือ การเอาสิ่งที่อยู่รอบตัวมาเรียนรู้กับชีวิตจริง พัฒนาไปสู่ทักษะชีวิต

คุณอำนวยของห้องนำไปว่า อุบัติเหตุชีวิต มันเกิดขึ้นได้เพราะขาดทักษะชีวิต แต่อุบัติเหตุนั้นสามารถป้องกันได้ถ้ามีทักษะชีวิต

ช่วงนี้ห้องๆ ที่มหาวิทยาลัยเล่าถึงบทเรียนความผิดพลาด และเมื่อเข้ามาร่วมในโครงการสะพานชีวิต เป็นอย่างไร นำกลับไปใช้ในชีวิตต่อไปอย่างไร

ปี “ได้สิ่งดีๆ หลายอย่าง เช่น ไม่ทำตามอารมณ์ตัวเองแบบเมื่อก่อน คือถ้าไม่พอใจก็ออกจากบ้านไปอยู่ในกลุ่มของตัวเอง ได้เรียนรู้เกี่ยวกับสื่อ การวิเคราะห์สื่อ เรียนรู้ว่าสื่อชักจูงคนได้จริง ถ้าเราไม่ศึกษาเราก็อาจเชื่อไปตามที่เขาโฆษณา เกิดความคิดว่า ทำไมเมื่อก่อนเราทำได้แต่ดู ฟัง ตาม โดยไม่คิด เราต้องรักพ่อแม่ ทำดีเพื่อพ่อแม่ อย่ารักเพื่อนมากกว่าพ่อแม่”

หนึ่ง “สื่อมวลชนศึกษาสอนหลายอย่าง เราดูรายการโทรทัศน์ ฟัง เขาโฆษณาว่าดี แต่เมื่อเราได้กลับมาประเมินค่าจะพบว่ามันไม่ใช่เลย เมื่อกลับบ้านได้ปรับความคิดใหม่ เราเคยมองข้ามที่บ้านจริงๆ ความอบอุ่นมันมีอยู่ในบ้าน เขามีให้เราตลอด เมื่อก่อนเราคิดว่าข้างนอกให้ความอบอุ่นได้ มีเพื่อนเยอะแยะ”

ดี “เป็นช่วงหนึ่งที่ผ่านมา เป็นคนเกรง เชื่อเพื่อน ทำความผิดถูกจับเพื่อนๆ ไม่เคยมาดู แต่คนที่มาดูแลเราคือพ่อแม่ หลังออกจากศูนย์ฝึกก็ได้วางแผนชีวิตว่า จะกลับไปเรียนต่อ ตอนที่เรามีโอกาสเรียน เรากลับไม่เรียน คนที่มีโอกาสเรียนต้องตั้งใจ เมื่อเรียนจบก็จะหางานทำ ทดแทนให้พ่อแม่ ตอนนั้นแม้ตัวเองจะอายุเกินแล้วก็ไม้อายที่จะเรียน ตอนนั้นรู้จักระงับอารมณ์ คิด วิเคราะห์ ตัดสินใจในสิ่งที่ถูกต้อง ยอมรับความคิดของคนอื่นมากขึ้น เป็นผู้ใหญ่มากขึ้น”

ชีวิตที่คิดได้

ปิดท้ายห้องย่อยด้วยบทเพลงที่มีเนื้อหาหลัก พูดถึงการใช้ชีวิตโดยไม่ขัดแย้งกันก็ได้

“...สะพานสร้างชีวิต ก่อเกิดพลังสร้างสรรค์ให้สดใส ต่อให้เรื่องร้ายปัญหา มีเพียงใด พวกเราจะสู้ไปด้วยใจที่มั่นคง...”

ผิคนี่เป็นครู

บอกเล่าถึง ความทุกข์ที่อยู่ในศูนย์ฝึก ความทุกข์ทางจิตใจ ความว่าเหว่ ความหวาดระแวง

“...ก้าวแรกที่ทำผิด ไม่ยังคิด ชีวิตเกือบดับสูญ ต้องมาถูกขังตั้งนกในกรง...”

เมื่อได้คิดถึงสิ่งที่คิดถึงอันดับแรกคือ พ่อแม่ น้องๆ เขาบอกพ่อแม่
ผ่านเพลงนี้ว่า

“...จะไม่เหลวไหลอีก ขอภัยในความผิดพลาด ยกเอาความ
ผิดพลาดนั้นเป็นครู...”

ฟังแล้วน้ำตาซึม มีอารมณ์ร่วมไปกับน้องๆ ไม่ว่าใครคงไม่ยากมีชีวิตอยู่
อย่างไรอิสระ แต่เมื่อก้าวพลาดไปแล้วต้องถามตัวเองว่า จะทำอย่างไรให้ดีขึ้น และ
เมื่อเขากลับออกไปสู่สังคมแล้ว ผู้ใหญ่ในสังคมจะช่วยเขาได้อย่างไร ถ้าพึ่งแค่ความ
สงสาร ความเห็นใจ หรือความรู้สึกอื่นๆ คงช่วยอะไรเขาไม่ได้ แต่ทำอย่างไรที่จะให้
โอกาส ที่จะมีพื้นที่ให้เขาได้แสดงศักยภาพของตัวเองตามที่เขาต้องการ

ตามไปดู การเรียนรู้หลังตลาดนัด

เราได้มีโอกาสตามไปคุยกับบอยถึงโครงการสะพานชีวิต ที่ทีมงานสงขลา
פורรั่ม ได้กระทำการใช้สื่อมวลชนศึกษา และอาวุธแห่งการเรียนรู้อื่นๆที่หลากหลาย
เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเด็กและเยาวชน หลังตลาดนัดผ่านไปไม่กี่วัน ทำให้
ได้รับทราบเรื่องราวน่าสนใจหลายอย่างเพิ่มเติม จึงขอเล่าสู่กันฟัง ดังต่อไปนี้

2-3 ปีของการทำงานที่ผ่านมา บอยบอกว่า เป็นช่วง
ของการหากระบวนการเรียนรู้ว่า เด็กกลุ่มนี้จะเรียนรู้อย่างไรมันถึงจะเหมาะ เด็กต้องผ่านการเรียนรู้จากคนหลายๆ
ฝ่าย กระบวนการเข้ามาทำกับเด็ก จึงมีตั้งแต่ละคร ไปจนถึง
เรื่องสื่อมวลชนศึกษา

เมื่อพูดถึงการเปิดพื้นที่ บอยอธิบายให้เราฟังอย่าง
น่าสนใจว่า พื้นที่ที่จะให้เด็กกลุ่มนี้ออกไป ตามทัศนคติของคนภายนอกดูเหมือนมัน
ยังมีความเหลื่อมกันอยู่ เป็นความไม่เท่าเทียมของความเป็นมนุษย์ คนมักจะมองว่า
เด็กกลุ่มนี้น่าสงสาร น่าเวทนา จริงๆ แล้วทัศนคติอย่างนี้เป็นอันตรายเพราะลด
ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ยิ่งทำให้พื้นที่สำหรับเด็กค่อนข้างน้อยไปอีก

บอยย้ำว่าที่พูดอย่างนี้ไม่ได้หมายความว่าตัวเองเข้าใจน้อง แต่พูดจาก
ประสบการณ์ตรงที่เคยอยู่ในสถานพินิจฯ 1 ปี 6 เดือน ในแง่ของความรู้สึกเด็กจะ
รับไม่ได้เวลาที่คนสื่อสารกับเราในลักษณะนี้ เช่นเดียวกับที่คุณหญิงคุณนายหลาย

คนจะมาบ่อนข้าวบ่อนน้ำให้เด็ก ไม่ได้ว่าเขา แต่ถ้ามีโอกาสสื่อสารก็อยากจะบอก เพราะโดยส่วนตัวบอยชอบทำงานเชิงลึกมากกว่าที่จะไปสร้างภาพกับเด็ก

กลับมาพูดถึงกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก มีสื่อหลายชิ้นที่เด็กๆทำขึ้นมาเอง เพราะในสื่อมวลชนศึกษามีอยู่ขั้นตอนหนึ่งที่เด็กต้องทำสื่อเอง ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สนุกมาก เช่น เรื่องเด็กที่เป็นขาใหญ่ในสถานพินิจฯ ขาใหญ่ที่อื่นเรามักมองในเชิงอำนาจ แต่ในมุมมองเด็กขาใหญ่คือคนที่เขาต้องดูแลเพื่อน ถ้าไม่มีขาใหญ่ก็ปกครองยาก

เราถามไปว่างานที่ทำอยู่ยากหรือไหม บอยบอกว่าชินแล้ว เรามองน้องเขาเหมือนวัยรุ่นทั่วไป แต่ที่ทีมงานสงขลาฟอร์มอีกคนที่เราคุยด้วยบอกว่ายากอยู่เหมือนกัน

เรากลับไปคุยถึงห้องย่อยทักษะชีวิตในตลาดนัดที่เพิ่งผ่านพ้นมา บอยสะท้อนว่า สิ่งที่คุยในวงมันเชื่อมโยงกัน แต่หลายคนมองไม่เห็น ไปเห็นเป็นภาพกิจกรรม แต่ไม่เห็นภาพที่มันอยู่นอกเหนือกิจกรรมนั้น เป็นวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงอยู่กับกระบวนการเรียนรู้ยังไง พอเกิดการตีความและสรุปออกมา มีบางคำพูดที่ทีมเยาวชนสนใจมาก คือการสรุปว่าที่คุยกันมาไม่ได้อะไรเท่าไร แต่พวกเรารู้สึกว่าสิ่งที่คุยคือเนื้อหาทักษะชีวิตเลย นี่เป็นตัวตัวอย่างของการตีความที่แตกต่างกัน เพราะบางทีคนทั่วไปอาจจะมองว่าทักษะชีวิตคือการประกอบอาชีพ การทำมาหากิน

ก่อนไปตลาดนัด ทีมงานคุยกันเยอะมาก เตรียมไปอย่างดี เรารู้สึกว่าในห้องย่อยเด็กต้องได้อะไร เราวางไว้หมดแล้ว โดยจะเริ่มต้นด้วยบอย ตามด้วยพี่ตุ๊กที่ทีมงาน เราจะปูพื้นตั้งแต่ความเป็นมาของโครงการสะพานชีวิต เจ้าหน้าที่ศูนย์ฝึกในสถานพินิจฯทำงานกับเรายังไง แล้วท้ายที่สุดกระบวนการกิจกรรมที่ใช้คืออะไร เด็กได้อะไร

แต่เนื่องจากเวลามาบีบ และการตั้งคำถามแนวตั้ง จึงเป็นสิ่งที่ทำให้ทีมเยาวชนและพี่เลี้ยงเครียด เพราะมองว่าน้องๆเหล่านี้ด้อยโอกาส เป็นเรื่องที่ยอมรับได้ยาก ลักษณะการตั้งคำถามกับน้องๆ เช่น คุณมีปัญหาอะไร ครอบครัวคุณอยู่อย่างไร ฟังแล้วก็เกิดความรู้สึก อีกอย่างสงสารน้องเล็กๆ ที่นั่งอยู่ในห้องหลับแล้วหลับอีกไม่รู้จะแก้ยังไง เราอาจต้องเตรียมวิธีการแก้ปัญหาเฉพาะเอาไว้ให้มากกว่านี้ แต่ก็มีน้องๆ จากสถานพินิจฯนครราชสีมา ตามมาคุยต่อกับเพื่อนเขาต่อ

ว่าแล้วบอยก็อธิบายให้เราเข้าใจมากยิ่งขึ้นว่า ทักษะชีวิตคืออะไร มีกี่ด้าน อะไรบ้าง ทำให้เรากระจ่างขึ้น...

“...ทักษะชีวิตมี 5 ด้าน คือ **ทักษะการคิด** เราต้องยอมรับว่าเด็กสมัยนี้ไม่ถูกฝึกให้คิด คิดอะไรนิดอะไรหน่อยก็ปวดหัว เชิง เครียด ไม่อยากคิด ทำยังไงที่จะทำให้น้องกลุ่มนี้ซึ่งถูกอิทธิพลที่เบียดการคิด อยากให้เขาคิด คิดให้สนุก มีกระบวนการเข้ามาให้เขาฝึกคิด ฝึกตั้งคำถาม ฝึกวิจารณ์สื่อ คิดวิเคราะห์สื่อว่า สื่อนี้มันต้องการอะไรจากเรา นักการเมืองคนนั้นมันเป็นยังไง

อย่างเขาดูวีซีดี เห็นการล่มสลายของอาร์เจนตินา เด็กเขาก็นั่งวิพากษ์วิจารณ์กัน สนุกมากเลย ทำยที่สุดเด็กเขาก็บอกว่าถ้าคาร์ฟูร์มันทำกับประเทศเราอย่างนี้ เราอย่าเข้าคาร์ฟูร์เลย ก็เป็นสัญญาประชาคมเกิดขึ้นมา ทั้งสนุกและคิดได้ แต่เราต้องเลือกสิ่งพิมพ์ ภาพยนตร์ด้วย เราได้แนวคิดมาจาก อ.ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์ ท่านเอามาทำให้น้องดู พอเด็กดูแล้วมันตรงกับชีวิตเขา คุณแล้วสนุก เราก็ได้ความรู้ว่ากิจกรรมที่จะไปทำให้เด็กคิด ต้องหาวิธีการที่เหมาะสมหน่อย

ทักษะที่สอง คือ **ทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียด** จริง ๆ แล้วมันไม่ใช่เรื่องใหญ่ มันเป็นเรื่องใกล้ตัวมาก อย่างที่เห็นได้ชัดเวลาน้องๆ เขาคูยกกันในกลุ่ม มันก็มีความต่างทางความคิด เพราะฉะนั้นเมื่อความคิดต่างเขาจะจัดการกับอารมณ์ตัวเองอย่างไร ไม่ให้โวยวาย ไม่ให้ไปชี้หน้าเพื่อน เพราะน้องกลุ่มนี้จะแสดงออกชัดเจนและแรง ก่อนที่เขาจะเข้ามาในสถานพินิจพ่อแม่พูดนิดพูดหน่อย เขาจะเกรียง เพราะฉะนั้นพอเขาทำกลุ่มกับเราเขาต้องรับฟังเพื่อน ต้องรับความต่าง ต้องจัดการกับอารมณ์ตัวเอง วิธีการของเราคือ การพูดคุยแลกเปลี่ยน การรับฟังอย่างให้เกียรติ ต้องรับฟังกันอย่างไร เป็นการฝึกทักษะที่จะพูดคุยกัน

ซึ่งจะเชื่อมโยงกับ **ทักษะการสื่อสารเพื่อสร้างสัมพันธภาพ** ซึ่งเราจะให้น้องๆ ได้เรียนรู้ด้วย เวลาน้องคุย เขาควรจะมีบุคลิกอย่างไร ควรจะคุยกับเพื่อนอย่างไรไม่ให้เพื่อนโกรธ การเข้าใจตัวเองและผู้อื่นก็จะเกิดขึ้นจากกระบวนการนี้ที่เราทำ **การเข้าใจในตัวเองและผู้อื่น** หมายถึงรวมถึงความมั่นใจในตัวเองด้วย ตอน

น้อง ๆ เสนอความคิดเห็น เรา รู้สึกได้ว่าความคิดเห็นของเขามันเป็นผู้ใหญ่ขึ้น ดูดีขึ้น ผู้ใหญ่รับฟังเขา เพื่อนรับฟังเขา เขาก็จะมั่นใจในตัวเองขึ้น

ทักษะใหญ่และสำคัญที่สุดของเราคือ **ทักษะความรับผิดชอบต่อสังคม** หนึ่งในกระบวนการสื่อมวลชนศึกษาก็คือ พอน้อง ๆ ผ่านการเข้าถึงสื่อ วิเคราะห์ วิจัยแล้ว เราก็มักจะให้ น้อง ๆ ได้ทำโครงการ ออกแบบโครงการของตัวเอง ก็จะมีงบประมาณเล็กๆ สนับสนุนให้ ปีที่แล้วน้องเขาคิด 4 โครงการ เช่น **เด็กดีคือทำสื่อดี** **โครงการหนังสือนำอ่านคนอ่านน่ารัก** **โครงการงานศิลปะสร้างอาชีพ** **โครงการนันทนาการสร้างสุขภาวะ** ซึ่งหลายคนบอกว่า เด็กใช้คำใหญ่ แต่เขาก็เรียนรู้จากเรา เวลาเราพูดคำพวกนี้ แสดงว่าเด็กเขาเกิดการเรียนรู้ที่จะใช้คำใหญ่ขึ้น ถ้าถามเขาว่า เขาเข้าใจความหมายหรือเปล่า เขาก็ตอบได้ เช่น สุขภาวะ มันคือความสุขที่รวมทั้งกาย จิต วิญญาณ เขาก็พูดไปตามประสาเขา ซึ่งเราก็เห็นด้วย

เวลาเขาทำงานกับเพื่อน ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ซึ่งเมื่อก่อนโครงสร้างมันเป็นแนวตั้ง เด็กไม่มีโอกาสได้คุยกับเจ้าหน้าที่ จึงเกิดมีเทคนิคเล็กๆ ให้ได้คุยกัน โดยน้อง ๆ ตั้งเจ้าหน้าที่ที่เป็นที่ปรึกษา พอมีอะไรเขาก็ไปปรึกษากับเจ้าหน้าที่ ขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ เกิดการสื่อสารในแนวราบขึ้น สัมพันธภาพที่ดีขึ้น เด็กก็ทำได้ ถ้าให้โอกาสให้พื้นที่ กิจกรรมที่น้องคิดมันโยนให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่พยายามแก้ปัญหาที่เกือบตาย ไม่ให้เด็กตีกัน ไม่ให้เด็กสับสน ไม่ให้เด็กสับสน ซึ่งมีเยอะมาก

พอเราให้น้องที่เข้าร่วมโครงการมาร่วมกันคิดว่า เขาเห็นปัญหาอะไร แล้วจะแก้ยังไง เขาก็มองว่าวันเสาร์ อาทิตย์ เพื่อนเขาทำผิดกฎหมายมากที่สุด เนื่องจากเจ้าหน้าที่น้อยและน้อง ๆ มีเวลาว่างมาก ผิดกับวันจันทร์ถึงศุกร์ที่น้อง ๆ ต้องเข้าหน่วยเรียน ทำให้มีเวลาว่างน้อย จึงเกิดความคิดว่าอยากเปิดห้องสมุดแล้วก็หาหนังสือมาให้เพื่อนดู...”

เมื่อให้สะท้อนการทำงานทำงานที่ผ่านมา ซึ่งปีนี้เป็นปีที่ทำเป็นที่ร่วมกับเจ้าหน้าที่สถานพินิจ เนื่องจากสองปีที่ผ่านมาเป็นปีที่ค้นหารูปแบบ ปีหลัง ๆ ถูกตั้งคำถามว่า ถ้าทีมงานสงขลาฟอร์มถอนตัวออกไปแล้วเจ้าหน้าที่ทำเป็นหรือไม่ ความยั่งยืนมันอยู่อย่างไร เด็กออกไปแล้วจะเป็นอย่างไร เราช่วยได้จริงหรือไม่ จึงนำมาสู่

ปีที่ 3 ซึ่งพยายามตอบคำถามเหล่านี้ให้หมด แล้วบอยก็ได้สรุปให้เราฟังถึงกระบวนการทำงานอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ว่า...

“...**ระยะที่หนึ่ง** เราพยายามฝึกกระบวนการให้เจ้าหน้าที่ มีที่คู่กับที่มอีก 4-5 คน เข้าร่วมด้วย ปีแรกตอนบอยเดินเข้ามาในสถานพินิจ จะถูกมองตั้งแต่หัวจรดเท้า มีคำถามเยอะ ด้วยว่าบอยเป็นศิษย์เก่าด้วย ดังนั้น ปีแรกจึงเป็นที่เราต้องต่อสู้กับเจ้าหน้าที่ กับระบบ เขารับแต่เขาไม่เข้าใจ เพราะโครงสร้างเขามั่นแข็ง โชคดีว่ามีอาจารย์พรรณนิภา โสทธิพันธุ์ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่ที่ข้าราชการให้ความเคารพอยู่ เราอาศัยบารมีท่าน ประกอบกับผู้อำนวยการคนใหม่ก็ให้ความร่วมมือ เช่นเดียวกับผู้อำนวยการที่เพิ่งย้ายไป ไม่ได้ขวางอะไร

ในระยะแรกนี้ การเกิดของกิจกรรม เริ่มต้นเมื่อปี 47 โดยทำโครงการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กและเยาวชน 7 จังหวัดภาคใต้ ร่วมกับอ.ศรีศักดิ์ ไทยอารี เป็นเด็กในระบบการศึกษา เป็นช่วงที่เราคุยกันเยอะว่าจริง ๆ แล้วทักษะชีวิต ความหมายมันคืออะไร มันมีความหมายเยอะมาก รวมไปถึงการประกอบอาชีพ จนท้ายที่สุดก็มาตกอยู่ที่ทักษะ 5 ตัวที่กล่าวไปตอนต้นแล้ว เราเชื่อว่า ถ้าทักษะ 5 ตัวนี้มาอยู่ที่ตัวเด็ก เขาสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปลอดภัยและมีความสุขได้

ตอนนั้นที่ทำการก็คล้ำทางกันอยู่ ให้เด็ก ๆ เขาทำโครงการ แต่เราตั้งโครงไว้ว่า ในโครงการของเขา เขาเกิดอะไรในทักษะ 5 ตัวนี้ เราตั้งคำถาม พอเขา มาประเมินกันก็ตั้งคำว่า วันนี้เขาทำกิจกรรมเขาเกิดทักษะอะไรบ้าง ตั้งแต่นั้นมาก็จับหลักการทำงานโดยเน้นทักษะ 5 ตัวนี้มาตลอด มีนักวิชาการหลายคน ช่วยสกัดความรู้เรื่องทักษะชีวิตออกมาด้วย

ระยะที่สอง เราเตรียมความพร้อมเด็กอย่างต่อเนื่องก่อนที่จะถูกปล่อย เราให้เจ้าหน้าที่ที่เรฝึกมาเป็นพี่เลี้ยงทำกิจกรรมเรียนรู้กับเด็ก เราก็เป็นพี่เลี้ยงห่าง ๆ อีกทีหนึ่ง

ระยะที่สาม เราจะทำเรื่องการติดตามช่วยเหลือหลังปล่อย เมื่อก่อนเราทำในลักษณะที่ไม่จริงจัง พอห้องออกไปเขาก็จะติดต่อมาหา โทรศัพท์มาขอคำปรึกษา แสดงว่าห้องโยกหาเพื่อน บางทีออกไปแล้วน้องมาวนเวียนช่วยงานอยู่แถวนี้ ห้อง ๆ

บางคนก็มาตัดหญ้าที่สำนักงานให้ เพราะเขาไม่มีที่ไป ออกไปแล้วคว้าง แสดงว่าน้องเขาต้องการพื้นที่ ปัญหาที่พบมากคือ เขากลับไปอยู่กับเพื่อนกลุ่มเดิม ทำให้กรร่งเดิม ทั้งที่เขากรรตัวเอง

โดนตั้งคำถามจากสังคมว่า กระบวนการที่เราทำน้องมีความสุขมาก น้องกระตือรือร้นในการเรียนรู้อีก แต่ออกไปแล้วเขาหลุดพ้นได้จริงหรือไม่ สังคมตั้งคำถามนี้ กระตุ้นให้เราทำให้ดีกว่าเดิม ต้องขอขอบคุณ เพราะได้นำมาสู่การคิดร่วมกันว่าสำนักงานของสงขลาฟอรั่ม (ที่ตั้งอยู่ภายในสถานพินิจฯสงขลา) จะเป็นศูนย์ฮอตไลน์สายด่วน เป็นศูนย์ให้คำปรึกษา (call center) และเป็นห้องอบรมให้พ่อแม่มา นั่งเรียนรู้อ่านประสบการณ์จริงเล็กๆ ได้หรือไม่ น้องๆที่ออกไปแล้วยังเคืองคว้างสามารถมานั่งคุยกับพี่ที่นั่นได้หรือไม่ หรือว่าโทรศัพท์สายด่วนเข้ามาได้ไหม เราก็เลยนำมาสู่ระยะที่ 4 ต่อไป

ระยะที่สี่ สร้างเครือข่ายสหวิชาชีพ จะเชิญหลายๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมานั่งคุยด้วยกัน ไม่ใช่เฉพาะจังหวัดสงขลา แต่จังหวัดอื่นก็ต้องมานั่งคุยด้วย เปิดฐานการเรียนรู้ให้กว้างขึ้น โดยต่อกับเครือข่ายอื่นๆ

2 ปีที่ผ่านมา เราเหมือนกับโดนตั้งคำถามว่า ได้เด็กเก่งมาทำ จริงๆ แล้วไม่ใช่ เราไปเอาเขาใหญ่ของแต่ละชุดมา แบ่งน้องๆเป็นทีมจังหวัด แล้วเอามาคัดเลือกหาเด็กมีศักยภาพอยู่แล้ว ใส่กระบวนการคิดนิดเดียว แต่ปีนี้เราดึงเด็กที่มีศักยภาพจำนวน 5 คน จากกลุ่มเด็กที่ทำผิดซ้ำซ้อน เด็กเร่ร่อน และเด็กพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ ประมาณ 30 คน มาเป็นแกนนำในลักษณะเพื่อนช่วยเพื่อน

ในระยะนี้ ได้เปิดเวทีสาธารณะหลายครั้งแล้ว เพื่อขยายผลทำต่อ แต่คนที่จะนำไปทำต่อต้องผ่านการฝึกก่อน คนที่สอนสื่อได้ต้องมีข้อมูลจริงอยู่ระดับหนึ่ง สื่อมวลชนศึกษาที่เอามาพัฒนากับน้องกลุ่มนี้ เราเชื่อว่าถ้าพัฒนากับกลุ่มนี้ได้ เด็กกลุ่มอื่นนอกสถานพินิจก็พัฒนาได้หมดเลย เพราะกลุ่มนี้เป็นผลพวงของสังคมที่ชัดเจนที่สุด จริงๆ แล้วเครื่องมือไม่จำเป็นต้องใช้สื่อมวลชนศึกษา จะใช้อะไรก็ได้

แต่สงขลาฟอรั่มเชื่อในเรื่องของอิทธิพลของสื่อ จึงพยายามหาโมเดลที่จะรวมพลังกันได้กับหน่วยอื่นๆ เพื่อให้เกิดความหลากหลาย ถ้าทำให้มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันได้ก็จะดี

ตอนนี้เป็นส่วนของการพัฒนาคู่มือสื่อมวลชนศึกษา มีนักวิชาช่วยสกัดความรู้ให้ อะไรเป็นจุดเด่น อะไรเป็นจุดแข็ง จุดอ่อน สุดท้ายต้องได้เป็นคู่มือออกมา แต่ไม่ได้หมายความว่าที่อื่นจะเอาไปใช้ได้ทั้งหมด มันต้องปรับไปตามบริบทด้วย

เรื่องความต่อเนื่องและยั่งยืนนี้ บอยเล่าให้เราฟังว่า จากการเรียนรู้อันที่ใส่เข้าไป พบเป็นความรู้ว่า

“...ตอนที่น้อง ๆ อยู่ด้วยกันกับเราก็คือ แต่พอเขากลับเข้าไปในศูนย์ฝึกก็จะกลับเหมือนเดิม เพราะเด็กมีทีม มีกลุ่มของเขา ถ้ามัวเขาอยากทะเลาะกันใหม่ ตอบว่าไม่ แต่เพราะโครงสร้างวัฒนธรรมของศูนย์ฝึกที่รุ่นพี่มันส่งต่อกันมามันเป็นอย่างนี้ ไม่มีอะไรที่ทะเลาะได้ คนที่จะทำลายได้ก็คือ ตัวน้อง ๆ เอง เขาจะต้องส่งต่อสิ่งดี ๆ วัฒนธรรมดี ๆ ให้รุ่นน้อง

หลาย ๆ โครงการดี ๆ ที่น้อง ๆ ได้เรียนรู้ พยายามส่งต่อให้ศูนย์ฝึกทำต่อ แม้กระทั่งพยายามหาทุนให้ แต่บางครั้งก็ไม่ได้ทำ น้อง ๆ รู้สึกเสียดายมาก ตัวเองก็รู้สึกผิด เพราะผมวิ่งเข้าไปแล้วชนกำแพงแต่จะออกมาก แต่ปีนี้คิดว่าจะดี เพราะมีเจ้าหน้าที่เข้ามาเรียนรู้เยอะ เราเลยให้เขาเป็นเจ้าภาพ พยายามหาทุกวิถีทางที่จะทำการเรียนรู้ดี ๆ อย่างนี้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง อีกเรื่องที่เราคุยกันคือ บุคลิกภาพของเจ้าหน้าที่เอง ถ้าได้คนที่ตั้งใจจะดี มีความสำเร็จไประดับหนึ่งแล้ว

อีกกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นเร็ว ๆ นี้คือ กิจกรรมเสริมทักษะชีวิตและพลังการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งในกระบวนการสื่อมวลชนศึกษา จะมีกลุ่มครอบครัว กลุ่มเด็ก กลุ่มเจ้าหน้าที่ ร่วมกันเติมเต็มพลังความสุขให้เด็กและเยาวชนก่อนที่จะพ้นจากสถานพินิจ..

สะพานชีวิตซึ่งมี 4 ภารกิจ ภารกิจสุดท้ายคือการผลักดันและขยายผลสู่ศูนย์ฝึกทั่วประเทศ ซึ่งกรมพินิจและคุ้มครองเด็กเองก็รับลูกแล้ว แต่กำลังรอผลของปีนี้อยู่ นอกจากนี้กำลังจะมีอีกโครงการหนึ่งเกิดขึ้น คือ การทำดักเอาไว้มันให้เด็กเข้ามาสู่สถานพินิจ...”

ตลาดนัดจัดการความรู้ของเยาวชนในชุมชนท้องถิ่นภาคใต้

ห้องย่อย : เยาวชนกับจิตอาสา

“การพบกันของยุวชนสร้างสรรค์ด้วยจิตอาสา”

มุมเล็ก ๆ ของพลังที่พร้อมจะเติบโตใหญ่

ท่ามกลางเสียงอึกทึกแข็งแรงแช่ของผู้คนที่เดินวนเวียนเพราะยังหาที่ลงกันไม่ได้ พวกเราเลือกมุมๆหนึ่งเพื่อที่จะนั่งลงสนทนากันในวงคนที่สนใจเรื่องราวที่เราชวนซื้อขายกัน... ด้วยว่าวันนี้เรามาเปิดตลาดนัดครั้งสำคัญ สำหรับซื้อขายประสบการณ์การเรียนรู้ในหมู่เด็กและเยาวชน ที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ใจดีที่มีอุดมการณ์และความตั้งใจในการสร้างสรรค์กระบวนการเรียนรู้ของเด็ก ด้วยเห็นว่าพวกเขาคือความหวังของสังคมใหม่... ไม่ได้หมายความว่า พวกเขาคืออนาคต แต่ทว่าพวกเขาคือปัจจุบันที่มีส่วนสำคัญยิ่งในการสร้างสรรค์บรรยากาศการเรียนรู้และสร้างสังคมที่ดี...

ในวงสนทนาประกอบด้วยกลุ่มคนที่หลากหลาย แต่ทว่าพวกเรามีสิ่งหนึ่งเหมือนกันคือ ทั้งหมดผ่านกระบวนการทำงานในรูปแบบของกระบวนการสร้างสรรค์การเรียนรู้แบบเด็ก ๆ ที่สร้างพื้นฐานการเรียนรู้และกล้าคิดกล้าทำในสิ่งที่ดี โอกาสของการรวมตัวกันครั้งนี้จึงมีเพียงเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน หากทว่าเป็นกระบวนการเต็มแรงใจให้แก่กันที่สำคัญยิ่ง

บรรยากาศของตลาดนัดในมุมของเรา แม้ไม่มีบรรยากาศคึกคักสักเท่าไร แต่นัยน์ตาของทุกคนเปี่ยมล้นด้วยอะไรบางอย่าง เป็นแววตาซึ่งกำลังจะแบ่งปันเรื่องราวของตัวเองออกมาให้ทุกคนรับรู้ ทั้งความสำเร็จและปัญหา พวกเราเลือกมุมเล็ก ๆ มุมหนึ่งในการพูดคุยมีโต๊ะสี่เหลี่ยมผืนผ้าอันหนึ่งให้พวกเราจัดอะไรก็ได้ที่อยากจัด บอร์ดเล็กๆถูกตั้งอยู่หน้าโต๊ะ มันพร้อมที่จะรองรับการขีดเขียนอะไรก็ได้ที่อยากเขียน เพื่อให้พวกเราเห็นร่องรอยความคิดและคำพูดที่เปล่งออกมาว่าพูดจาอะไรกันบ้างแล้ว พวกเราเลือกห้องเล็กๆทำให้นั่งเบียดกันไปบ้าง แต่ทว่าทำให้ใกล้ชิดกันมากขึ้นทั้งหน้าตาและความคิด ความรู้สึกแม้ว่าหลายคนจะไม่เคยรู้จักกันมาก่อนเลย ทั้งนี้เพราะเรากำลังจะพูดจาภาษาเดียวกันคือ **ภาษาของพลังแห่งเด็ก และเยาวชนนั่นเอง ...**

พี่น้องที่ ดวงสุวรรณ หรือพี่ชม เป็นคนนำคุย เสนอกติกาให้พวกเรา
พิจารณาในการพูดคุยครั้งนี้เป็นอย่างดีว่า

“สวัสดิ์ศรีรับทุกคน เข้าใจว่าวันนี้เรามา
กันหลายกลุ่ม ซึ่งเดี่ยวเราค่อยแนะนำตัว
กันอีกทีว่าใครมาจากไหน เพื่อทำความรู้จัก
กันอย่างลึกซึ้งมากขึ้น แต่ก่อนอื่น อยากให้
บรรยากาศการพูดคุยของเราเป็นแบบตลาด
นัดนะ คือช่วยกันซื้อและช่วยกันขาย ถ้าเรา

เห็นบรรยากาศของตลาดก็จะพบว่าทุกคนมีโอกาสที่จะซื้ออะไรก็ได้ตามที่ตัวเอง
สนใจ ก่อนซื้อก็ต้องสอบถาม ต่อรองราคากันก่อนใช้ไหม

เวลาเราไปตลาดแล้วเราจะรู้สึกเพลิดเพลิน บรรยากาศวันนี้จึงอยากให้เป็นเหมือนตลาดสด คือในพวกเราทั้งหมดมีทั้งผู้ซื้อและผู้ขายและทุกคนก็ผลัดกันแสดงบทบาทของตัวเอง และอยากให้ทุกคนซื้อหาสิ่งที่ชอบกันอย่างเต็มที่ แต่ตอนเริ่มต้นเรามีคนขายอยู่กลุ่มหนึ่งอยากให้มีการนำเสนอสินค้าก่อนเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นให้กับตลาดของพวกเรา หลังจากนั้นเราต้องช่วยกันซื้อ ถ้าไม่มีคนซื้อตลาดก็จะไม่สนุกนะ”

หลังจากพี่ชมพูดจบก็เปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นว่า กติกาที่เสนอเป็นอย่างไรบ้าง ปรากฏว่าทุกคนยอมรับต่อกติกาของตลาดแห่งนี้ทำให้การซื้อขายเริ่มต้นขึ้น...

เรื่องเล่าจากศาลาน้อย

‘เพราะพวกเราสนใจการศึกษาทางเลือก’

หลังจากรับรู้กติการ่วมกันแล้ว ก็ถึงรอบที่ทุกคนแนะนำตัวเองว่า ซื้ออะไร มาจากไหน และเคยทำกิจกรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนมาบ้างหรือไม่ เราพบว่าทุกคนที่ร่วมในวงสนทนา ล้วนผ่านกิจกรรมเด็กเยาวชนที่น่าสนใจ แตกต่างกันไป เพิ่งเริ่มบ้าง ทำมานานแล้วบ้าง ทั้งทำกิจกรรมหลาย

อย่าง มีทั้งผู้ใหญ่ที่เป็นฝ่ายสนับสนุน และเด็กๆที่ลงมือทำกิจกรรมที่ตัวเองรัก ใน ส่วนของเด็กๆมีทั้งที่เรียนอยู่ในระบบโรงเรียน เรียนศึกษาผู้ใหญ่ ปะปนกันไป สำหรับผู้ใหญ่มีทั้ง อบต. ครูในโรงเรียน นักพัฒนาองค์กรเอกชน

จากความหลากหลายของกลุ่มผู้เข้าร่วม ทำให้เรารับรู้ว่าแท้จริงแล้ว กิจกรรมเหล่านี้ล้วนแทรกตัวอยู่ในทุกองค์กรทุกพื้นที่ เพียงแต่อาจเป็นสิ่งที่เล็กที่มุ่ง สร้างพลังอันยิ่งใหญ่ทั้งในปัจจุบันและอนาคต และหลังจากนี้ไปเราจะได้รับทราบ และซึมซับสิ่งเหล่านั้นผ่านการบอกเล่าของพวกเขา...

กลุ่มตัวอย่างที่ถูกนำมาขายในตลาดสดครั้งนี้คือ **ยุวชนสร้างสรรค์ สุราษฎร์ธานี** กลุ่มนี้สร้างตัวเองจากสิ่งเล็กๆมาเป็นเวลานาน อาศัยธรรมชาติของท่า นพุททาสแห่งสวนโมกขพลารามเป็นจุดเริ่มต้น หลังจากนั้นจึงค่อยๆขยายรูปแบบ และกลุ่มคนทำงานอย่างกว้างขวางมากขึ้น จากการเดินที่ละก้าวด้วยความเชื่อมั่นใน ธรรมชาติ และการเรียนรู้ตามธรรมชาติที่ไม่ถูกรอบของระบบการศึกษาที่กักขัง จินตนาการและการแสวงหาความรู้ ทำให้กิจกรรมของที่นี่เติบโตจนเป็นที่รู้จักอย่าง แพร่หลาย พร้อมกับการขยายกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อหวังให้เยาวชนของชาติเกิดสิ่ง ที่เรียกว่า **‘การเรียนรู้เพื่อช่วยตัวเองให้รอด’** โดยในปัจจุบันกลุ่มยุวชนสร้างสรรค์ ฯ มีเครือข่ายการเรียนรู้ของตัวเองรวมทั้งภาคีการทำงานที่มีพลังและพร้อมที่จะ นำเสนอ **‘การเรียนรู้แบบใหม่เพื่อชีวิตใหม่ให้อยู่รอดทั้งตัวเองและผู้อื่น’** ให้สังคมได้ หยิบฉวยและซื้อหาเอาไปใช้กันให้ถ้วนทั่ว... คำบอกเล่าของเอี้ยง รุ่นพี่กลุ่มยุวชน สร้างสรรค์ คือเรื่องราวที่ถูกถ่ายทอดสู่ผู้ซื้อในมุมเล็กๆของตลาดการเรียนรู้ได้อย่าง ประทับใจและน่าใส่ใจเรียนรู้อย่างยิ่ง

ด้วยบุคลิกที่เชื่อมั่นและพร้อมที่จะ แบ่งปันสิ่งดีๆให้กับผู้อื่นๆ เอี้ยงเริ่มต้นส่ง แวดตาทำความเข้าใจและขึ้นชมต่อผู้เข้าร่วมวง สนทนาพร้อมกับเริ่มบอกเล่าเรื่องราวของ เธอว่า “วันนี้พวกเราพากัน 5 คน พร้อมจะ แบ่งปันเรื่องราวที่พวกเราทำกับน้องๆและที่ ทุกคน วันนี้รู้สึกยินดีที่ได้ออกมาข้างนอก เพราะว่าปกติพวกเราใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ กับการทำงานในพื้นที่ กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์เป็นกลุ่มที่สนใจการศึกษาทางเลือก

พวกเรามีครูผู้ดี และครูจิต) เป็นที่เลี้ยงและที่ปรึกษา ครูทั้งสองท่านสนใจเรื่อง การศึกษาทางเลือกมานานตั้งแต่เรียนอยู่ในระดับมหาวิทยาลัยที่ มอ.ปัตตานี

ส่วนตัวเองเป็นยุวชนรุ่นสองของกลุ่มและได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของ ยุวชนตั้งแต่ช่วงต้น กลุ่มยุวชนสร้างสรรค์เริ่มต้นกิจกรรมที่สวนโมกข์ เป็นการเรียนรู้ ธรรมชาติเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ในสิ่งอื่นๆ เช่น การพึ่งตนเอง การฝึกสมาธิ พวกเรา เรียนรู้ในรูปแบบของค่ายเล็ก โดยมีการทำค่ายมาประมาณ 4-5 รุ่น หลังจากนั้นจึง ตั้งเป็นกลุ่มการเรียนรู้ขึ้นเรียกว่ากลุ่มยุวชนสร้างสรรค์ คำนี้ได้มาจาก ข้อเขียนของ หลวงปู่พุทธทาสที่ว่า **‘ศีลธรรมของยุวชนคือสันติภาพของโลก’** พวกเราจึงใช้คำนี้ ตั้งชื่อกลุ่มและยึดถือคำสอนของท่านพุทธทาสในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ”

เพราะยุวชนต้องเรียนรู้อยู่เสมอ

‘ชัยภัทกิจกรรมจากกลุ่มสู่โรงเรียนและชุมชน’

ในขณะที่ทุกคนส่งสายตาแห่งการเรียนรู้มาสู่ผู้เล่า ‘เอี้ยง’ ได้เห็นให้เห็นว่า “อย่างไรก็ตาม คำว่ายุวชนไม่ได้ หมายถึงผู้ที่อายุน้อยเท่านั้น แต่ทุกคน สามารถเป็นยุวชนที่ต้องเรียนรู้อยู่เสมอ หลังจากนั้นกิจกรรมของเรา ก็เข้าสู่การทำ กิจกรรมกับกลุ่มเด็กและเยาวชนในโรงเรียน มากขึ้น โดยสมาชิกของกลุ่มยุวชนได้เข้าร่วม ทำกิจกรรมของโรงเรียนทุกอย่าง แต่ได้บทเรียนว่าไม่เกิดอะไรขึ้นมากมายที่จะ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ได้ จึงมาตั้งวงพูดคุยแลกเปลี่ยนกันว่า การศึกษา ที่เราอยากได้เป็นอย่างไร หลังจากได้ข้อสรุปเราจึงเริ่มทำกิจกรรมในรูปแบบใหม่ มากขึ้น โดยเริ่มจากที่บ้านของสมาชิกกลุ่มก่อน หลังจากนั้นก็ชัยภัทเข้าสู่กิจกรรม ร่วมกับชุมชน โดยให้ชุมชนมีกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้น นอกจากนี้ก็เข้าไปทำ กิจกรรมกับโรงเรียนที่อยู่ในชุมชนนั้นๆ ให้เด็กเกิดกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียน ประกอบกับในช่วงเวลานั้นมีโครงการขนาดใหญ่เข้ามาในชุมชน จึงมีโอกาสเข้าไป เรียนรู้ข้อมูลและสื่อสารทำความเข้าใจกับชุมชนในสิ่งที่จะเกิดขึ้น และผลกระทบที่ ใหญ่มากต่อวิถีชีวิตของพวกเขา”

การขยับกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ฯ จึงเป็นช่วงจังหวะที่น่าเรียนรู้ ยิ่ง และสิ่งที่สำคัญก็คือในระหว่างที่มีการทำกิจกรรมก็จะพบทวนตลอดเวลาว่า บทเรียนที่ได้รับคืออะไร และจะมีการพัฒนาต่อได้อย่างไรเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ที่ดีขึ้น อีกทั้งยังขยายการเรียนรู้จากตัวเองสู่ครอบครัวและชุมชน ด้วยการตั้งกลุ่มกิจกรรมต่างๆขึ้นมา เช่น กลุ่มกิจกรรมต้นกล้าขนาดใหญ่ กลุ่มคลองน้อย เป็นต้น

สืบสานต้นกล้าเยาวชน

เอียงได้เล่าประสบการณ์ส่วนตัวว่า หลังจากได้ร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเยาวชน จนกระทั่งเข้าเรียนในระดับมหาวิทยาลัย และตั้งใจว่าจะเข้าไปสร้างกิจกรรมกับกลุ่มนักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย โดยได้เข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ แต่สักพักก็ได้บ่นเรียนว่า การขับเคลื่อนกิจกรรมในระดับมหาวิทยาลัยเป็นเรื่องยาก สุดท้ายได้เพื่อนมา 2 - 3 คน

หลังจากจบมหาวิทยาลัยแล้ว ก็มีการถามกันว่าสนใจงานอะไรที่จะทำต่อ สิ่งหนึ่งที่มีความสนใจก็คืองานเยาวชน แต่การเข้ามาทำงานในกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ ในช่วงแรกก็มีปัญหาอยู่บ้าง เอียงบอกว่า “ครอบครัวมีคำถาม แต่เราก็มีใจรักงานเยาวชน โดยที่ในช่วงนั้นไม่รู้ว่าจะมีเงินค่าตอบแทนหรือไม่ เริ่มต้นทำงานด้วยความตั้งใจ สักพักองค์กรที่สนับสนุนก็เข้ามาเอง เช่น งานวิจัยจาก สกว. ทูสนับสนุนจาก สสส. ประเด็นเยาวชนกับการสืบสานภูมิปัญญา เมื่อเราทำอะไรขาด ทูสนับสนุนก็จะเข้ามาเอง โดยความมุ่งหวังของเราในช่วงนั้นก็คือจะสร้างเด็กรุ่นใหม่ขึ้นมาได้อย่างไร อยากรจะทำให้ชุมชนน่าอยู่”

จากคำบอกเล่าของเอียงทำให้ทราบว่า กระบวนการทำงานของกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ได้ก่อเกิดจากรุ่นพี่ซึ่งจะทำหน้าที่ในการประสานงาน จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนอย่างเป็นระบบมากขึ้น กลายเป็นต้นกล้าที่ยืนหยัดกับสิ่งที่ตัวเองรัก โดยมุ่งหวังว่าจะต้องสร้างหน่ออ่อนให้เป็ต้นกล้าเยาวชนที่เข้มแข็งต่อไปให้ได้

หน่ออ่อนเยาวชนสืบสานปณิธาน

เอียงต้นกล้าเยาวชนรุ่นพี่ที่เล่าเรื่องราวคร่าวๆ ของกลุ่มเยาวชนมาถึงตรงนี้ ก็ได้ยกตัวอย่างของการสร้างเยาวชนรุ่นใหม่ขึ้นมาเพื่อสืบสานงานสร้างสรรค์การเรียนรู้

ของกลุ่ม โดย **น้องเหมือนฝัน** หนึ่งใน
ยุวชนรุ่นหลังที่สนใจงานการเรียนรู้
ทางเลือกได้เข้ามาร่วมกิจกรรมกับกลุ่ม
ยุวชนฯ เธอได้รับประสบการณ์มากมาย
โดยเล่าให้ฟังว่า “ในโรงเรียนหาใหญ่ มี
กิจกรรมการวิจัยขยะ ตนเองก็มีความ
สนใจ เพราะกิจกรรมที่ทำในโรงเรียนก็
เป็นกิจกรรมเชิงวิชาการ โดยตัวเองมักจะ

ได้รับเลือกให้เป็นตัวแทน ในการแข่งขันทักษะต่าง ๆ อยู่เสมอ แต่ในช่วงนั้นได้มารู้จัก
กับกลุ่มต้นกล้าหาใหญ่ ซึ่งเปิดเป็นชุมนุม จึงได้เข้ามาร่วมกิจกรรมด้วย”

เธอได้เข้ามาในช่วงที่มีการพัฒนาโจทย์วิจัยพอดี ทำให้เรียนรู้กระบวนการ
ทำงานตั้งแต่ต้น เนื่องจากกิจกรรมครั้งนี้เป็นกิจกรรมการวิจัยขยะในโรงเรียน ทำให้
ได้รับทราบข้อมูลปัญหาจากการค้นคว้าเก็บข้อมูลกันเองของเด็กในโรงเรียน ในตอน
แรกเธอบอกว่าเข้ามาเล่นๆ ไม่ได้ตั้งใจอะไรมาก แต่พอเข้าร่วมกระบวนการทำงาน
ก็ได้รับความรู้และความคิดใหม่ๆ เป็นอย่างมาก ทำให้เกิดความรักต่อโรงเรียนมาก
ขึ้น อยากรักษาโรงเรียนให้ปราศจากขยะ จากกระบวนการเรียนรู้ที่จัดขึ้นทำให้เธอ
ค่อยๆ เรียนรู้ และขยับจากการเป็นผู้เข้าร่วมกลายมาเป็นแกนนำ

“จากการเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม ก็ขยับเข้ามาสู่การเป็นแกนนำในช่วง ม.2
พอถึงช่วงม.3 ก็จะต้องเปลี่ยนโรงเรียน ในช่วงนั้นไม่รู้ว่าจะเรียนอะไรเพราะ
ถนัดทุกวิชา” จุดเปลี่ยนที่สำคัญจึงอยู่ในช่วงการเปลี่ยนสายในการเรียน น้องเก้ จึง
ได้หันมาทบทวนว่าในช่วงที่ผ่านมา ตัวเองได้เรียนรู้อะไรบ้างจากการเข้าร่วม
กิจกรรม เธอเล่าให้ฟังว่า

“จากการได้เข้าร่วมที่วิจัยกับโรงเรียน ได้รู้จักเพื่อน รู้จักป่าพรุ คลอง ที่
ผ่านมาตัวเองได้หล่อหลอมเรียนรู้ จนกลายเป็นคนอาสา ได้พัฒนาทักษะ การนำคุย
เปลี่ยนพฤติกรรมบริการ ว่าควรจะทำบริการอะไรถึงจะเป็นประโยชน์ รู้เท่าทัน
อารมณ์ของตัวเอง ได้บทเรียนที่สำคัญว่า ถ้าไม่ลดความเอาแต่ใจก็จะทำงานกับคน
อื่นไม่ได้”

การเรียนรู้ของน้องเก้ ภายใต้กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มยุวชนสร้างสรรค์
ทำให้เรารู้ว่ากระบวนการของเยาวชนในลักษณะนี้ทำให้สามารถพัฒนาศักยภาพ

ของคนได้เป็นอย่างดี การเรียนรู้ของน้องเก้ที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือการพัฒนา
ภายในตน โดยได้มีการเรียนรู้ที่สำคัญจากท่านอาจารย์พุทธทาส สำหรับการทำ
กิจกรรมของน้องเก้ไม่ได้ทั้งการเรียน แต่เป็นการทำควบคู่กันไป และยังได้ช่วยเพื่อน
เข้ามาร่วมด้วย

นอกจากนี้ภายในกลุ่มยุวชนสร้างสรรค์ก็มีการเรียนรู้กันเอง ด้วย
กระบวนการเรียนรู้ที่สะสมเรื่อยมา ทั้งการเรียนรู้การทำงานและเรียนรู้ในการ
พัฒนาภายใน ทำให้น้องเก้ตัดสินใจที่จะเรียนรู้กับ ร.ร.ยุวชนสร้างสรรค์แทนการเข้า
เรียนในระบบโรงเรียน เมื่อตัดสินใจเช่นนี้ย่อมเกิดคำถามมากมายจากคนรอบข้าง
เพราะว่าเป็นการตัดสินใจที่ไม่เหมือนกับคนส่วนใหญ่ กรณีของน้องเก้หน้าว่าเป็น
การปลุกฝังความเชื่อมั่นที่สำคัญ สำหรับกระบวนการเรียนรู้ของระบบห้องเรียน

ถึงช่วงนี้เอี้ยยัง พี่เลี้ยงกลุ่มยุวชนสร้างสรรค์ ย้ำให้เห็นถึงการก่อเกิดของ
โรงเรียนยุวชนสร้างสรรค์ว่า

“พอทำกิจกรรมมาระดับหนึ่ง เราจะพบว่าโรงเรียนไม่ใช่คำตอบทั้งหมด
การเรียนรู้มีอยู่ทุกที่ การเรียนรู้ของ ร.ร.ยุวชนทุกคนจะช่วยกันดูแล เป็นทุกอย่างซึ่ง
กันและกัน เรามีความเห็นร่วมกันว่า สำหรับการเรียนรู้มันน่าจะมีทางเลือกใหม่ๆ”

ชื่อชายความรู้งานยุวชนหลากหลายแบบ

หลังจากที่กลุ่มยุวชนนำเสนอเสร็จแล้ว ก็มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การ
ทำงานยุวชนระหว่างกลุ่มต่างๆที่เข้าร่วมวงสนทนา บรรยายภาคการแลกเปลี่ยนเต็ม
ไปด้วยความกระตือรือร้นของทั้งผู้ถามและผู้ตอบ ทำให้บรรยากาศของตลาดคึกคัก
เป็นอย่างยิ่ง

วสุ *นักเรียนจากโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา
ภาคใต้* เป็นสมาชิกของกลุ่ม To be number one ที่
ทำกิจกรรมเพื่อสังคม โดยเน้นการใช้ความรู้ที่มี
เผยแพร่ออกสู่สังคมภายนอก เช่น การเผยแพร่เรื่อง
เศรษฐกิจพอเพียง สะท้อนว่าการทำกิจกรรมเยาวชน

จะทำให้เราเป็น *คนกล้าคิด กล้าทำและกล้าคุณธรรม* กิจกรรมหนึ่งที่ทำเพื่อ
ประโยชน์ของคนอื่นก็คือ การนำความรู้ไปถ่ายทอดให้กับนักเรียนในโรงเรียน
เครือข่าย รมณรงค์เรื่องยาเสพติดร่วมกับสำนักงานปปส. หลังจากเล่าเรื่องราวของ
ตนเองคร่าว ๆจบลง น้องวสุก็ได้มีคำถามต่อกลุ่มยุวชนสร้างสรรค์เกี่ยวกับการ

ทำงานว่า “ในการทำงานจะต้องมีการวางแผน การขยายเครือข่ายและการติดตาม ประเมินผลอย่างไรบ้าง”

น้องจูน (นางสาววิชญาพร จันทร์วาสณ์) จากตำบลท้ายสำเภา อำเภอพระพรหม เป็นนักกิจกรรมจากกลุ่มสร้างสุขชุมชนไส้ตันทอง และทำงานกับสภาเด็กและเยาวชนจังหวัดนครศรีธรรมราช น้องจูนเล่าว่าการเปิดใจเรียนรู้นอกห้องเรียนเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งต่อการเรียนรู้ที่ยิ่งใหญ่ในชีวิต การได้เรียนรู้กับชุมชนและการเรียนรู้ระดับจังหวัด มีความแตกต่างกันอย่างมากกับการเรียนในห้องเรียน ถือว่าเป็นความโชคดีที่ได้เข้ามาร่วมเรียนรู้ในกระบวนการแบบนี้ สุดท้ายเธอก็ฝากคำถามสำหรับการทำงานต่อในอนาคตว่า

“การรวบรวมและสร้างเครือข่าย มีวิธีการอย่างไร เพื่อที่จะสร้างหรือเปิดใจให้คนมีจิตอาสามากขึ้น”

เจ้าหน้าที่จาก อบต. ทำงานกับเยาวชนนอกระบบการศึกษาโดยร่วมทำกับชุมชนไส้ตันทอง โดยกิจกรรมที่เริ่มทำคือกิจกรรมเยาวชน อย่างไรก็ตามการทำงานยังมีปัญหาอยู่บ้างเพราะว่าอยู่ในระบบราชการ เกิดความไม่เข้าใจจากเพื่อนร่วมงาน ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญที่เผชิญอยู่ในขณะนี้ จึงมีคำถามต่อวงสนทนาว่า

“การสื่อสารทำความเข้าใจในระดับหน่วยงาน ต้องทำอย่างไรบ้างเพื่อให้เพื่อนร่วมงานเกิดความเข้าใจ”

คุณครูท่านหนึ่งซึ่งฟังอยู่ด้วย เล่าให้ฟังว่าจากการทำงานร่วมกับนักเรียนในโรงเรียน มีครูหลายคนไม่เข้าใจ ว่ากล่าวนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมซึ่งบางที่เด็กส่งการบ้านไม่ตรงเวลาเนื่องจากต้องทำกิจกรรม ทำให้ถูกต่อว่า ระวังจะเสียการเรียน การชวนเด็กมาทำกิจกรรมถูกหาว่าเป็นการล้าสมองเด็ก จากปัญหาดังกล่าวทำให้คุณครูตั้งคำถามกับวงสนทนาว่า

“การทำกิจกรรมกับนักเรียนในโรงเรียน จะมีวิธีการในการสื่อสารอย่างไรบ้างเพื่อให้ครูในโรงเรียนเกิดความเข้าใจ”

แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งชายประสบการณ์

เพื่อนำไปสู่การทำงานต่อ

หลังจากหลายคนที่ตั้งประเด็นคำถามไว้หลายข้อ อันที่เสี่ยงจากกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์อีกคนหนึ่ง แสดงความเห็นเกี่ยวกับระบบการศึกษาในปัจจุบันเพิ่มเติมว่า สิ่งที่กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ทำ ก็คือการศึกษาทางเลือก ตอนนี้ทั้งโลกและเมืองไทยเกิดวิกฤติขึ้นมากมาย คนที่จะจบออกมาจากระบบการศึกษาจะอย่างไร เมื่อไม่มีงานรองรับ การศึกษาทางเลือกที่กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ทำก็คือ ทำอย่างไรให้เกิดการคิดได้ว่าจะทำอย่างไรกับชีวิต ให้เกิดการสร้างงานเองได้ โดยมีตัวอย่างให้เห็นมากมาย เกี่ยวกับคนที่ประสบความสำเร็จโดยไม่ผ่านระบบการศึกษา ที่สำคัญเราต้องร่วมกันหาทางออกกว่า การศึกษาที่เป็นทางรอดควรเป็นอย่างไร”

การไหลเทของความรู้ผ่านปฏิบัติการจริงของวงคุยก็เริ่มทำให้ทุกคนรู้สึกว่าได้ซื้อขายสินค้าอย่างไม่น่าเบื่อ เพราะได้พบคำตอบหลายอย่าง แต่ที่จะยกให้เห็นเป็นตัวอย่างของความรู้ประเภท “how to” ดังต่อไปนี้

เรียนรู้นอกห้องเรียนกับการจัดระบบตัวเอง

การที่เยาวชนเข้ามาเรียนรู้นอกโรงเรียน จากการร่วมกันหาคำตอบของวงพบว่า จะต้องจัดเวลาสำหรับการเรียนและการเรียนรู้นอกห้องเรียนให้เกิดความสมดุล และที่สำคัญต้องทำความเข้าใจกับตัวเองเกี่ยวกับการเข้ามาเรียนรู้นอกห้องเรียนให้ชัดเจน เนื่องจากต้องเผชิญกับเรื่องราวต่างๆมากมาย ซึ่งอาจไม่พบเจอจากการเรียนในระบบห้องเรียน การพูดคุยระหว่างกลุ่มคน กลุ่มเพื่อนหรือพี่เลี้ยงก็จะเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ รวมทั้งเสริมสร้างกำลังใจซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี

การทำกิจกรรมของครูและความไม่เข้าใจของระบบโรงเรียน การทำกิจกรรมเสริมนอกระบบการเรียนของคุณครู ซึ่งหลายคนถูกมองแบบไม่เข้าใจวิธีการแก้ปัญหาที่หลายคนร่วมกันแลกเปลี่ยน โดยให้กิจกรรมนั้นประยุกต์กับกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อลดแรงเสียดทานจากโรงเรียน สามารถเสริมการเรียนของนักเรียนไปพร้อมกันด้วย และสามารถพัฒนาไปสู่รูปธรรมกิจกรรมที่ชัดเจนมากขึ้น จนกลายเป็นที่ยอมรับของเพื่อนครูทั่วไป นอกจากนี้การทำงานร่วมกับภาคีการทำงานภายนอก โดยองค์กรเหล่านั้นจะมีระบบการสนับสนุน เมื่อ

เกิดผลงานขึ้นจะมีการสื่อสารสาธารณะ จนได้รับการยอมรับ และจะเข้าสู่การยอมรับของผู้บริหารโรงเรียนในที่สุด

สร้างการยอมรับจาก อบต. ต้องค่อย ๆ พิสูจน์ผลงาน จากประสบการณ์การทำงานของกลุ่มยุวชนสร้างสรรค์กับอบต. เริ่มต้นจากการทำงานกับกลุ่มเด็ก โดยเริ่มกับเล็ก ๆ ง่าย ๆ กับพื้นที่สาธารณะของตัวเอง หลังจากเริ่มกับกลุ่มเด็กแล้ว ค่อย ๆ ขยับสู่พ่อแม่และครอบครัว หลังจากนั้นเวลาจัดกิจกรรมก็ชักชวน อบต. เข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งใช้สถานที่ของ อบต. ในการทำกิจกรรมทำให้ อบต. เริ่มเกิดความสนใจและเรียนรู้ว่ากำลังทำอะไร จนสุดท้ายสามารถนำไปสู่การสร้างความร่วมมือกันได้

การสร้างเครือข่ายเยาวชนให้เป็นไปตามธรรมชาติ การรวบรวมหรือการขยายเครือข่ายควร เป็นกระบวนการตามธรรมชาติที่ค่อยเป็นค่อยไป ทั้งนี้ เพราะว่าการสร้างความคิดไม่ได้สร้างกันง่าย ๆ การมีวงสนทนาบ่อย ๆ จะเป็นการขยายความคิดรวมทั้งเป็นการเติมเต็มความคิดสำหรับคนที่มืออยู่เดิมให้เข้มแข็งมากขึ้น นอกจากนี้การสร้างกิจกรรมจะเป็นการขยายเครือข่ายที่ดี เนื่องจากเวลาเกิดกิจกรรม ก็จะเกิดคนที่สนใจเข้ามาร่วมกันทำงานทำให้เกิดนักกิจกรรมคนใหม่ ๆ ขึ้นมา สำหรับกลุ่มยุวชนสร้างสรรค์มีหลักการประมาณ 5 ข้อ เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับสมาชิกของคนในกลุ่มคือ 1.การมีวินัยในตัวเอง 2.มีวงเรียนรู้ตามธรรมชาติ 3.เห็นความสัมพันธ์กับครอบครัวเพื่อจะได้รู้จักตัวตนของสมาชิกเพิ่มมากขึ้น 4.ถ้าเชื่อมั่นว่าดีจะเปิดโอกาสให้เขาเลือกบทบาทของตัวเอง 5.อย่าดูแค่การพูดแต่ให้ดูไปถึงวิถีที่เขาเป็นอยู่

ครูหรือระบบการศึกษากันแน่ที่กบฏ

“ผมไม่ใช่ครูกบฏ แต่ว่าระบบการศึกษาในปัจจุบันต่างหากที่กบฏต่อความจริง” ประโยคนี้ครูไถ่หรือ **อาจารย์วิวัฒน์ บุญญานุกรักษ์** แห่งโรงเรียนเสาชิงช้าวิทยา บอกเล่ากระบวนการเรียนการสอนของตนเองซึ่งแตกต่างจากครูคนอื่นว่า ตนเองไม่ได้เป็นคนกบฏเมื่อเทียบกับครูคนอื่น แต่ว่าระบบการเรียนการสอนต่างหาก ที่ไม่สอดคล้องกับความจริงของชีวิต นั่นหมายถึงว่าระบบการศึกษาในปัจจุบันกบฏต่อ

ความจริง เพราะเมื่อนักเรียนจบออกไปจากโรงเรียนก็ยังไม่รู้จักตัวเอง

ที่โรงเรียนจึงมีกลุ่มกิจกรรมอยู่กลุ่มหนึ่งเรียกว่า **‘กลุ่มสายธาร’** ซึ่งเป็นกลุ่มกิจกรรมที่นักเรียนสามารถทำกิจกรรม ที่แตกต่างไปจากการเรียนในห้องเรียน โดยใช้หนังสือเป็นตัวนำกิจกรรม กลุ่มสายธารจึงใช้กิจกรรมการอ่านเป็นตัวนำสำหรับการก่อเกิดกิจกรรมอื่นๆ โดยมีหลักคิดสำหรับการดำเนินงานของกลุ่มว่า **‘อ่าน เขียน เรียนรู้ชีวิต’** ครูไถ่เล่าให้ฟังว่า “เด็กนักเรียนที่โรงเรียนเสาชิงช้าหลายคน เป็นเด็กที่มีปัญหาครอบครัว ครูส่วนใหญ่ไม่รู้จักความจริงของเด็ก ทำให้ไม่เห็นความจริง การมีกลุ่มกิจกรรมเกิดขึ้นทำให้ครูรู้ว่าเด็กเป็นอย่างไรและจะช่วยเขาอย่างไร กิจกรรมการอ่านทำให้เขามีทางออก มีปัญหามากขึ้น มีเพื่อน มีกิจกรรมทำ ทำให้ช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาเหล่านี้ได้ในระดับหนึ่ง”

ครูไถ่ยื่นหยัดในการทำกิจกรรมเหล่านี้มากกว่า 20 ปี โดยมุ่งมั่นและเชื่อมั่นในเส้นทางสายนี้ ว่าสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเด็กได้เป็นอย่างดี ครูไถ่ได้ยืนยันเหตุผลข้อนี้ให้พวกเราฟังว่า

“ผมไม่เชื่อในระบบราชการมานานแล้ว ถ้าเด็กเรียนรู้ความจริงเด็กจะแก้ปัญหาของตัวเองได้ เป็นแกนนำได้ หนังสือจะสอนทุกเรื่องให้กับเขา รวมทั้งสอนความเป็นมนุษย์ด้วย ระบบการศึกษาต้องสอนให้เด็กอ่านหนังสือ สิ่งที่เป็นปัญหาประการหนึ่งสำหรับการเรียนการสอนในปัจจุบันก็คือระบบการประเมิน เนื่องจากในปัจจุบันการประเมินครูยึดเอาผลงานเชิงรายงานและเชิงสถิติ โดยไม่เกี่ยวกับการอ่านออกเขียนได้ของเด็กเลย ทำให้ครูมุ่งทำงานที่เกี่ยวกับการประเมิน โดยไม่ได้ทุ่มเทเต็มที่กับการสอนเด็กให้มีความรู้ ถ้าหากยังมีการประเมินแบบเดิมระบบการศึกษาของประเทศจะเสียหาย เพราะไม่เป็นไปตามที่ท่านอาจารย์พุทธทาสบอกว่า**ครูต้องสอนให้เด็กรอดได้ทั้งทางร่างกายและจิตวิญญาณ**”

น้องจูนซึ่งเป็นศิษย์ของครูไถ่เล่าให้ฟังเพิ่มเติมว่า “กลุ่มสายธารได้สร้างกิจกรรมการอ่านเพื่อชีวิตขึ้น ทำให้เรารู้จักชีวิต รู้จักสังคมมากขึ้น มีมุมมองต่อชีวิต

ในรูปแบบใหม่ และการเข้ามาทำกิจกรรมทำให้เราเห็นว่าสังคมในปัจจุบันเป็นอย่างไรซึ่งมีทั้งสิ่งดีและสิ่งไม่ดี เช่น คนทำงานที่ได้รับการยกย่องคือคนทำงานที่เอาหน้า ทำให้เราได้เรียนรู้และบอกกับตัวเองว่าให้รู้จักทำสิ่งที่มีความ นำไปสู่การพัฒนาตนเอง และชักชวนเพื่อนให้เข้ามาร่วมด้วย”

ครูไก่อกล่าวเสริมถึงความจำเป็นและความสำคัญของการเกิดกลุ่มกิจกรรมว่า “ผมอยู่กับเด็กที่มีปัญหาสูงกว่าร้อยละ 90 เด็กเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นเขาต้องมีเพื่อนที่มีคุณภาพ การตั้งกลุ่มขึ้นจึงเป็นการสร้างบรรยากาศและทำให้เขาพบเพื่อนที่มีคุณภาพ กิจกรรมของกลุ่มจะคัดเลือกหนังสือประมาณ 60 เล่ม เพื่อให้เด็กได้อ่าน โดยมีความมั่นใจว่าหนังสือที่คัดมาเป็นหนังสือที่ดี เหมาะสมสำหรับเด็กอ่าน ซึ่งเป็นหนังสือที่ผสมผสานระหว่างหนังสือวิชาการ วรรณกรรม กิจกรรมการอ่านช่วยให้เขาค้นพบศักยภาพของตัวเอง ทำให้เขาอยู่ได้ หาทางออกได้ เขามีหนังสือเป็นที่เลี้ยง ทำให้เด็กเหล่านี้กลายเป็นกลุ่มที่ทำกิจกรรมในโรงเรียน โดยเมื่อมีการอ่านเป็นฐาน เด็กเหล่านี้จะเรียนรู้เองว่าเขาควรจะทำการกิจกรรมอะไรให้เกิดขึ้นบ้าง การเป็นผู้นำจะเกิดขึ้นเองในภายหลัง”

ครูไก่อยังให้ความเห็นว่าทำอย่างไรให้การศึกษารในโรงเรียนเป็นการเรียนเพื่อสอบเข้ามหาวิทยาลัยและเพื่อพัฒนาตนเองและสังคมควบคู่กันไปอย่างสมดุล การเรียนในปัจจุบันไม่รู้ว่าเรียนไปเพื่อสอบหรือเรียนเพื่อการพัฒนา

ปิดตลาดนัด

ด้วยการสร้างจิตสำนึกอาสาให้มีที่ยืนในสังคม

พี่ชมผู้นำการพูดคุยของเราได้บอกว่า “ทำอย่างไรให้เด็กดีมีที่เรียน ให้ระบบการศึกษาเป็นแหล่งพัฒนาคน พัฒนาผู้นำ เป็นแหล่งสร้างจิตอาสาให้กับเยาวชน ทำให้จิตอาสาที่มีที่ยืนในสังคมได้ อาจต้องใช้เวลาแต่ที่ว่าตลาดนัดวันนี้ทำให้เราเห็นว่าหลายพื้นที่มีการสร้างเพาะเมล็ดพันธุ์จิตอาสาให้เกิดขึ้นแล้ว อย่างน่าสนใจ”

ตลาดนัดจัดการความรู้ของเยาวชนในชุมชนท้องถิ่นภาคใต้

ห้องย่อย : เยาวชนกับการพัฒนาอาชีพ

“กรณีศึกษา การเพาะพันธุ์ปลาของสองชายฟาร์ม”

ตลาดนัดในความเข้าใจของหลายๆคนคือการจับจ่ายซื้อขายนี่ของ ทั้งอุปโภคและบริโภค มีแม่ค้าพ่อค้านำสินค้ามาวางเรียงรายเพื่อให้ลูกค้าได้เลือกสรรตามความต้องการ เป็นที่ที่ผู้คนหลากหลายมาพบปะ และแลกเปลี่ยนกัน วันนี้เราแปรสภาพจากการจับจ่ายซื้อของเครื่องใช้มาเป็นจับจ่ายซื้อหาความรู้ รูปแบบของตลาดเปลี่ยนแปลงไปตรงที่ว่า ตลาดของเราวันนี้ไม่ต้องมีเงินเป็นสื่อกลางเพื่อแลกเปลี่ยน เรามีสินค้าและสื่อกลางที่น่าสนใจนั่นคือความรู้ประสบการณ์ที่ทุกคนไม่ลืมนำติดกระเป๋าไปด้วย กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในตลาดแห่งนี้จึงไม่จำเป็นต้องใช้ฝีมือหรือกลยุทธ์ในการต่อรองราคาเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าที่ต้องการ การจับจ่ายซื้อหาเกิดขึ้นทุกขณะที่ทุกคนร่วมพูดคุยแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกันทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย

ตลาดนัดจัดการความรู้ของเยาวชนในชุมชนท้องถิ่นภาคใต้ ห้องซื้อขายความรู้ด้านการเกษตร เรามีพ่อค้าที่เปี่ยมไปด้วยประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนความรู้กับเรา และพร้อมให้เราจับจ่ายความรู้กันอย่างเต็มที่ โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่า เครื่องมือในการจ่ายตลาดครั้งนี้คือ การซักถาม การตั้งคำถามที่เราอยากทราบหรือสิ่งอยากทราบเพิ่มเติมจากการได้ร่วมแลกเปลี่ยนครั้งนี้ หากนึกออกแล้วจะถามเลยก็ได้ คราวนี้ไม่ถือว่าเสียมรรยาทกัน เราต้องการให้ถามเพื่อเรียนรู้ร่วมกัน

นั่นเป็นกติกา มารยาทของการซื้อขายในห้องนี้ ซึ่งคนดูแลการซื้อขายคือ **อาจารย์จ่านงค์ หนูนิล** เป็นคนชวนคิด ชวนคุย หรือเราเรียกว่า **“คุณอำนวย”** โดยมีสองพ่อลูกจากสองชายฟาร์ม ได้แก่ **พีวินัย ศิริเสน และลูกชายคือวิชญ์** เป็นเจ้าของสินค้าเด่นในวง

เราซื้อขายอะไรกันในห้องนี้

สองชายฟาร์ม (พ่อและลูก) มีกิจการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำจืดที่มีชื่อแห่งอำเภอพระพรหม พีวินัยผู้เป็นพ่อได้เริ่มต้นเล่าเรื่องราวการทำธุรกิจว่า ประกอบกิจการเริ่มต้นจากพื้นที่ไม่ถึง 1 ไร่ ในปีพ.ศ. 2526 แรกเริ่มเดิมทีทำงานรับจ้างชุด

บ่อกุ้ง ต่อมาปี พ.ศ.2536 – 2537 กุ้งมีปัญหา เลี้ยงยาก จึงมองหาทางเลือกใหม่ ได้แก่การเลี้ยงปลานิล พื้นที่มีไม่ถึง 1 ไร่ แต่พี่วินัยคำนึง ต้องใช้พื้นที่ที่มีอยู่ให้คุ้มค่า เรื่องราวของการเพาะพันธุ์ปลาจึงเริ่มขึ้นภายในเนื้อที่ที่จำกัด เริ่มเรียนรู้ ลองผิดลองถูก จนตอนนี้กิจการมั่นคงและเป็นที่รู้จัก กลายเป็นอาชีพหลักของครอบครัวในปัจจุบัน

พี่วินัยเล่าลงรายละเอียดต่อไปว่า หลังจากมีที่ดินแล้ว ก็ซื้อปลานิลชุดแรกมา เตรียมจะเพาะ ซื้อมาแล้วก็ไม่รู้จะทำอะไรดี จึงไปขอความรู้จากศูนย์ถ่ายทอดเกษตร และประมงของจังหวัด ซึ่งตั้งอยู่ที่ทุ่งท่าลาด อ.เมืองนครศรีธรรมราช ได้รับคำแนะนำมา ก็นำมาทดลองใช้ ได้ผลบ้าง ไม่ได้ผลบ้าง ก็

ทดลองปรับใช้ตามสภาพแวดล้อม อาศัยความตั้งใจมุ่งมั่นไม่ล้มเลิก เพราะการทำงานด้านเชื้ออยู่สิ่งหนึ่งนั่นคือต้องเริ่มทำงานจากความรัก เพราะเราดูแลสิ่งมีชีวิต

ผลปรากฏว่าปลาในชุดแรกถือเป็นการเริ่มต้นที่ดี แจกฟรีเพื่อท่าลาดบ้าง แบ่งปันให้เพื่อนบ้านบ้าง ญาติมิตรบ้าง ผลผลิตทำรายได้ได้เดือนละเป็นหมื่น พอได้ปลาชุดต่อไป กำลังการผลิตก็มากขึ้นเป็นหลายเท่าตัว จนมีปัญหาในเรื่องการทำตลาด เนื่องด้วยในตอนนั้นตลาดของพี่วินัยมีเพียง 20,000 ตัวเท่านั้น

มาถึงตอนนี้ทำให้ทุกคนต้องหันหน้ามามองกัน ส่งสายตาเป็นคำถามใส่กัน ว่า “ผลผลิตจริงที่ได้ในชุดที่สองเท่าไรกันแน่?” พร้อมกับตั้งคำถาม “ได้เป็นแสนตัวเลยหรือ” พี่วินัยได้ฟังก็ตอบไปว่า “ไม่ถึงแสนหรอกครับ แค่หกหมื่นตัวเห็นจะได้” ไม่ทันสิ้นเสียงตอบจากพี่วินัย ก็มีเสียงอุทานด้วยความตกใจทั่วตลาดเล็กๆของเรา ที่ทำให้ห้องค้าขายด้านการเกษตรที่เน้นการปลูกพืชที่อยู่ข้างๆกัน ต้องหันมอง

มีเสียงถามตามมาว่า “แล้วคุณลุงวินัยทำอะไรต่อครับ” เมื่อบรรยาอากาศแห่งการเรียนรู้เริ่มขึ้น คุณลุงไม่รอช้า ตอบต่อไปว่า “เสียยังไม่มีความรู้ คุณลุงก็ไม่

อายุที่จะเรียนรู้ ลุงก็ไปศึกษาที่ประมงจังหวัด หลังจากตกใจอยู่หลายนาที่ ทางประมงจังหวัดช่วยแนะนำลูกค้าให้ หลังจากนั้นได้ร่วมวางแผนทางการตลาดร่วมกับทางประมงจังหวัด ทำให้ตลาดของลุงขยายมากขึ้น”

นอกจากนั้นพี่วินัยก็ได้เล่าว่า มีโอกาสทำงานประมงอาสา สามารถนำความรู้ที่ตนเองมี ถ่ายทอดให้คนในหมู่บ้านและผู้สนใจ รับผิดชอบเรื่องการเลี้ยงปลา ปัญหาหนี้ และอื่นๆ นั้นเป็นความภาคภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือและแบ่งปันต่อสังคม การบอกเล่าเติมเปี่ยมไปด้วยแววตาที่เป็นสุข ส่งผลให้เราอึ้งออดไปได้อย่างบอกไม่ถูก

หลังจากบรรยากาศเป็นไปอย่างเป็นกันเอง เยาวชนในกลุ่มให้ความสนใจกับเรื่องราวที่พี่วินัยถ่ายทอดประสบการณ์ บรรยากาศของการเรียนรู้จึงเกิดขึ้นโดยเริ่มจากการตั้งคำถามของแต่ละคนในกลุ่ม การตั้งคำถามเป็นเรื่องราวที่แต่ละคนอยากรู้ และนำไปประยุกต์ใช้กับการเล่าเรียน ส่วนใหญ่คนที่เข้ากลุ่มเป็นเยาวชนที่เรียนทางด้านการผลิตสัตว์น้ำ นักศึกษากลุ่มหนึ่งกระซิบกระซาบกันสักครู่ แล้วจึงยกมือเพื่อเป็นสัญญาณขออนุญาตขจัดการสนทนา “คุณลุงใช้วิธีเพาะพันธุ์ปลานิลอย่างไรคะ” ทำให้ความรู้เรื่องการเพาะพันธุ์ปลานิลพรุ้งพรูออกมา...

“...ปล่อยพ่อปลาแม่ปลาลงในบ่อ สัดส่วนเท่า ๆ กันหรือให้ตัวผู้้น้อยกว่า เพราะเมื่อปลาตัวเมียพักแล้ว ปลาตัวผู้สามารถผสมพันธุ์กับปลาตัวเมียตัวอื่นได้อีกหลายตัว เช่น 1 กระชังมีปลาเมีย 50 ตัว ก็ใส่ปลาผู้ 20 ตัวก็พอ ทั้งไว้ในบ่อดินน้ำลึกประมาณ 40 ซม. ทั้งไว้ 1 เดือน เห็นว่าปลาจับคู่แล้วประมาณ 50-60 เปอร์เซ็นต์ ก็สูบน้ำใส่เข้าไปให้ความสูงน้ำถึง 1 เมตร และภายในสัปดาห์นั้นให้อาหารเต็มทีไปเลย คอยระยะเวลาประมาณ 7-10 วัน ให้สังเกตเห็นน้ำเปลี่ยนสี เพราะปลานิลจะทำให้ น้ำขุ่น ตอนเช้าปลาก็จะคายไข่ออกมาเป็นก้อน

ตอนนี้ก็จับเก็บไข่ด้วยการใช้สวิงตักขึ้นมาใส่ในกระชัง ที่ตั้งของกระชังใส่ลูกปลาสำคัญ ควรเลือกจุดวางกระชัง ไม่ให้ถูกลม เพราะสัญญาณของปลา ถ้าน้ำไหวเพราะแรงลม ปลา ก็จะวิ่งวนจะออกจากกระชัง ทำให้ปลาเกิดการซ้ำหรือได้รับบาดเจ็บ ครบ 20 วัน ลูกปลาแข็งแรงมี

ขนาด 60 วันลูกปลายาว 3-4 ซม. จึงค่อยเลื่อนกระชังออกไปที่อื่น ลูกปลาในช่วงเวลานี้สามารถขายได้ตัวละ 50 สตางค์...”

บรรยากาศเต็มไปด้วยความสงบ เมื่อหลายคนก้มหน้าก้มตาจนบันทึกความรู้ที่พรีนัยนำมาขายในตลาด พรีนัยจึงเล่าเสริมในเรื่องของการอนุบาลลูกปลาว่า...

“...เริ่มจากการนำปลาตุ้ม ซึ่งมีอายุประมาณ 5 วัน ลงมาอนุบาลภายในบ่อดิน ซึ่งในบ่อนี้ใส่น้ำประมาณ 30-50 ซม. เตรียมไว้ อัตราการปล่อยโดยประมาณตารางเมตรละ 700-800 ตัว โดยปล่อยปลาในตอนเช้า และให้อาหารในตอนเย็น อาหารมื้อแรกที่ให้ คือ ไข่ไข่ไก่ต้มสุกโดยเฉพาะไข่แดง นำมาละลายกับน้ำแล้วสาดให้ทั่วบ่อ ประมาณ 5 วัน เช้า-เย็น

พอลูกปลามีอายุได้ประมาณ 10 วัน ให้เปลี่ยนเป็นอาหารปลาตุ้มวัยอ่อนชนิดผง ละลายน้ำสาดให้ทั่วบ่อ ประมาณ 7 วัน หลังจากนั้นให้อาหารผงโดยการโรยหน้าน้ำ อีกประมาณ 14 วัน เมื่อลูกปลามีอายุได้ประมาณ 1 เดือน ให้เปลี่ยนเป็นอาหารเม็ดบัว การให้อาหารครั้งแรกควรจะแช่น้ำให้อาหารขยายตัวก่อนใช้เวลาแช่ประมาณ 5 นาที แล้วนำไปหว่านให้ปลากินให้ทั่ว เลี้ยงไปจนปลามีอายุครบ 60 วัน (2 เดือน) จึงจะได้ลูกปลาขนาด 2-3 นิ้ว สามารถส่งขายได้ในราคาตัวละ 1 บาท...”

หลังการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ในเรื่องการอนุบาลลูกปลา พรีนัยมองไปที่วงสนทนาอีกครั้ง รอว่าหากใครมีข้อสงสัยอย่างไรในหัวข้อที่ต่อเนื่อง ก็จะได้บอกเล่าให้คลายสงสัย สายตาของพรีนัยที่ส่งไปยังไม่ถึงคนสุดท้ายของวงสนทนา ก็ต้องหยุดอยู่ที่เด็กหนุ่มคนหนึ่ง ซึ่งยกมือค้างไว้นานพอสมควร คุณลุงพยักหน้าเป็นสัญญาณตอบรับ “ผมสงสัยว่าปลาตุ้มคืออะไรครับ ”

“ปลาตุ้มคือ ลูกปลาที่ฟักออกมาเป็นตัวในระยะ 5 วันแรก นั่นเอง” พรีนัยไขข้อสงสัยแล้ววงสนทนาต่อไปจนสุดวงสนทนา เมื่อเห็นว่าไม่มีคำถามในประเด็นดังกล่าว คุณลุงพรีนัยจึงส่งต่อประเด็นไปให้คุณวิษณุผู้เป็นชาย ได้บอกเล่าเรื่องราวให้ทุกคนได้ทราบต่อไป...

การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของลูกชายพรีนัยได้ที่ใช้ชีวิตกับธรรมชาติ ผูกพันกับสัตว์ที่เลี้ยง เริ่มสนใจตั้งแต่ ป.3 ช่วยพ่อช่วงปิดเทอม ป.3 เริ่มจากปลาหมอ ฉีดฮอร์โมนแม่ปลาใส่ในกระชัง เราต้องสนใจบวกกับการเห็นการเรียนรู้ทุกวัน

เรียนรู้จากนอกห้องเรียนได้เรียนรู้จากผู้ใหญ่ ได้เรียนรู้จากการใช้ชีวิตด้วย พ่อไม่ให้บอกเพื่อนและอาจารย์ เพราะอาจารย์จะเรียนจากสิ่งที่เป็นทฤษฎีจากหนังสือ แต่เราเรียนจากประสบการณ์

วิชญ์บอกเล่าเกี่ยวกับเรื่องการฉีดฮอร์โมนต่อว่า การฉีดฮอร์โมนเป็นหนึ่ง ในขั้นตอนของการเพาะปัก เลือกแม่พันธุ์ปลาที่มีความพร้อมโดยสังเกตที่เพศปลา จะมีสีแดงอมชมพู ลองเอานิ้วดีดไปที่หน้าท้อง ถ้าเห็นว่ามีไข่ปลาออกมาทางอวัยวะ เพศ แสดงว่าแม่ปลาตัวนั้นพร้อมที่จะได้รับการผสม โดยใช้ฮอร์โมน (True Pe Pag) + ยาเสริมฤทธิ์ (Domperidonemaleate) + น้ำกลั่น

นำแม่ปลามาชั่งเพื่อคำนวณ ปริมาณของฮอร์โมนที่ต้องใช้ได้ถูกต้อง โดย นำแม่ปลาขึ้นชั่ง และนับจำนวนตัว เพื่อจะ ได้เฉลี่ยฮอร์โมนที่ผสมไว้และมาเฉลี่ยปลา เพื่อจะฉีดฮอร์โมน เช่น แม่ปลา 5 กิโลกรัม ใช้ฮอร์โมน 1 ซีซี ผสมด้วยยาเสริมฤทธิ์และ น้ำกลั่น 1 ซีซี จะได้น้ำยาผสม 1000 ไมโครกรัม เป็นต้น

มาถึงขั้นตอนสำคัญที่ทุกคนรอคอย...วิชญ์หยุดเพื่อดูว่าทุกคนตามทัน หรือไม่ เมื่อเห็นสายตาทุกคนกำลังมองมาอย่างตั้งใจ วิชญ์จึงบอกในขั้นตอนการฉีด ฮอร์โมนเข้าตัวปลาว่า จับปลาให้อยู่ในแนวตั้ง ใช้เข็มแทงจากหางขึ้นหัว ตรงบริเวณ ด้านหลังปลา ให้ตรงข้ามกับเพศ หางงศาเพื่อที่จะฉีดฮอร์โมน ฉีดแล้วปล่อยน้ำยา ตามปริมาณที่ได้คำนวณเอาไว้ เมื่อฉีดแล้วพักแม่ปลาไว้ รอให้ไข่สุกประมาณ 16 ชั่วโมง

เมื่อครบ 16 ชั่วโมงแล้ว เข้าสู่กระบวนการของการรีดไข่ โดยมีอุปกรณ์ ดังนี้ ขนไก่ ถ้วยสำหรับรีดไข่ ผ้าสะอาด วิชาญย้ำว่าอุปกรณ์ทุกอย่างต้องสะอาดหรือ ต้องได้รับการฆ่าเชื้อ การรีดไข่ปลาเริ่มจากการใช้ผ้าห่อตัวปลา ใช้วิธีการจับหัวปลา รีดจากหัวใต้ท้องปลาไปหาอวัยวะเพศ ใช้หัวแม่มือรีดไข่ รีดไข่ออกมาใส่ในถ้วย เมื่อ ได้ไข่ปลาตามจำนวนแล้วให้รีบฆ่าเชื้อตัวผู้ (รัสเซีย) นำเชื้อตัวผู้มาผสมกับไข่ แล้ว โรยใส่แผงที่เตรียมไว้ โดยการโรยให้สม่ำเสมอแล้วใช้ขนไก่กระตุ้นด้วยการใช้ oxygen และน้ำ ทิ้งไว้ประมาณ 24 ชั่วโมง ไข่จะฟักเป็นตัว ในระยะ 5 วันแรกยังไม่

ต้องให้ปลากินอาหาร เนื่องจากลูกปลามีอาหารสะสม นั่นคือไข่แดงที่ติดอยู่ที่ท้อง หลังจากฟักแล้ว นำลูกปลาอนุบาลตามความรู้ที่พี่วินัยผู้พ่อได้เล่าไปตอนต้น

เห็นหลายคนสงสัยตาแห่งความสงสัยมา พี่วินัยจึงออกตัวแทนลูกชายว่า หากอยากเข้าใจต้องตามไปเรียนรู้การปฏิบัติจริงแล้วจะถึงบางอ้อ รอยยิ้มเริ่มปรากฏขึ้น เมื่อได้ฟังมุขเล็กๆจากคุณพ่อผู้มากด้วยประสบการณ์

“ที่ฟาร์มของพี่วิชญ์เลี้ยงปลาตุ๊ก ด้วย เลี้ยงยากมากหรือไม่ครับ” มีคำถามหนึ่งผุดขึ้นมา “ครับ ฟาร์มเราเลี้ยงปลาตุ๊กบักอยู่ในบ่อดิน” คุณวิชญ์ขยายความต่อไปว่า การเลี้ยงปลาตุ๊กบักอยู่ที่จริงแล้วสามารถเลี้ยงได้ทั้งบ่อปูน บ่อพลาสติก หรือบ่อดิน เหตุผลที่ตัดสินใจเลือกเลี้ยงในบ่อดิน

เพราะบ่อดินมีความเป็นธรรมชาติมากที่สุด ปลาก็เจริญเติบโตดีกว่าการเลี้ยงในบ่อปูนหรือบ่อพลาสติก แต่การเลี้ยงก็ต้องอาศัยประสบการณ์ของผู้เลี้ยง มีการเตรียมบ่อที่ดี พันธุ์ปลาดี อาหารมีคุณภาพดี และมีการเปลี่ยนถ่ายน้ำสม่ำเสมอ ก็ถือว่าการเลี้ยงปลาประสบผลสำเร็จอย่างแน่นอน

“อยากให้พี่วิชญ์อธิบายกระบวนการทั้งหมดได้ไหมครับ” เมื่อได้ยินเสียงเรียกร้องจากน้อง ๆ วิชญ์ของน้อง ๆ ทำตาโตเล็กน้อย และก้มลงมองนาฬิกาที่ข้อมือ เมื่อเห็นว่าพอจะมีเวลาเหลืออยู่บ้าง พี่วิชญ์จะไม่รอช้า ตอบคำถามตามเสียงเรียกร้อง

“...การเตรียมบ่อ เริ่มต้นจากการดูดน้ำออกจากบ่อ กำจัดวัชพืช และกำจัดศัตรูของปลาพวกปู กบ เขียด เป็นต้น แล้วใช้ปูนขาวโรยให้ทั่วบ่อในอัตรา 60 กก. ต่อไร่ ปุ๋ยคอก 40 กก. ปุ๋ยยูเรีย 2 กิโลกรัม เพื่อสร้างแพลงก์ตอน เป็นอาหารธรรมชาติของปลาและสร้างสภาพแวดล้อมภายในบ่อให้ใกล้เคียงธรรมชาติมากขึ้น เตรียมน้ำไว้ประมาณ 50-80 เซนติเมตร ทิ้งไว้ประมาณ 10 วัน ใช้ตาข่ายพลาสติก สั้นเพื่อป้องกัน หนู งู เข้าในบ่อ แล้วนำลูกปลาขนาด 2-3 นิ้วมาปล่อย โดยเฉลี่ย ตารางเมตรละ 50 ตัว สำหรับการให้อาหารปลาตุ๊ก ช่วงแรกให้อาหารปลาตุ๊กเล็ก โดยค่าเฉลี่ยของอาหารกับปลาซึ่งจัดเป็นน้ำหนัก 2-3 เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักปลา ซึ่งจะเปรียบได้ง่ายๆของขนาด 3 นิ้ว 500 ตัว เท่ากับ 1 กิโลกรัม ตัวอย่างเช่น ลูก

ปลา 5000 ตัว น้ำหนักเท่ากับ 10 กิโลกรัม 3 เปอร์เซ็นต์ คือ อาหาร 3 กรัม เมื่อเลี้ยงไปประมาณ 1 เดือน เปลี่ยนอาหารเป็นอาหารปลาตุ๊กกลาง เมื่อปลามีอายุครบ 90 วัน เปลี่ยนอาหารเป็นอาหารปลาตุ๊กใหญ่ เลี้ยงต่อไปอีกประมาณ 30 วัน จะได้ปลามีน้ำหนักประมาณ 3 ตัวต่อ 1 กิโลกรัม ซึ่งจะขายส่งได้ในราคา กิโลกรัมละ 37 บาท”

ตอบคำถามจบ วิษณุก็ก้มมองนาฬิกาอีกครั้ง และยิ้มอย่างพึงพอใจ เมื่อเวลาที่ใช้ไปไม่เกินกว่าที่ตั้งไว้

หลังจากนั้นคุณอำนวยได้เชิญให้พีศักดิ์ ซึ่งมีโอกาสฝึกงานกับพีวินัย ถ่ายทอดประสบการณ์ให้ฟัง พีศักดิ์ได้รับปลาแจกและเลี้ยงไปเลี้ยงมาจนปลาตาย จึงไปปรึกษากับพีวินัย พีศักดิ์บอกกับพวกเราว่า **ความรู้ของพีวินัยเรียนอย่างไรก็ไม่หมด** พีศักดิ์เรียนไปได้ประมาณ 50 % สามารถอนุบาลปลาช่อนได้เร็วขึ้น

ส่วนน้องจักร นักศึกษาจากวิทยาลัยการอาชีพนครศรีธรรมราช สาขาเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ก็ได้ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ จากที่ได้ไปฝึกงานกับสองชายฟาร์มว่า พีวินัยเป็นกันเอง ที่โรงเรียนสอนจากวิชาการ แต่พีวินัยสอนเข้าใจง่าย ตอนนีสามารถฉีดฮอร์โมนปลาตุ๊กได้ ต้องการเรียนรู้อะไรก็บอกกับพีวินัย การประเมินต้องประเมินตนเองว่าได้เรียนรู้อะไรไปบ้าง ความประทับใจคือได้ทำงานด้วยกันได้เรียนรู้อะไรจริง ได้ประสบการณ์จริงจากของจริง

ก่อนพักทานข้าวเที่ยงซึ่งเป็นสัญญาณว่า เราจะต้องสิ้นสุดการซื้อขาย และแยกย้ายกันไปในห้องย่อยอื่นในช่วงบ่าย พีวินัยและลูกชายบอกกับพวกเราว่า ทั้งสองพร้อมจะให้ความรู้กับผู้ที่สนใจ หากต้องการเริ่มต้นจับธุรกิจด้านนี้ด้วยใจรัก อย่าคิดว่าเป็นการรบกวนกันสามารถโทรศัพท์หากันได้ตลอด 24 ชั่วโมง เพราะความรู้เป็นสิ่งที่เราสามารถแลกเปลี่ยนกันได้ ตนเองศึกษาด้วยการอ่านหนังสือ หลากๆ เล่ม ตอนทำใหม่ๆ ไม่รู้ก็ปรึกษาและสอบถามใครๆ อย่างไม่อาย จนบัดนี้มีประสบการณ์มาก็ร่วมหลายปี พร้อมทั้งจะแลกเปลี่ยนและแบ่งปันกับคนอื่นอย่างเต็มที่

วินัย และวิษณุ ศิริเสน...

นักเพาะพันธุ์ปลา ประมงอาสาอำเภอ

เพื่อให้หลายๆ คนที่สนใจในสองชายฟาร์ม ได้ติดตามและเรียนรู้อย่างละเอียดยิ่งขึ้น เราจึงได้ขยายความรู้ของสองชายฟาร์มให้ชัดเจนขึ้น โดยประมวลจาก

การพูดคุยก่อนงานตลาดนัด และหลังตลาดนัด เพราะการจัดการความรู้ มีทั้งการหาความรู้จากสองชายฟาร์มก่อนทำ (learn before) และหลังทำ (learn after) ก็ได้ติดตามไปพูดคุยอย่างต่อเนื่อง (after action review) จึงมีเรื่องราวที่น่าสนใจเล่าให้ฟังเพิ่มเติม

...หากท่านลัดเลาะไปตามถนนเข้าหมู่บ้านในตำบลนาสาร อำเภอพระพรหม ห่างจากแยกหัวถนนก่อนเข้าตัวเมือง นครศรีธรรมราชไม่ถึงกิโลเมตร เมื่อเห็นป้ายสองชายฟาร์มชี้เข้าไปทางด้านซ้ายมือ ประมาณ 100 เมตร หากติดตามป้ายเข้าไป จะเจอบ้านหลังหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ติดถนนลาดยาง มีร้านขายของชำอยู่หน้าบ้าน มองไปจะยังไม่เห็นว่าบ่อปลาตั้งอยู่ตรงไหน

แต่ถ้าใครได้นั่งคุยกัน 1-2 ชั่วโมง ก็จะมีเรื่องถึงเรื่องราวการเพาะพันธุ์ปลาที่กว่าจะสะสมวิชาความรู้ ความชำนาญ ผ่านการเรียนรู้ชนิด **“เอาตัวเข้าแลก”** ของพี่วินัย แล้วเดินเข้าไปดูหลังบ้าน ก็เห็นบ่อปลาที่เป็นอาชีพหลักของครอบครัวนี้ในปัจจุบัน ก็ถึงกับอึ้งในความมุ่งมั่นพัฒนาอาชีพให้แก่ตัวเอง

วินัย ศิริเสน เป็นประมงอาสาอำเภอพระพรหม เจ้าของสองชายฟาร์ม เข้าไปเป็นประมงอาสา 3-4 ปีมาแล้ว ตอนที่ได้เข้าไปอาสาเพราะว่าพักปลูกปลาได้มาก แต่มีปัญหาตลาด จึงเข้าไปเพื่อเชื่อมโยงตลาดด้วย

ที่มาของสองชายฟาร์มเพราะทำกับลูกชายชื่อวิษณุ ตอนนั้นมีชื่อหลายชื่อ ไม่ว่าจะเป็นศูนย์เพาะพันธุ์ปลาบ้านมะม่วงตลอด สองชายฟาร์ม และชื่ออื่นๆอีก 2-3 ชื่อ ให้คนแก่ที่บ้านเลือก ปรากฏว่าได้ชื่อ “สองชายฟาร์ม”

ลูกจะดี...อยู่ที่พ่อสร้าง

ภาพของฟาร์มเพาะพันธุ์ปลาที่นี่ **พ่อเป็นคนทำ แต่ลูกเป็นคนบริหาร** รับผิดชอบ เมื่อลูกเห็นว่าสิ่งที่พ่อทำน่าจะเป็นไปได้ดี ก็เลยรักงานนี้ **ลูกรักงานนี้ เพราะพ่อช่วยสร้างให้** การสร้างลูกหลานให้ช่วยงานก็เป็นอีกจุดเด่นหนึ่งของ

ครอบครัวศิริเสน พี่วินัยบอกว่า ลูกมีหน้าที่ช่วยงานที่บ้านตั้งแต่เล็ก ๆ จนกระทั่งโตไปเรียนต่อวิทยาลัย จะไปตลาด ขายปลาเองด้วย

สิ่งที่เป็นแบบอย่างให้ลูกชายได้คือการทำงานที่ยึดหลัก **บริหารเวลาและราคา** เพราะลูกปลาเราขายเอง ต้องรู้จักตลาด รู้จักลูกค้า และรู้จักเวลา (ตรงเวลา) ด้วย พี่วินัยสะท้อนเรื่องการสอนลูกให้รักอาชีพว่า **เด็กอยู่ที่เราสอน** บางคนมีลูกอยู่คนหนึ่งตามใจอย่างเดียวก็นำให้เสียเด็กได้

อย่างน้องชายพี่วินัย ชายชนมเงินในตลาดได้กำไรวันละ 2-3 พัน มีลูก 3 คน แต่ตามใจลูก เวลาไปเรียนวิทยาลัยการอาชีพนครศรีธรรมราชพร้อมกับลูกชายตัวเองจะเห็นความแตกต่าง หลานพี่วินัยเรียนไม่จบเสียที่ แต่ลูกชายจบการศึกษาและไปเรียนต่อได้เร็วกว่า หลานชายอายุก็เลยไม่ค่อยแวะบ้านพี่วินัย แต่เราจะไปโทษเด็กไม่ได้ ต้องโทษพ่อแม่ของเด็ก เด็กไปเรียน ต้องไปแบบมีแรงบันดาลใจของตัวเอง ไม่ใช่ไปเพราะเกรงใจพ่อแม่ เหมือนกับชาวบ้านเวลาไปเรียนรัฐหรืออบรมอะไรสักอย่าง เขาต้องไปเพื่อตัวเอง ไม่ใช่ไปเกรงใจผู้นำชุมชน

เส้นทางแห่งการเรียนรู้

คุยกับพี่วินัยไป ก็ได้ข้อคิดดีๆหลายอย่างไปด้วย เพื่อให้เห็นเส้นทางแห่งความสำเร็จของพ่อลูกคู่นี้ ย้อนไปเมื่อปี 2526 พี่วินัยเล่าให้ฟังว่า

...เริ่มต้นจากตัวเปล่า เมื่อก่อนอาชีพหลักคือขับรถ บังคับเครื่องจักรทางการเกษตร ก็มานั่งคิดว่า เราเนี่ยถ้าเงินไม่จ้าง (ถ้าแก่ไม่จ้าง) หรือตัวเองหมดกำลัง จะทำอะไรก็ได้ ก็เลยเริ่มหันมามองต้นทุนอาชีพที่บ้าน ช่วงนั้นมีคนขายที่นา 3-4 ไร่ เลยซื้อไว้ เอาเครื่องมือ รถซุด รถตัดของเก่าแก่มาปรับพื้นที่ให้เป็นบ่อปลา พอทำงานกับกิจการรถแบคโฮได้เงินมาก็ซื้อที่ดินเพิ่มอีก และเอารถเก่าแก่มาซุดอีก

ช่วงนั้นคนอื่นเขายังไม่เลี้ยงปลากันเลย คนอื่นเห็นพี่วินัยเอาที่ราคาแสนมาซุดบ่อ ก็มาฆุงดูและวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆนาๆ เพราะตอนนั้นคนทั่วไปเขาจะทำนา กุ้ง หรือถ้าใครมีเงินหน่อยก็จะสร้างห้องแถวกันมาก แต่ความคิดพี่วินัยตอนนั้นอยากจะทำอะไรสักอย่างให้ตัวเอง ตอนไม่มีแรงทำงานกับเก่าแก่ แม้จะมีญาติๆมาชวนไปทำงานเป็นพนักงานเทศบาล และพนักงานศาลในตำแหน่งคนขับรถตำแหน่งนักการภารโรงเหมือนกัน แต่พี่วินัยมองแล้วการได้เงินเดือนไม่กี่พัน ไปกินเหล้าวันเดียวก็หมด จะไม่ใช่ทางของตัวเอง จึงยังมุ่งมั่นสร้างอาชีพเลี้ยงปลาของตัวเอง

...ซื้อปลาแม่ไม่ก็พันธุ์มาทดลองเลี้ยงดู ตอนนั้นยังเก็บลูกปลาไม่เป็น ก็ไปขอคำแนะนำจากศูนย์ถ่ายทอดของประมงจังหวัด ที่ทุ่งท่าลาด (ในตัวเมือง นครศรีธรรมราช) ได้ความรู้มาก็มาทดลองทำลูกปลานิล ชายได้เดือนละเป็นหมื่นบาท บางทีก็แจกเป็นการโฆษณาประชาสัมพันธ์ไปในตัว พอได้ปลาชุดที่ 2 มา กำลังการผลิตเพิ่มมากขึ้นเป็น 6 หมื่นตัว แต่ตลาดของตัวเองยังอยู่ที่ 2 หมื่นตัวอยู่ (ฐานลูกค้ายังไม่กว้างพอจะรองรับกำลังการผลิตลูกปลาถึง 6 หมื่นตัว) ก็เลยไปปรึกษาประมงจังหวัด จังหวัดเขาตกใจว่าผลิตได้มากขนาดนั้นเลยหรือนี่ขนาดเป็นการทดลองทำแล้ว พี่วินัยไปปรึกษาหาครูที่ประมงเป็นระยะๆ เขาก็ช่วยเรื่องการตลาด แนะนำลูกค้าให้เพิ่มเติม

ว่าแล้วพี่วินัยก็เล่าให้ฟังถึงวิธีการเพาะพันธุ์ปลานิลว่า ปลอยพ่อปลาแม่ปลาลงบ่อในสัดส่วนเท่าๆกันหรือปลอยตัวผู้น้อยกว่า ไม่ต้องใส่ตัวผู้มาก เพราะเวลาปลาตัวเมียฟักแล้ว เราจะไม่เสียตัวผู้ไปเปล่าๆ เช่น 1 กระชังมีปลาเมีย 50 ตัว ก็ใส่ปลาผู้ 20 ตัวก็พอ

ทิ้งไว้ในบ่อดินน้ำลึกประมาณ 40 ซม. เป็นเวลา 1 เดือน เมื่อเห็นว่าปลาจับคู่แล้วประมาณ 50-60 เปอร์เซ็นต์ ก็สูบน้ำใส่เข้าไปให้ความสูงน้ำถึง 1 เมตร และภายในสัปดาห์นั้นให้อาหารเต็มทีไปเลย คอยระยะเวลาประมาณ 7-10 วัน ให้สังเกตว่าน้ำเปลี่ยนสี เพราะปลานิลจะก่อคลัก ตอนเช้าปลาก็จะคายไข่ออกมาเป็นก้อน ตอนนั้นเราก็จัดเก็บด้วยการใช้สวิงตักขึ้นมาใส่ในกระชัง

การเลือกที่ตั้งกระชังใส่ลูกปลาก็สำคัญ จุดวางกระชัง ต้องไม่ให้ถูกลม สัตว์ขาดญาณของปลา ถ้าน้ำไหวเพราะแรงลม ปลาก็จะวิ่งวุ่น จะออกจากกระชัง หูจมูก ตา จะเจ็บ พอครบ 20 วัน ค่อยเลื่อนกระชังออกไปที่อื่นได้ เพราะลูกปลาแข็งแรงแล้ว ใช้เวลาอนุบาลอยู่ 60 วันลูกปลายาว 3-4 ซม. ชายได้ตัวละ 50 สตางค์

มีความรู้หลายเรื่องที่น่าเรียนรู้ แต่ที่สนใจคือการเลือกพันธุ์ปลา การเพาะพันธุ์ปลา ส่วนการเลี้ยงไม่ใช่เรื่องยุ่งยาก พี่วินัยบอกว่าปลาหมอกก็เพาะพันธุ์ได้เหมือนกัน เด็กๆที่จบจากวิทยาลัยการอาชีพจะเพาะพันธุ์ปลาเป็น โดยเฉพาะปลาหมอ

ความรู้ความชำนาญของชาวบ้านอย่างพี่วินัย ใช้การสังเกตตาเปล่า ไม่ได้ใช้เครื่องมือวัด ก็สามารถสรุปได้ว่าปลาดีหรือไม่ดี เพราะอะไร จะทำให้เราแก้ไขและ

ป้องกันปัญหาไว้ก่อนได้ เช่น เชื้อราบางอย่างใช้แดดส่องก็หาย ไม่ต้องใช้ยา สังเกตปลา สังเกตแดดเอาก็พอ แต่ถึงกระนั้นอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ง่าย เช่น กล้องส่องพระ ต้องใช้แน่นอน

สะท้อนข้อคิดในการทำงานว่า คนทำงานไม่ว่าจะทำอะไร บั้นพระ หรือปลุกผัก ต้องรู้จักสังเกต เพราะงานทุกอย่างต้องมีความละเอียด หากไม่มีปัญหาเราก็คงโง่งออยู่เหมือนเดิม

วิธีการควบคุมและวัดคุณภาพต่างๆ พี่วินัยใช้หลักการว่าถ้าปลาอายุ 2 เดือนครึ่ง มีขนาดเท่ากับปลากายุ เดือน (เราใช้เวลาน้อยกว่า) ปลากายุ 2 เดือนครึ่งจะมีคุณภาพมากกว่า

ทุกอย่างต้องอาศัยความพอดี หากเราสังเกตไม่ได้ ก็ไม่มีความพอดีอยู่ที่ตรงไหน เหมือนการปั้นพระที่เป็ยกไป แห้งไป ก็ไม่ดี หรืออากาศร้อนๆแบบนี้ จะทำอะไร ไม่ใช่ถึงเวลาจะฉีดยาอย่างเดียว ไม่ดูแลดูอุณหภูมิ

เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้ความรู้เชิงลึก พี่วินัยก็ไม่หวงวิชา เล่าความรู้จากประสบการณ์ในการเพาะพันธุ์ปลา โดยเฉพาะปลาดุกให้เราฟังอย่างละเอียด ดังนี้

เทคนิคเพาะพันธุ์ปลา...วิชาการขั้นสูง

การเพาะฟักปลาดุก มีขั้นตอนดังนี้

1. เตรียมแม่พันธุ์ปลาดุกเนื้ออ่อน
  2. เตรียมพ่อพันธุ์ปลาดุกรัสเชีย
- อุปกรณ์ที่ใช้ในการเพาะฟัก

1. แผงกระชังสี่เหลี่ยม ขนาด 1.5 x 1.5 เมตร
2. ลม (Oxygen)
3. น้ำ
4. บ่อขนาด 15-20 เซนติเมตร

ขั้นตอนการเพาะฟัก

1. เลือกแม่พันธุ์ปลาดุก ซึ่งเป็นปลาดุกอยู่ (เนื้ออ่อน) ที่มีความพร้อมโดยสังเกตที่เพศปลาจะมีสีแดงอมชมพู และเอานิ้วดีดไปที่หน้าท้อง ถ้าเห็นว่ามีไข่ปลาออกมาทางเพศ แสดงว่าแม่ปลาดุกตัวนั้นพร้อม

ที่จะผสมโดยใช้ฮอร์โมน (True Pe Pag) + ยาเสริมฤทธิ์(Domperidonemaleate) + น้ำกลั่น

2. ชั่งแม่ปลาเพื่อที่จะได้คำนวณฮอร์โมนได้ถูกต้อง เช่น แม่ปลา 5 กิโลกรัม ใช้ฮอร์โมน 1 ซีซี ผสมด้วยยาเสริมฤทธิ์และน้ำกลั่น 1 ซีซี จะได้น้ำยาผสม 1000 ไมโครกรัม แล้วนำแม่ปลาขึ้นมาชั่ง และนับจำนวนตัว เพื่อจะได้เฉลี่ยฮอร์โมนที่ผสมไว้และมาเฉลี่ยปลาเพื่อจะฉีดฮอร์โมน

3. การฉีดฮอร์โมน โดยจับปลาให้อยู่ในแนวตั้ง ใช้เข็มแทงจากหางขึ้นหัว ตรงบริเวณด้านหลังปลา ให้ตรงข้ามกับเพศ หางของปลาเพื่อที่จะฉีดฮอร์โมน ฉีดแล้วปล่อยน้ำยาตามปริมาณที่ได้คำนวณเอาไว้ เมื่อฉีดแล้วพักแม่ปลาไว้ รอให้ใช้ลูกประมาณ 16 ชั่วโมง เมื่อครบ 16 ชั่วโมงแล้ว ให้เตรียมอุปกรณ์เพื่อรีดไข่ดังนี้

- 3.1 ขนไก่
- 3.2 ถ้วยสำหรับรีดไข่
- 3.3 ผ้าสะอาด

(อุปกรณ์ทุกอย่างต้องสะอาดหรือได้รับการฆ่าเชื้อมาแล้ว)

4. การรีดไข่ปลา ใช้ผ้าห่อตัวปลา แล้วรีดไข่ออกมาใส่ในถ้วย โดยใช้วิธีการจับหัวปลา แล้วใช้หัวแม่มือรีดไข่ (โดยรีดจากหัวใต้ท้องปลาไปหาเพศ) เมื่อได้ไข่ปลาตามจำนวนแล้วให้รีบผ้าเช็ดตัวผู้ (รัสเซีย) นำเช็ดตัวผู้มาผสมกับไข่ แล้วโรยใส่แผงที่เตรียมไว้ โดยการโรยให้สม่ำเสมอแล้วใช้ชนไก่กระตุ้นด้วยการใช้ oxygen และน้ำ ทิ้งไว้ประมาณ 24 ชั่วโมง จะฟักออกมาเป็นตัว ในระยะ 5 วันแรกยังไม่ต้องให้ปลากินอาหารเนื่องจากลูกปลามีอาหารสะสม (ไข่แดงที่ติดอยู่ที่ท้อง) ในช่วงนี้จะเรียกว่า "ลูกปลาตุ้ม"

การอนุบาลลูกปลา

นำลูกปลาตุ้มระยะ 5 วัน ลงมาอนุบาลภายในบ่อดิน (ใส่น้ำประมาณ 30-50 ซม.) ที่เตรียมไว้ อัตราการปล่อยโดยประมาณ ตารางเมตรละ 700-800 ตัว โดยปล่อยปลาในตอนเช้า และให้อาหารในตอนเย็นอาหารมื้อแรกที่ทำให้ คือ ไข่ไข่ไก่ต้มสุกโดยเฉพาะไข่แดง โดยการนำมาละลายกับน้ำแล้วสาดให้ทั่วบ่อ ประมาณ 5 วัน เช้า-เย็น ในช่วงนี้ลูกปลามีอายุได้ประมาณ 10 วัน ให้เปลี่ยนอาหารเป็นอาหารปลาดุกวัยอ่อนชนิดผง ละลายน้ำสาดให้ทั่วบ่อ ประมาณ 7 วัน หลังจากนั้นให้อาหารผงโดยการโรยหน้าน้ำ อีกประมาณ 14 วันเมื่อลูกปลามีอายุได้

ประมาณ 1 เดือน ให้เปลี่ยนอาหารเป็นอาหารเม็ดบัว การให้อาหารครั้งแรกควรจะ
แช่น้ำให้อาหารขยายตัวก่อน (แช่ประมาณ 5 นาที) แล้วหว่านให้ปลากินให้ทั่ว
เลี้ยงไปจนปลาอายุครบ 60 วัน (2 เดือน) จึงจะได้ลูกปลาขนาด 2-3 นิ้ว
สามารถส่งขายได้ในราคาตัวละ 1 บาท น้ำขุ้ยสามารถผลิตลูกปลาได้เดือนละ
ประมาณ 200,000 ตัว (ขนาด 2 นิ้ว) จำหน่ายในราคา 80 สตางค์ เมื่อนำไปหัก
ต้นทุนการผลิตแล้ว น้ำขุ้ยมีรายได้ต่อเดือนไม่ต่ำกว่า 40,000-50,000 บาท เลย
ทีเดียว

การเลี้ยงปลาตูกบักอยู่ในบ่อดิน

การเลี้ยงปลาตูกบักอยู่ที่จริงแล้วสามารถเลี้ยงได้ทั้งบ่อปูน บ่อพลาสติก
หรือบ่อดิน แต่การตัดสินใจการเลี้ยงต้องมาจากปัจจัยหลายอย่าง เช่น การเลี้ยงใน
บ่อปูนต้องลงทุนสูง การเลี้ยงในบ่อพลาสติกใช้พื้นที่น้อย เป็นต้น แต่จริงๆแล้วถ้ามี
บ่อดินก็ควรเลี้ยงในบ่อดินเพราะบ่อดินมีความเป็นธรรมชาติมากที่สุด ปลาก็
เจริญเติบโตดีกว่าการเลี้ยงในบ่อปูน หรือ บ่อพลาสติก แต่การเลี้ยงก็ต้องอาศัย
ประสบการณ์ของผู้เลี้ยง มีการเตรียมบ่อที่ดี พันธุ์ปลาดี อาหารมีคุณภาพดี และ
มีการเปลี่ยนถ่ายน้ำสม่ำเสมอ ก็ถือว่าการเลี้ยงปลาประสบผลสำเร็จอย่างแน่นอน

1. การเตรียมบ่อ ดูดน้ำออกจากบ่อ กำจัดวัชพืช และกำจัดศัตรูของปลา
พวกปู งู กบ เขียด เป็นต้น แล้วใช้ปูนขาวโรยให้ทั่วบ่อในอัตรา 60 กก. ต่อไร่ ปู
คอก 40 กก. ปูยูเรีย 2 กิโลกรัม (เพื่อสร้างแพลงตอน) เตรียมน้ำไว้ประมาณ 50-
80 เซนติเมตร ทิ้งไว้ประมาณ 10 วัน ใช้ตาข่ายพลาสติกสีนเพื่อป้องกัน หนู งู เข้า
ในบ่อ แล้วนำลูกปลาขนาด 2-3 นิ้วมาปล่อย โดยเฉลี่ยตารางเมตรละ 50 ตัว

2. การให้อาหารปลาตูก ในช่วงแรกให้อาหารปลาตูกเล็ก โดยค่าเฉลี่ย
ของอาหารกับปลาซึ่งจัดเป็นน้ำหนัก 2-3 เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักปลา ซึ่งจะเปรียบ
ได้ง่ายๆของขนาด 3 นิ้ว 500 ตัว เท่ากับ 1 กิโลกรัม ตัวอย่างเช่น ลูกปลา 5000
ตัว น้ำหนักเท่ากับ 10 กิโลกรัม 3 เปอร์เซ็นต์ คือ อาหาร 3 กรัม เมื่อเลี้ยงไป
ประมาณ 1 เดือน เปลี่ยนอาหารเป็นอาหารปลาตูกกลาง เมื่อปลามีอายุครบ 90
วัน เปลี่ยนอาหารเป็นอาหารปลาตูกใหญ่ เลี้ยงต่อไปอีกประมาณ 30 วัน จะได้ปลา
มีน้ำหนักประมาณ 3 ตัวต่อ 1 กิโลกรัม ซึ่งจะขายส่งได้ในราคา กิโลกรัมละ 37 บาท

ปฏิบัติได้ ถ่ายทอดเป็น

จากการบรรยายของพี่วินัยทั้งในตลาดนัดและที่บ้าน โดยเฉพาะเรื่องการเพาะปลูกปลาทำให้เราเห็นว่าพี่วินัยเก่งทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ ลำดับขั้นตอนให้เราฟังได้เป็นอย่างดี บางคนเก่งเฉพาะทางปฏิบัติ เมื่อมีคนมาเรียนรู้โดยเฉพาะนักเรียนนักศึกษา ไม่สามารถที่จะบรรยายได้ก็มี

พี่วินัยไปช่วยเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้อยู่เสมอ ทั้งภายในชุมชนก็พยายามขยายเครือข่ายการเลี้ยงปลาให้มากขึ้น พยายามตั้งเด็กและเยาวชนเข้ามาช่วยงานในฟาร์ม แต่ก็ยังทำได้น้อย เนื่องจากเด็กไม่ค่อยสนใจและเรียนรู้ ชอบเล่นเสียมากกว่า ทั้งที่ให้คำตอบแทนทุกครั้ง แต่ก็มีบางคนที่มาช่วยอยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะการเตรียมลูกปลาเพื่อส่งครั้งละมากๆ ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีมาก ได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเป็นการเรียนรู้ แล้วสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ในอนาคต

การเพาะพันธุ์ปลามีขั้นตอนเยอะ เช่น ต้องดักลูกปลามาพักในบ่อ อดอาหาร เพื่อให้ลูกปลาแข็งแรง ทนทานต่อการเคลื่อนย้าย ทำให้ต้องหาความรู้เยอะ ลูกของพี่วินัยมีกิจการพันธุ์ปลาที่สวนจตุจักรด้วย พี่วินัยก็ได้ความรู้จากลุงเรื่องการผสมเทียม เริ่มเรียนรู้ด้วยการใช้ต่อมใต้สมอง ฉีดฮอร์โมน ทดลองทำตามขั้นตอนด้วยการซื้อปลาตุ๊กตาจากตลาดมาลองฉีดฮอร์โมนดู ออกไข่ออกลูกเยอะ แต่อนุบาลเลี้ยงไม่รอด ก็ต้องรอช่วงสงกรานต์ให้ลุงลงมาบ้านอีกรอบ จะได้ปรึกษาหาความรู้ต่อ

ปัญหาบางอย่าง เช่น ปลาตัวเองตายเพราะเชื้อโรครา อาศัยประสบการณ์จากที่เป็นคนช่างสังเกต และใช้เทคนิคประสบการณ์จากการเคยเลี้ยงปลากัด พอรู้ว่าเกิดจากอะไร ก็เตรียมน้ำเตรียมบ่อ ทำให้สะอาด โรคราก็หาย เพราะรอบหลังลูกปลาก็เลยรอด

นอกจากลูกค้าที่เลี้ยงปลาเป็นอาชีพแล้ว พี่วินัยก็ได้ใช้ความรู้ของตัวเองบริการชุมชนด้วย เช่น อบต.มีโครงการจะส่งเสริมชาวบ้านเลี้ยงปลาในทอซีเมนต์ ก็ติดต่อซื้อพันธุ์ปลาจากพี่วินัยเหมือนกัน จึงให้ลูกเป็นคนรับผิดชอบ เรียนรู้วิธีการขั้นตอนต่างๆ เช่น การทำไบโเสนราคา การติดต่อประสานงาน การรู้จักผู้หลักผู้ใหญ่ ผู้นำชุมชน ฯลฯ เพราะสิ่งที่ตัวเองทำทั้งหมด ต่อไปก็ตกเป็นของลูกทุกอย่าง

สุดท้ายก่อนจะได้คุยกับลูกชาย น้องวิชญ์ ศิริเสน พี่วินัยก็ทิ้งท้ายว่าโครงการต่างๆ ในหมู่บ้าน เช่น อยู่ดีมีสุข ก็นิยมเลี้ยงปลาในทอซีเมนต์กันมาก ไม่

ว่าจะเป็นตัวบิลนี้หรือหรือตัวบิลใกล้เคียงอย่างขุนทะเล ทำให้มีลูกค้าเป็นผู้อยู่ใหญ่บ้าน และผู้นำชุมชน และใครต่อใครหลาย ๆ คน โทรศัพท์มาสอบถามเรื่องซื้อพันธุ์ปลา เป็นระยะ ๆ

เพาะพันธุ์ปลา...อาชีพทางเลือกของเยาวชน

ดังที่เกริ่นนำไว้ ชื่อสองชายฟาร์มเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างพ่อและลูก ตอนนี้เรียนอยู่ที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย (เกษตรไสใหญ่) กลับมาช่วยงานเฉพาะวันเสาร์และวันอาทิตย์ เป็นทายาทที่เดินรอยตามการทำงานของพ่ออย่างจริงจัง ตามแบบฉบับของพี่น้องที่ทำงานแบบงานเป็นงาน การแบ่งเวลาให้เหมาะสม พี่นัยจึงเป็นแบบอย่างได้เป็นอย่างดีให้แก่ลูกชาย

วิชญ์ ศิริเสน หรือเต็ง ตอนนี้อายุ 22 ปี ช่วง ป.1-ม.3 เรียนที่โรงเรียนวัดมะม่วงตลอด และเข้าเรียนต่อที่วิทยาลัยการอาชีพนครศรีธรรมราช แผนกวิชาเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในระดับปวช. เรียนต่อระดับปวส.ที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช (ไสใหญ่) ตอนนี้กำลังศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช (ไสใหญ่) วิชาเอกว่าที่เลือกเรียนสายประมงก็เพราะตนเองเป็นคนที่อยู่กับท้องทุ่งนามาตั้งแต่เด็กๆ เห็นความเป็นวิถีชีวิต ชอบเรื่องการขยายพันธุ์ปลาและการเลี้ยงปลาประกอบกับมีฐานอาชีพที่บ้านที่จะสามารถพัฒนาต่อยอดได้ เมื่อเรียนจบจะกลับมาพัฒนาบ้านเกิดของตนเอง ในช่วงที่เรียนอยู่ในระดับ ปวช. วิชาญได้ไปแข่งขันทักษะการผสมเทียมปลา ได้รับรางวัลชนะเลิศระดับภาค 3 ปีซ้อน และได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับหนึ่ง 1 ปี ในการแข่งขันทักษะวิชาการขององค์การเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อกท.)

วิชาญ เป็นเด็กหนุ่มคนหนึ่งที่จะกลับมาทำอาชีพอยู่ที่บ้านเมื่อเรียนจบแล้ว วิชาญชี้ให้เห็นว่าที่คิดแบบนี้ก็เพราะว่าอาชีพการเพาะพันธุ์ปลาสามารถ พิสูจน์ตัวเองได้ ถ้ามีความรักความตั้งใจจริง ก็เป็นอาชีพที่ไม่ยากไม่ง่ายจนเกินไป สามารถที่จะพัฒนาเป็นอาชีพได้ไม่ยาก น้าวินัยชี้ให้เห็นชัด ๆ ว่าผู้ที่สนใจ โดยเฉพาะเยาวชน ไม่ต้องมีพื้นที่มาก ให้ลงทุนปล่องบ่อมาเพาะพันธุ์ปลาสวยงาม เช่นปลาหางนกยูง ปลาบอลลูน ปลาทองฯ ก็สามารถจะนำออกไปขายภายนอกตลาดภายในชุมชน เป็นการหารายได้ระหว่างเรียนหรือเป็นอาชีพเสริมกับตัวเองได้

วิชญ์มีความภาคภูมิใจในอาชีพนี้ เพราะเป็นอาชีพที่สุจริต ฐานครอบครัว เคยมีอาชีพค้าขายมาก่อน ก็เคยอยู่กับตลาดมาตั้งแต่เด็ก ๆ เคยไปขายของกับแม่ ตั้งแต่ยังเล็ก ก็เลยไม่คิดที่จะอาย เมื่อไปขายของ ยามที่ว่างนอกจะพานกรงหัวจุก ไปที่ยวร้านน้ำชาแล้ว เขายังไปขายปลาสวยงามในตลาดภายในชุมชน วิชญ์บอกว่า ในตลาดนอกจากจะมีอาหารตา คือสาว ๆ ดูแล้ว เรายังได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และยังมีรายได้อีกด้วย มีอีกกิจกรรมหนึ่งที่วิชญ์ชอบทำ ก็คือการออกไปล่าปลาตามหนองน้ำใกล้ๆ บ้านและนำปลาที่ได้มาตากแห้งเป็นปลาแดดเดียว ขาย ได้กิโลกรัมละ 200–250 บาท เลยกี่เดียว

อาชีพการเพาะพันธุ์ปลาเป็นอาชีพที่ดี มีความเป็นอิสระ มีคนทำน้อย และมีรายได้ดีพอสมควร ประกอบกับในปัจจุบันปลาในธรรมชาติลดน้อยลง เนื่องจากการใช้สารเคมีในนาข้าว ดังนั้นการเพาะพันธุ์ปลาและเลี้ยงปลา จึงจำเป็นสำหรับผู้คนในยุคปัจจุบัน ที่จะมีการขยายพันธุ์และส่งเสริมการเลี้ยงปลา เพื่อบริโภคในครัวเรือนให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น

ผู้ที่สนใจที่จะเลี้ยงปลาเป็นอาชีพเสริม ต้องเป็นคนที่มีความสนใจและเป็น คนช่างสังเกต ต้องอาศัยการเรียนรู้ประสบการณ์ ที่สั่งสมมาใช้ในการแก้ปัญหา ต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง เช่น ปลามีอาการลอยหัวผิดปกติต้องรีบดูและแก้ปัญหาได้ อย่างทันท่วงที ถ้าปลาลอยหัวแสดงว่ามีภาวะเครียดต้องแก้ไขปัญหาด้วยการใส่เกลือเม็ดลงไป การพิจารณาเมื่อปลามีอาการผิดปกติอันดับแรกที่ต้องดูคือ น้ำ อุณหภูมิ อาหาร ว่าให้อาหารมากเกินไปหรือเปล่า หรือว่าการเลี้ยงปลานี้ ถ้า เลี้ยงในน้ำจืดกับที่ใช้น้ำกร่อย ในที่ๆเป็นน้ำกร่อยปลาจะเจริญเติบโตได้ดีกว่าการ เลี้ยงปลาในน้ำจืด แต่ปลาน้ำจืดกินอโรยกว่าปลาน้ำกร่อย เป็นต้น

จากจุดตรงนี้ทำให้เราเห็นว่าเขาวิชญ์สามารถใช้อาชีพเพาะพันธุ์ปลาใน การสร้างฐานอาชีพของตนเองให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และมีความสุขได้ในชุมชนของตนเอง เพราะมีสองพ่อลูกแห่งสองชายฟาร์มได้พิสูจน์ให้เห็นแล้ว

ตลาดนัดจัดการความรู้ของเยาวชนในชุมชนท้องถิ่นภาคใต้ ห้องย่อย : เยาวชนกับการพัฒนาอาชีพ “เกษตรผสมผสาน งานศิลป์ และบัณฑิตคืนถิ่น”

บรรยากาศหลังรับประทานอาหารว่าง ก่อนถึงเวลาเข้าร่วมซื้อขายในตลาดนัดจัดการความรู้ ซึ่งเป็นเบรกเล็กๆ ในช่วงเช้า ผู้เข้าร่วมเรียนรู้ในตลาดนัดเต็มพลังด้วยเบเกอรี่จับคู่กับกาแฟ ส่งกลิ่นหอมสร้างความรู้สึกผ่อนคลายไปทั่วทุกบริเวณห้องๆ หลายคนเลือกจับคู่กับโอวัลตินที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดความสดชื่นไม่แพ้กัน

ตอนนี้พวกเราทุกคนเริ่มทยอยเดินเข้าไปประจำตลาดของตัวเองหลังเสร็จจากการทำธุระส่วนตัวในช่วงเวลาที่กำหนด หลายคนเริ่มจับจองที่นั่ง หลายคนเดินหาตลาดที่ตนเองต้องการซื้อขาย เสียงพูดคุยทักทายจึงดังขึ้นทั่วบริเวณ แต่ไม่นานบรรยากาศส่วนวาก็เริ่มจางหายไปอย่างรวดเร็ว ทุกคนประจำที่นั่งที่หาด้วยตัวเอง

อาจเป็นเพราะการมาร่วมตัวกันครั้งนี้ของพวกเรา เหล่าเยาวชนนักกิจกรรม ผู้สนับสนุน และคนที่สนใจอื่นๆ มีเป้าหมายร่วมกันอย่างชัดเจน เพื่อสานต่ออุดมการณ์ ต่อยอดความคิด นำไปสู่การปฏิบัติก่อให้เกิดความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ และชัดเจนเพิ่มมากขึ้น

ล้อมวงคุยเกษตรพอเพียง

เรียกได้ว่าตลาดนัดในห้องนี้ เป็นเรื่องเกษตรผสมผสานแบบพอเพียง ซึ่งอยู่ใกล้กับห้องอาชีพอีกห้องหนึ่งในห้องประชุมเดียวกัน ไม่มีผนังกัน มีเพียงการล้อมวงของทั้งสองกลุ่มเพื่อแสดงอาณาเขตของกลุ่มตนเอง ผู้นำการแลกเปลี่ยนของทั้งสองกลุ่มจึงจำเป็นต้องควบคุมเสียงเพื่อไม่ให้รบกวนอีกกลุ่ม วงของเราค่อนข้างจะไม่เป็นวง ด้วยจำนวนคนที่ค่อนข้างมาก และทำเลที่ตั้งตลาดติดกับโต๊ะควบคุมสื่อ ที่มีทั้งอุปกรณ์เครื่องเสียงและกล้องบันทึกภาพของสถานีโทรทัศน์ท้องถิ่น แต่นั่นไม่ใช่อุปสรรคของความตั้งใจที่มีอยู่ในตัวทุกคน

“สวัสดิ์...ผู้ร่วมเรียนรู้ทุกท่านนะครับ” เสียงทักทายของหัวหน้าตลาดของกลุ่มเรา ดึงความสนใจให้ทุกคนหันไปมองกลางวง คือจุดที่อาจารย์จริวิทย์จำปา ยืนอยู่ หลังการแนะนำตัวเองให้ทุกคนได้รู้จัก อาจารย์จริวิทย์ก็ทำหน้าที่เปิดตลาด

“วันนี้เป็นโอกาสดีที่ทุกคนมีโอกาสมาเจอกัน เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากกรรมที่รับหน้าที่ชวนคุยแล้ว ยังมีผู้ร่วมชวนคุยอีกหลายคน”

อาจารย์จิริวิทย์เริ่มแนะนำวิทยากร รวมถึงหัวข้อในการชวนคุยของแต่ละท่าน โดยหวังให้ทุกคนได้ทราบกำหนดการร่วมกัน วิทยากรที่มาร่วมชวนคุยในกลุ่มมีอยู่จำนวนมาก จนคนชวนคุยต้องพูดออกตัวว่า

“ผมทราบว่าคุณคนมาด้วยความตั้งใจ ทั้งวิทยากรและผู้เข้าร่วม แต่ด้วยเวลาที่ค่อนข้างกระชั้น อาจส่งผลกระทบต่อการร่วมแบ่งปันประสบการณ์ ต้องขอภัยทั้งวิทยากรและผู้เข้าร่วม ผมคิดว่าการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ หากกิจกรรมการชื้อขายยังไม่เพียงพอต่อความต้องการในการบริโภค เมื่อท่านเจอกับวิทยากรด้านนอกก็สามารถสอบถามหรือแลกเปลี่ยนกันได้ตามอัธยาศัยนะครับ”

หลายคนที่สนใจฟัง พักหน้าเพื่อเป็นสัญญาณแห่งการรับรู้อย่างไม่มีของโต้แย้ง เมื่อเห็นดังนั้นอาจารย์จิริวิทย์ไม่รอช้า เชิญวิทยากรคนแรกมาบอกเล่าประสบการณ์

จับน้ำชาเสวนาเกษตรอินทรีย์กับลุงช่วง

เสียงตบมือดังขึ้นอีกครั้ง เมื่อลุงช่วงเต็มมาหนึ่งกลางวง เรียกร้องให้ผู้ที่กำลังพูดคุย และหันมองออกไปนอกวง หันกลับมาสนใจล้อมวงชื้อขายเมื่ออาจารย์จิริวิทย์เริ่มพูดคุย หลังสิ้นเสียงตบมือ ลุงช่วงแนะนำตัว พร้อมทั้งหัวข้อในการร่วมแลกเปลี่ยนอีกครั้ง เพื่อเตรียมความพร้อมของทุกคนในการร่วมชื้อขายในตลาดสดแห่งความรู้ครั้งนี้

หลังจากนั้นลุงช่วงเริ่มการบอกเล่าประวัติความเป็นมาของตนเองที่เริ่มจากการทำงานในสำนักงานพัฒนาที่ดิน ในตำแหน่งหมอดิน หลังจากเกษียณอายุ

ราชการ ลุงช่วงได้แนะนำแนวพระราชดำริ "เศรษฐกิจพอเพียง" มาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต โดยเริ่มต้นจากการเลี้ยงวัวควงคู่กับการทำสวนปาล์ม ลุงช่วงกล่าวว่า ในตอนนั้น ลุงยังไม่มีความรู้เรื่องของการทำเกษตรแบบผสมผสานมากมายนัก จนกระทั่งเมื่อลุงช่วงได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มจิบน้ำชาเสวนาเกษตรอินทรีย์ ส่งผลให้ลุงมีความรู้เรื่องเกษตรผสมผสานแบบเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น ในระดับที่นำมาปรับใช้จนประสบความสำเร็จ และนำไปเผยแพร่เพื่อสร้างประโยชน์ให้ชุมชนต่อไป

ลุงช่วงเล่าต่อไปว่าในการรวมกลุ่มจิบน้ำชาเสวนาเกษตรอินทรีย์ ырบรรยายกาศเป็นการจับเข้าคุยของสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งจะมีการเสวนาแลกเปลี่ยนในเรื่องของการพัฒนาทางด้านเกษตร ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นจากการทำการเกษตรของสมาชิกในกลุ่ม และนำไปสู่การแก้ไขปัญหา โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง เล่ามาถึงตรงนี้ เราแอบเห็นแววตาแห่งความภาคภูมิใจของลุง รวมถึงใบหน้าที่ยิ้มแย้มเมื่อลุงเล่าว่า

“เวลาเราได้ทำอะไร แล้วสิ่งนั้นสามารถช่วยเพื่อนเรา พี่น้องเราได้ เราก็รู้สึกดีว่า เราก็อยากทำ อยากมารวมกลุ่ม ร่วมคิดกันอีก เหมือนลูกๆที่มานั่งอยู่ที่นั่นแหละ”

เมื่อฟังลุงช่วงพูดจบหลายคนคงอดยิ้มตามลุงไม่ได้ ด้วยความจริงใจที่บอกเล่าผ่านสายตา ความรู้สึกจากประสบการณ์ เรียงร้อยเป็นคำพูดต่างๆ ที่เชื่อว่าไม่มีใครไม่เข้าใจ ทำให้บรรยากาศในตลาดของเราวันนี้ดูเป็นกันเอง และเรียบง่ายตามแบบลุงช่วง

ลุงช่วงเริ่มยกตัวอย่างการทำปุ๋ยอินทรีย์ ด้วยทางกลุ่มจิบน้ำชาเสวนาเกษตรอินทรีย์ เล็งเห็นว่าปุ๋ยเป็นสิ่งสำคัญปรับใช้ได้กับทุกอย่าง ทั้งปรับสภาพดิน ปรับสภาพน้ำ อาหาร ฯลฯ ลุงช่วงได้เล่าว่า

“หากพวกเราสามารถคิดค้นปุ๋ยอินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับพื้นที่บ้านเราได้ จะช่วยลดหลายปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้อีกมาก ที่สำคัญการที่ชาวบ้านหันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทนการใช้สารเคมียังเป็นผลดีต่อผืนดิน ต่อสุขภาพอีกด้วย”

ฟังลุงช่วงเล่ากันเพลิน เห็นทุกคนฟังด้วยความตั้งใจ อาจารย์จิรวิทย์ไม่ปล่อยให้ขาดตอน ตั้งคำถามตรงจุดที่ทุกคนรอคอย โดยกล่าวว่า “การทำปุ๋ยอินทรีย์ของลุงช่วงทำมาจากอะไร หัววัสดุที่ใช้มาจากที่ไหน”

ฟังความจากอาจารย์จิรวิทย์ผู้ดำเนินรายการแล้ว ลุงช่วงก็ไม่รอช้าตอบว่า

“ไม่ไปเอาที่ไหนไกล ก็ข้างบ้าน ข้างทางที่พงรกๆ เอาฟางข้าวมัด หญ้ารกๆ ตัดให้เกลี้ยงแล้ว หญ้ามีจุลินทรีย์มากอยู่แล้ว หลังจากนั้นเอาไปให้วัวนอน เพื่อให้วัวช่วยทับช่วยเหยียบ เหยียบไปชี้ไปผสมกันพอดี” ลุงอธิบายต่อถึงขั้นตอนการทำปุ๋ยแห้งภายหลังการเตรียมว่า

“เมื่อได้ก็้อเอาไปเข้าโรงปุ๋ย แล้วใช้ พด.1 (จุลินทรีย์สำเร็จรูป สูตร พด.1)”

บรรยากาศการซื้อขายเริ่มเข้มข้นเมื่อหนุ่มน้อย ไม่ทราบที่มา ไม่บอกชื่อเสียงเรียงนาม แต่เอ่ยถามด้วยความมั่นใจ เสียงดังฟังชัดว่า

“ลุงช่วงครับ แล้วขั้นตอนการนำวัสดุดิบไปให้วัวเหยียบหรือนอนทับใช้เวลากี่วันครับ” เรียกร้องให้ทุกสายตajibจ้องที่ต้นเสียงอย่างชื่นชมในความกล้าหาญ

ลุงช่วงยิ้มให้กับหนุ่มน้อย แล้วไขข้อข้องใจถึงจำนวนวันที่เด็กหนุ่มถามถึง

“จำนวนวันขึ้นอยู่กับวัสดุดิบที่เลือกมาใช้ เช่น ฟางข้าว จะย่อยเร็ว , ชีเลี้ยงจะย่อยช้า เป็นต้น ลุงจึงแนะนำว่าให้ใช้หญ้าในการทำปุ๋ยแห้งดีที่สุด”

หลังจากอธิบายวิธีการทำปุ๋ยแห้ง ลุงช่วงเว้นระยะการพูดคุย เพื่อให้ทุกคนได้ร่วมแบ่งปัน เมื่อเห็นว่าไม่มีใครอยากสมทบ ลุงช่วงได้้ออธิบายต่อถึงการทำปุ๋ยน้ำ

“วัสดุดิบในการทำปุ๋ยน้ำ: หัวปลาคูก, พด.2, น้ำตาล เมื่อผสมเสร็จ นำน้ำไปรดที่ต้นไม้ และนำกากที่เหลือมาทำปุ๋ยแห้งได้อีกต่อ”

แลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่ชุมชนเพื่อนบ้าน

คุณสุทัน รักษาพล จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครศรีธรรมราช ก็ถามขึ้นนมาว่า “ได้ยินแต่เสียงของลุงช่วง อยากได้ยินเสียงของผู้เข้าร่วมคนอื่นบ้างใครมีคำถามบ้าง”

เมื่อไม่มีใครถามคุณสุทัศน์จึงพูดต่อว่า “ได้ข่าวว่าบ้าน
ไสเสาธง มีการทำปุ๋ยอินทรีย์เพื่อใช้เอง อยากให้เล่าให้ทุกคน
ฟัง” ตัวแทนคนหนึ่งตอบว่า

“ณ ตอนนี้พวกเราไม่ได้ทำปุ๋ยใช้เอง แต่มีการ
รวมกลุ่มเพื่อไปเรียนรู้จากลุงช่วง และนำปุ๋ยที่ลุงช่วงทำมาใช้
ในการรดน้ำผัก”

ภายหลังตัวแทนบ้านไสเสาธงตอบคำถามจบ คุณสุทัศน์กล่าวว่า “เมื่อสมัย
ประถมเรื่องวิชาเกษตร คุณครูอธิบายในห้องเรียน อธิบายอย่างไรก็ไม่เข้าใจ แต่เมื่อ
คุณครูสอนให้ปฏิบัติจริง ทำปุ๋ยเป็นตั้งแต่วันนั้นจนถึงวันนี้”

เมื่อเล่าจบคุณสุทัศน์เปิดโอกาสให้ลุงช่วงได้อธิบายต่อ ภายใต้บรรยากาศที่
ทำให้หลายคนจับจ่ายซื้อขายไม่ถูกเช่นนี้ ลุงช่วงไม่ทิ้งเวลาไว้นาน เพื่อเรียกสติของ
หลายคนให้กลับมามองดองกับวงสนทนา ลุงช่วงได้อธิบายการทำปุ๋ยน้ำสูตรที่ 2 โดย
บอกเล่าความพิเศษที่ทำให้ทุกคนต้องเตรียมตัวจับอุปกรณ์บันทึกความรู้ไว้แน่น นั่น
คือ ปุ๋ยสูตรนี้ไม่มีส่วนผสมของสารเคมี โดยมีส่วนผสมง่าย ๆ ดังนี้

หัวปลาดุก หรือซากสัตว์ 30 กิโลกรัม

ผลไม้ 10 กิโลกรัม

กากน้ำตาล 10 กิโลกรัม

อ้อยสด 10 กิโลกรัม

น้ำเปล่า 10 ลิตร

เมื่อเห็นทุกคนเงยหน้าขึ้นมากจากการจดบันทึก ลุงช่วงก็เล่าต่อว่า

“สัดส่วนในการผสมคือ 3:1:1 การทำปุ๋ยน้ำสูตรที่ 3
มีการผสมถึง 2 แบบด้วยกัน แตกต่างจาก 2 สูตรแรก การ
ผสมในแบบที่ 1 คือ นำหัวปลาดุก หรือซากสัตว์ ผลไม้
กากน้ำตาล น้ำเปล่า เข้าด้วยกันตามสัดส่วนและปริมาณที่
กำหนดไว้ ใช้เวลาหมัก 21 วัน การผสมในแบบที่ 2 คือ นำ
หัวปลาดุก หรือซากสัตว์ ผลไม้ อ้อยสด น้ำเปล่า คลุกเคล้า
เข้าด้วยกันตามสัดส่วนและปริมาณที่กำหนดไว้ ใช้เวลาหมัก 21 วัน เช่นกัน”

ลุงช่วงบอกเคล็ดลับต่ออีกว่า “อ้อยก่อนนำไปผสมและต้องตีให้แตกก่อน เพราะอ้อยจะช่วยเพิ่มจุลินทรีย์”

“ขอโทษครับ ผมอยากทราบว่าลุงช่วงมีสูตรปุ๋ยที่บำรุงต้น ราก และมีโปรตีนสูงหรือไม่” ชายหนุ่มอีกคนลุกขึ้นถาม สร้างบรรยากาศการชื้อขายให้กลับมาอีกครั้ง “มี” เสียงลุงช่วงตอบดังไม่แพ้เสียงคนวัยหนุ่ม

“วัตถุดิบที่ใช้คือ...” ลุงช่วงเว้นระยะการบอกเล่า เพื่อให้ทุกคนได้เตรียมตัวจดบันทึก “ผลไม้ล้น 40 กิโลกรัม กากน้ำตาล 10 กิโลกรัม น้ำเปล่า 10 ลิตร และจุลินทรีย์สำเร็จรูปสูตร พต.2 จำนวน 1 ซอง ใช้เวลาในการหมัก 21 วัน ” ลุงช่วงเว้นระยะอีกครั้ง เพื่อรอฟังคำถามจากผู้ร่วมแลกเปลี่ยน คุณสุทันจึงถามว่า “พต.คืออะไรและมีกี่สูตร” คุณสุทันกล่าวเสริมจากคำถามว่า “กลัวหลายท่านที่มาจะไม่เข้าใจถึงตัวย่อยที่ลุงช่วงกล่าวถึง จึงอยากให้ลุงช่วงขยายความอีกครั้ง”

“พต.คือ จุลินทรีย์สำเร็จรูป มีทั้งหมด 10 สูตรดังนี้” ลุงช่วงเริ่มอธิบายต่อถึงประโยชน์ของพต.แต่ละสูตร ทำให้เราได้ความรู้ว่า

- พต. 1 เป็นส่วนผสมของปุ๋ยแห้ง
- พต. 2 เป็นส่วนผสมของปุ๋ยน้ำ
- พต. 3 แก่โรครากเน่าโคนเน่า
- พต. 4 ปรับปรุงบำรุงดิน
- พต. 5 ปราบวัชพืช
- พต. 6 ใช้บำบัดน้ำเสีย ลดกลิ่นผสม 1:10
- พต. 7 สารไล่แมลง
- พต. 8 ปรับสภาพดินเปรี้ยว
- พต. 9 ปรับสภาพดินเค็ม
- พต. 10 เป็นสารสำหรับใช้ปรับปรุงดินทรายและดินเสื่อมโทรม

สืบสานงานศิลป์...กับวิทยาลัยศิลปหัตถกรรม

คุณสุทัน กล่าวว่า “หากใครอยากทำนื้อหาส่วนไหนเพิ่มเติม สามารถสอบถามพูดคุยได้ภายหลัง” และได้กล่าวเชิญวิทยากรจากวิทยาลัยศิลปหัตถกรรม นครศรีธรรมราช นำโดย**อาจารย์สมชาย น้อยทับทิม** มาร่วมขยายประสบการณ์งานศิลปะในวิทยาลัย

อ.สมชายได้เล่าถึงประวัติของเครื่อง
ถมที่มีมายาวนานของเมืองนครศรีธรรมราช
ว่า เครื่องถมมีกำเนิดขึ้นในเมืองไทยในสมัย
โตไม่ปรากฏหลักฐานเป็นที่แน่ชัด สันนิษฐาน
ว่าคนไทยรับเอาขนบประเพณีและศิลปะ
วิทยาการหลายอย่างมาจากชาว

โปรตุเกส โดยเฉพาะที่เมืองนครศรีธรรมราชได้รับเอาวิธีการทำเครื่องถมไว้ และ
ต่อมาวิธีการทำเครื่องถมก็ได้แพร่หลายเข้ามายังกรุงศรีอยุธยา จนมีอยู่ครั้งหนึ่งใน
สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โปรตุเกสให้ทำไม้กางเขนส่งไปถวาย
สันตะปาปาที่กรุงโรม ก็ได้รับสั่งให้เจ้าเมืองนครศรีธรรมราชหาช่างถมที่มีฝีมือเข้า
มาทำ แสดงว่าเมืองนครศรีธรรมราชเป็นศูนย์กลางของการทำเครื่องถม

ปัจจุบันศิลปะการทำเครื่องถมมีเหลือน้อยมาก ทั้งนี้คงเป็นเพราะเครื่อง
ถมเป็นของที่มีค่าและมีราคาสูง จึงใช้กันน้อยแต่ในราชสำนักและแวดวงผู้มีฐานะดี
เท่านั้น ขณะเดียวกันการทำเครื่องถมต้องเป็นงานที่ใช้ฝีมือและความละเอียด
ประณีตสูง ซึ่งต้องทำด้วยมือล้วนๆ อีกทั้งต้นทุนการผลิตก็สูงขึ้น และช่างฝีมือ
ดีๆ ก็นับวันจะลดลง ทุกวันนี้ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช งานเครื่องถมได้รับการ
ฟื้นฟูส่งเสริม ซึ่งเป็นแหล่งผลิตดั้งเดิมในท้องถิ่น

มีทั้งที่ทำเป็นส่วนบุคคล ตลอดจนทำเป็นร้านค้าหลายแห่ง ที่สำคัญได้รับ
พระมหากษัตริย์คุณของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ โปรดฯ ให้ฟื้นฟู
วิชาขึ้น ให้เปิดสอนและถ่ายทอดขึ้นในศูนย์ศิลปาชีพหลายแห่ง

นายสรภัส สาราพาษ นักศึกษาชั้นปีที่ 2
(ปวส.2) นักศึกษาแผนกโลหะ รูปปั้น เครื่องประดับ
และอัญมณี ซึ่งเดินทางมาจากจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อมา
ศึกษาศิลปะด้านนี้ ด้วยใจรัก หลังจากได้ศึกษาประวัติและ
เชื่อว่าจังหวัดนครศรีธรรมราชคือศูนย์กลางของการทำ
เครื่องถม หลังจากผ่านการเรียนรู้และฝึกฝนอย่างเข้มงวด
เป็นเวลา 2 ปี นายสรภัสเล่าอย่างภาคภูมิใจว่า

“มีรายได้ระหว่างการศึกษามากกว่า 7000 – 8000 บาทต่อเดือน จากการรับงานร้านขายเครื่องถมทั้งภายในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดใกล้เคียง ถ้าไม่มีรายการเข้า ก็จะไปรับจากที่ร้าน เช่น การสลักชั้น 5 นิ้ว ได้รับค่าตอบแทนเป็นเงิน 1,500 บาท เป็นต้น ซึ่งช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองเป็นอย่างมาก”

นายสรภัทสได้นำตัวอย่างกำไลแบนซึ่งเป็นฝีมือของตนเอง โชว์ฝีมือกันให้เห็น ส่งให้ทุกคนได้ดูกันใกล้ๆ ก่อนเขาจะเล่าถึงกำไลชิ้นนี้ ว่า

“ทำจากเงิน 95 % น้ำหนัก 3 บาท ราคา 3,000 บาทใช้เวลาในการทำ 2 วัน ใช้เวลาในการขัด 1 วัน ต้องทำด้วยความตั้งใจเป็นอย่างมาก”

การบอกเล่าของเด็กหนุ่ม นอกจากจะสร้างความภาคภูมิใจให้กับตัวเขาแล้ว ยังสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดขึ้นกับใครอีกหลายคน และเสียงเรียกจากเด็กหญิงคนหนึ่งดังมาจากด้านข้าง

“พี่คะ กำไลชิ้นนี้มีขั้นตอนการทำอย่างไรบ้างคะ หนูพอจะทำได้หรือไม่” เด็กหนุ่มได้ฟังคำถามแล้วยิ้มด้วยความเอ็นดู แล้วตอบกลับไปว่า

“ใครๆ ก็สามารทำได้ หากได้เรียนรู้อย่างถูกวิธี เพราะขั้นตอนการทำค่อนข้างซับซ้อน” พูดจบประโยคเด็กหนุ่มมองไปยังเด็กหญิงผู้เฝ้าคอยคำตอบอย่างใจจดจ่อ แล้วพูดว่า

“ถ้ามีใจรักก็ต้องทำได้” คำพูดที่เป็นตั้งการให้กำลังใจและจุดไฟฝันให้กับเด็กหญิง การมาจับจ่ายตลาดของเด็กน้อยครั้งนี้ คงได้ของแถมชิ้นสำคัญนั่นคือความฝันที่ยิ่งใหญ่ นายสรภัทสซึ่งบัดนี้คงกลายเป็นฮีโร่ของใครหลายคนตอบต่อไปถึงขั้นตอนการทำกำไลแบนที่ตอนนี้ได้กลับมาอยู่ในมือเขาว่า

“ขั้นตอนการทำเริ่มจากการนำเงินไปหลอม รีดให้แบน ขนาดเบอร์ 20-21 ก็จะได้ขนาดอย่างที่คุณคนได้เห็นเบอร์ที่มีตัวเลขน้อยจะได้ขนาดของกำไลที่หนา หากเบอร์ที่มีตัวเลขมากจะได้ขนาดกำไลที่บาง เมื่อได้เบอร์หรือขนาดที่ต้องการ ก็ต่อด้วยขั้นตอนการใส่ชั้นเพื่อเป็นตัวช่วยยึดเกาะ เพิ่มความเหนียวของเนื้อโลหะ ตามมาด้วยขั้นตอนวาดลายและสลัก ซึ่งอาจใช้เวลาถึง 1 วัน เมื่อสลักเสร็จนำไปตีเข้าเลากำไล คือนำไปขึ้นรูปให้เป็นกำไลนั่นเอง มาถึงขั้นตอนสำคัญของการทำเครื่องถมคือการลงยาถมนั่นเอง ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญ เราต้องทำขึ้นงานให้สะอาด โดยการนำไปเผา แ่กรด ขัดด้วยแปรงทองเหลือง และล้างด้วยซัลไฟด์

ก่อนนำไปลงยาถม การลงยาถมต้องใช้ไฟที่อ่อน ผู้ทำต้องใจเย็นเป็นอย่างมาก ลื่นสุดชั้นตอนลงยาถม มาถึงขั้นตอนการเก็บรายละเอียด คือการตะไบยาถมและถูด้วยกระดาษทราย เพื่อลดรอยตะไบ ทำให้ผิวของชิ้นงานเรียบ หลังจากนั้นนำชิ้นงานที่ได้มาแล้วเงา การแลเงาคือการสลักลายให้เด่นอีกครั้ง ชัดเงาเก็บรายละเอียดเล็กน้อย ล้างด้วยซิลิโคนอีกหน่อย ก็ได้ชิ้นงานที่สวยงามประดับไว้ที่ข้อมือ เช่นกำไลชิ้นนี้”

หลังจากฟังเด็กหนุ่ม (นายสรภัทส) เล่าประสบการณ์ คุณสุทิน เปลี่ยนบรรยากาศโดยกล่าวเชิญ**อาจารย์ทวีพลายดั่ง** ผู้มีความรู้ในเรื่องการทำเครื่องถมมาร่วมแลกเปลี่ยน อาจารย์ทวี เล่าว่า

“...เครื่องถมเมืองนครศรีฯ มีคุณค่าระดับโลก ด้วยประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน หากเทียบแล้ว เมืองอยุธยา มีอายุ 400 ปี แต่เมืองนครศรีธรรมราชมีประวัติศาสตร์ยาวนานถึง 1000 ปี เครื่องถมก็มีอายุ 1000 ปีเช่นกัน ขั้นตอนการทำเครื่องถม หากจะพูดให้ยากก็ยาก เพราะคิดว่ายากทำให้ช่างเครื่องถมน้อยลง ดังนั้นในระยะหนึ่งจึงทำให้ช่างสมัยใหม่ นำเอากระบวนการทางวิทยาศาสตร์เข้ามาช่วย โดยใช้การพิมพ์ลายลงบนภาชนะโดยสกรีน แล้วใช้กรดและน้ำยาเคมีกัด ให้เกิดเป็นลวดลายแทนการแกะสลักด้วยมือ เครื่องถมชนิดนี้เรียกว่า **ถมจุฑารุช** ทำให้งานเครื่องถมง่ายขึ้น และในปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีอย่างคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วย ยิ่งทำให้การทำเครื่องถมง่ายและได้จำนวนที่มากขึ้นในเวลาที่น้อยลง ทนต่อความต้องการของผู้บริโภค แต่สำหรับกลุ่มผู้ที่รักในศิลปะไม่นิยม นิยมการสลักด้วยมือมากกว่า...”

ต่อมาเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของ**น้องอาร์ม**ผู้เข้าร่วมฟังการเสวนาอีกท่าน น้องอาร์มเป็นลูกชายของอาจารย์ทวี เรียนมาโดยตรงทางด้านวิจิตรศิลป์และต่อนิเทศศาสตร์ทางด้านกราฟฟิก น้องอาร์มกล่าวว่า

“ศิลปะมีหลายแขนง ก่อนจะมาเป็นที่ถกเถียง ต้องมีงานพื้นฐานมากมาย การใส่ใจกับงานพื้นฐานเป็นเสน่ห์ของหัตถกรรมเหล่านี้ การนำเอาศิลปะกับโบราณคดีมาผสมผสานกัน ยิ่งเป็นการส่งเสริมให้ชิ้นงานมีคุณค่ามากขึ้น ผมโตมา

กับศิลปะและโบราณคดีจะเรียกว่าซิมอยู่ในสายเลือดก็ว่าได้ แต่ในยุคปัจจุบันการ พัฒนาของเทคโนโลยีก้าวไกล หากเราสามารถนำเอาทั้งสองอย่างมาเกี่ยวข้องกันได้ จะช่วยลดขั้นตอนการทำเครื่องถมลง ก่อให้เกิดความสะดวกสบาย สามารถผลิตได้ จำนวนมาก และช่วยลดต้นทุน แต่มีได้หมายความว่า เราจะใช้เทคโนโลยีเพียงอย่าง เดียว เรายังจำเป็นต้องใช้ฝีมือในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะทุกแขนง เพื่อคงคุณค่า ความเป็น **ถมนคร** ”

ต่อมา**นายวิระพันธุ์ ทางเหลือ** นักศึกษาชั้นปีที่ 2 (ปวส.2) แผนกโลหะ รูปปั้น เครื่องประดับ และอัญมณี นำภาพสลักดูน ราชูอมจันทร์ ด้วยเวลาที่ ค่อนข้างกระชั้น นายวิระพันธุ์ จึงทำได้เพียงแค่อธิบายขั้นตอนการทำเท่านั้น สำหรับขั้นตอนการทำภาพสลักดูน มีความซับซ้อนไม่แพ้การทำเครื่องถม ต้องใช้ ความตั้งใจฝึกฝนเป็นอย่างมากเพื่อให้ได้มาซึ่งภาพที่ปราณีและสวยงาม

ภาพราชูอมจันทร์หรือภาพสลักดูน ที่ทุกคนได้เห็นและสัมผัสมาจากแผ่น ทองแดง นำมาตั้งบนชั้น นำรูปที่ต้องการมา กวางทับอีกชั้นเพื่อสลักลาย เมื่อสลักลายเสร็จ นำแผ่นทองแดงไปเผาด้านที่มีรอยสลัก ตั้งชั้น ออกแล้วเผาอีกด้าน หลังจากนั้นเอาขี้ว ซึ่ง เป็นอุปกรณ์สำคัญในการดูน นำมาดูน ด้านหลังของแผ่นทองแดงด้านที่เผาครั้งล่าสุด

หลังจากนั้นเอาชั้นออก และเก็บรายละเอียดของชิ้นงาน เมื่อเก็บ รายละเอียดในส่วนของรูปสลักเรียบร้อยแล้ว งานสลักดูนจะให้ความสำคัญกับการ เก็บรายละเอียดของพื้นด้านของรูปสลักให้เรียบ ก่อนนำไปรมดำ ซึ่งเป็นขั้นตอน สุดท้าย ชิ้นตอนนี้จะทำให้แผ่นทองแดงเป็นสีดำ เพื่อให้รูปสลักเด่น

จากงานศิลปะสู่ภาพถ่ายเยาวชน

นายวิระพันธุ์ เล่าถึงการทำชิ้นงานของตนได้อย่างคล่องแคล่ว หลังจาก การใช้ชิ้นงานภาพสลักดูนแล้ว รายการต่อไปที่นำมาเสนอขายในตลาดวันนี้คือ การถ่ายภาพอย่างมืออาชีพ จาก**นางสาวเสาวลักษณ์ เหมือนมณี และนางสาว อรัญญา จันทมา** สองสาวที่พกพาความสามารถด้านการถ่ายภาพเพื่อมาแบ่งปัน ทั้งสองเดินมากลางวงกลมด้วยความมาดมั่น กล่าวทักทายด้วยท่าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส

ทำให้บรรยากาศแห่งการซื้อขายของตลาดนัดวันนี้เต็มไปด้วยความสดใส หลังจาก รายงานตัว นางสาวเสาวลักษณ์ทำหน้าที่แจกเอกสารเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของแผนกที่ตนเรียน สำหรับนางสาวรัฐญาทำหน้าที่แจกภาพที่เป็นฝีมือของตนเองและเพื่อนที่มาด้วยกัน

หลังจากที่ทุกคนสนใจกับภาพ มีคนในวงถามขึ้นว่า

“สามารถจัดหลักสูตรที่ทำให้ชาวบ้านที่ถ่ายรูปไม่เป็นถ่ายรูปติด หรือถ่ายรูปได้บ้างหรือไม่ ไม่จำเป็นต้องสวย เพียงแต่สามารถใช้งานได้”

นางสาวรัฐญาหรือน้องจำ รับหน้าที่ตอบคำถามว่า “ในขณะนี้ทางอาจารย์

ผู้สอนได้ทำโครงการของบประมาณ เพื่อนำความรู้เรื่องการถ่ายภาพลงสู่ชุมชนคะ”

ถือเป็นคำตอบที่น่าพอใจสำหรับคุณสุธัญย์ เมื่อได้ฟังก็ยิ้มกว้าง แล้วบอกให้จำประชาสัมพันธ์ถึงหลักสูตรที่ตนเรียน จำไม่รอช้าตอบว่า

“สำหรับหลักสูตรเทคโนโลยีการถ่ายภาพและวีดิทัศน์เป็นหลักสูตรที่เรียนแล้วสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ในขณะที่เรียนสามารถประกอบอาชีพเพื่อหารายได้ส่งตัวเองเรียน” เมื่อโฆษณามาถึงช่วงนี้ จำสาวมั่นได้บอกเล่าถึงประสบการณ์ของตนว่า

“ขณะที่จำเรียน จำรับถ่ายภาพในงานต่างๆ และส่งรูปเข้าประกวดเพื่อพัฒนาฝีมือของตนเอง”

“หากใครสนใจสามารถอ่านรายละเอียดได้ตามเอกสารที่ได้รับคะ”

ปิดตลาดด้วยความสุขแบบกล้วย ๆ

สิ้นสุดเสียงใสของจำ อาจารย์จิระวิทย์ทำหน้าที่กล่าวเชิญ **น้องสมพร ทองเพิ่ม** บัณฑิตคืนถิ่นที่หันมาสนใจการเกษตร ร่วมแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ แต่ด้วยบรรยากาศที่ทุกคนต่างมองดูเวลา เพราะ

ใกล้กำหนดเวลาอาหารเที่ยง ทำให้สมพรมีเวลาพูดไม่นานนัก

“สวัสดิ์ครับ” เสียงทักทายจากคุณสมพร “ผมชื่อสมพร วันนี้ผมจะมาเล่าเรื่องกล้วยๆนะครับ” คำพูดสั้นๆที่เรียกรอยยิ้มจากทุกคน ลั่นเสียงหัวเราะ คุณสมพรเล่าประวัติของตัวเองสั้นๆว่า ตนเองเคยรับราชการหลังจากเรียนจบเกษตรที่สโใหญ่ อยู่ 5 ปี คุณสมพรให้เหตุผลสั้นๆในการลาออกจากการรับราชการว่า

“ไม่มีความสุขกับงานรับราชการ ความสุขของตนอยู่ที่ได้อยู่เขาเฝ้าสวนเช่นปัจจุบัน” ปัจจุบันคุณสมพรปลูกกล้วยเองตัดเองส่งเองไม่ใช่พ่อค้าคนกลาง คุณสมพรกล่าวว่า

“หากตัดพ่อค้าคนกลางไปได้จะได้อะไรเอง และสินค้าจะส่งถึงมือผู้บริโภคโดยตรง เราได้มีโอกาสดูแลสินค้าให้มีคุณภาพจนถึงมือลูกค้า”

การปลูกกล้วยของคุณสมพรมาใช้ปุ๋ยเคมี ใช้ปุ๋ยธรรมชาติ ปุ๋ยหมัก เอาหน่อระหว่างต้น หน่อระหว่างกอมาทำปุ๋ย ใช้ชีวิตแบบพอเพียง ตามรอยในหลวงของเรา

เรื่องราวของสมพร **“ไม่ไกลเกินเอื้อม”** ที่บัณฑิตเกษตรรุ่นใหม่จะหันกลับไปมอง ลองดูทุนที่บ้าน ที่ครอบครัว ที่ชุมชนของตัวเองเองว่ามีอะไร แล้ว **“จัดการความรู้”** ในวิชาเกษตรที่เรียนมาให้ **“ออกลูกออกผล”** ในชุมชนท้องถิ่นของตนเองได้ เราจึงควรจะได้เรียนรู้เส้นทางชีวิตของสมพร ก่อนที่จะกลับมาคืนถิ่นอยู่บ้าน และจัดการความรู้อยู่กับสวนกล้วย ดังต่อไปนี้

“บัณฑิตนักปฏิบัติ ปลูกได้ต้องขายเป็น”

หากใครไปบ้านสมพร เด็กหนุ่มรุ่นใหม่ที่ยึดอาชีพปลูกกล้วยหอมขายในตลาดทุ่งสง ที่ตำบลถ้ำใหญ่ อำเภอทุ่งสง ระหว่างทางเข้าบ้าน จะผ่านเส้นทางที่ร่มรื่นด้วยสวนเงาะ สวนยาง และสวนผลไม้ นานาชนิด ที่มีทั้งสวนเก่าแก่ของชาวบ้านที่ปลูกไม้ผลผสมผสานกันมานานนม และสวนที่ปลูกไม้ผลเชิงเดี่ยว

จากสภาพพื้นที่ของตำบลถ้ำใหญ่ที่มีที่ราบลุ่มเป็นจำนวนน้อย ชาวบ้านได้ไปบุกเบิกสร้างสวน

ตามเนินเขา ที่ดินของครอบครัวของเพ็ญก็เช่นเดียวกัน ได้ทำสวนยางพารา ปลูกไม้ผลพื้นเมืองในสวนไว้กินตามฤดูกาล เช่น มังคุด เงาะ ทุเรียนป่า ลองกอง ฯลฯ ซึ่งเป็นสวนผสมผสาน มีความหลากหลายของไม้ผล พืชผักพื้นเมืองในสวน ชาวบ้านทางใต้เรียกว่า **“สวนสมรม”** ผักผลไม้ที่เป็นผลผลิตจากสวน ชาวบ้านจะนำไปขายกันในชุมชน นอกจากผลไม้ตามฤดูกาล เช่น ทุเรียน เงาะ มังคุด ลองกองจะนำไปขายในตลาด

สมพรเกิดในครอบครัวที่พ่อแม่มีอาชีพเป็นเกษตรกรในหมู่ที่ 3 ตำบลถ้ำใหญ่ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งแต่เล็กจนโตเขาได้สัมผัสกับวิถีของเกษตรกรชาวสวน เหตุที่ทุกหยดที่เกิดจากแรงงานของพ่อแม่ ทำให้เขาเติบโตใหญ่ขึ้นมา เขาจึงเห็นความสำคัญของอาชีพเกษตรกร และเส้นทางการเรียนได้เลือกศึกษาคณะเกษตรศาสตร์ ไร่ใหญ่ ห่างจากบ้านประมาณ 8 กิโลเมตร จบสาขาพืชศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2546

ช่วงที่ศึกษาอยู่ สมพรเป็นนักศึกษาฟาร์มประจำแผนกเรือนเพาะชำ เป็นคนที่มีความขยันหมั่นเพียร มักจะช่วยครูบาอาจารย์ในฟาร์ม และปลูกผักในบริเวณบ้านพักของอาจารย์ นำไปขายเป็นรายได้เสริมในระหว่างเรียน ในช่วงที่เรียนนั้นได้ช่วยเหลือครอบครัวในการทำสวนมาตลอด โดยพี่สาวจะเป็นฝ่ายนำผลไม้จาก

สวนไปขายที่ตลาดทุ่งสงซึ่งเป็นผลไม้ตามฤดูกาล

เมื่อสมพรเรียนจบ เขาได้มาประกอบอาชีพเป็นครูสอนด้านอาชีพ ที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอทุ่งสง ได้เงินเดือน 7,200 บาท ในช่วงที่เป็นครูก็ยังทำสวนช่วยที่บ้านอยู่ตลอด ได้ซื้อที่ดินเป็นของตนเองจำนวน 4 ไร่ โดยนำหน่อกล้วยหอมทองมาปลูก ได้ผลผลิตก็นำมาขายที่ตลาดตอนเย็นหลังจากเลิกงาน มีรายได้เพิ่มประมาณวันละ 300-500 บาท ในช่วงนั้นได้ซื้อที่ดิน 4 ไร่ เพื่อปลูกกล้วยเพิ่มเติมด้วย ทำงานประมาณ 1 ปีครึ่ง ได้ขอลาออกมาทำสวน ซึ่งสมพรเล่าว่าหัวหน้าที่กศน. และเพื่อนๆ ครูด้วยกันไม่เชื่อว่าสมพรลาออกมาทำสวน ส่วนสมพรเอง

ก็ไม่ว่าสักอย่างไรก็ตามจะเป็นพ่อค้าขายกล้วย เพราะในขณะนั้นกล้วยในสวนเริ่มออกมา
ผลผลิตมากขึ้นเรื่อยๆ ก็ต้องเอาไปขาย

การวางแผนค้าขายของสมพร เริ่มจากการสำรวจตลาดก่อน หลังจากเลิก
งานสมพร จะซื้อรถมอเตอร์ไซด์ตระเวนไปตามตลาด เพื่อสำรวจดูว่ามีพ่อค้า แม่ค้า
จำหน่ายผลไม้โดยเฉพาะกล้วยหอมบริเวณใดบ้าง จำหน่ายราคาเท่าไร ถ้าตนเอง
จะวางขายจะขายที่ใด

หลังจากนั้นสมพรได้ทดลองขายโดยนำกล้วยหอม ประมาณ 20 หวีใส่
ตะกร้าทำขาย และเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ จนต้องซื้อรถมอเตอร์ไซด์อีกหนึ่งคัน
พร้อมรถพ่วงหลังจากที่ลาออกมาเป็นชาวสวนและพ่อค้าขายกล้วยเต็มเวลา และมีที่
จำหน่ายผลไม้ประจำซึ่งเป็นบริเวณหน้าร้านคอมพิวเตอร์ในตลาดทุ่งสง เจ้าของร้าน
เองก็มีไมตรีให้สมพรวางขายผลไม้โดยไม่คิดค่าเช่า ซึ่งสมพรมักจะนำผัก ผลไม้มา
ให้กับเจ้าของร้านคอมพิวเตอร์เสมอ

สมพรเป็นคนที่เรียนรู้ไว โดยเฉพาะการเรียนรู้จากลูกค้า ที่อยู่ในวัย
ประมาณ 40-50 ปี เป็นกลุ่มที่มาออกกำลังกาย และซื้อกล้วยกลับไปบ้าน เข
มักจะชวนลูกค้าคุยเสมอ และแนะนำให้ลูกค้าปลูกกล้วยเอง โดยนำหน่อต้นกล้วยมา
ให้ ทำให้มีลูกค้าประจำและขยายเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ บางคนปลูกจนได้ผลผลิตดี กินไม่
ทันก็จะนำมาขายให้สมพร

ลูกค้าของสมพร มีทั้งกลุ่มชายส่ง จะเป็นแม่ค้าที่นำกล้วยไปแปรรูป หรือ
ทำขนม เช่น โรตีสี น้ำปั่น ไอศกรีมทอด เป็นต้น และขายปลีกให้กับลูกค้าทั่วไป

นอกจากกล้วยหอมแล้ว สมพรยังนำผัก ผลไม้จากสวนของเขาและของ
พี่สาว ซึ่งเป็นผลไม้ตามฤดูกาลมาจำหน่ายที่แผง เช่น ลองกอง ทุเรียนบ้าน ทุเรียน
หมอนทอง มังคุด กล้วยน้ำว้า กล้วยเล็บมือนาง มะละกอ แขกดำ และผักพื้นบ้าน
หลายชนิด เช่น ผักกูด มะเขือพวง ใบบัวบก เป็นต้น รวมทั้งผักที่เขาปลูกเอง ได้แก่
กวางตุ้ง และคะน้า

ผัก ผลไม้ของสมพรปลอดจากสารเคมี และมีประโยชน์ต่อสุขภาพ ระยะเวลา
หลังสมพรปลูกข้าวโพดหวาน และนำมาต้มขายที่แผงด้วย

สมพรมีวิธีการในการดูแลสวนกล้วยโดยผสมผสานวิชาการที่จำเรียนมากับ
ประสบการณ์จากพ่อแม่ เมื่อตัดเครือกล้วยเสร็จ เขาจะสับใบกล้วยให้ละเอียดและ
นำมาใส่โคนต้นเพื่อให้ย่อยสลายเป็นปุ๋ยหมัก ผสมกับขี้วัวและแกลบ ส่วนปุ๋ยเคมีจะ

ใส่บำรุงปีละครั้ง ส่วนการตัดกล้วยจะตัดในขณะที่ยังเขียว และนำมาบ่ม 2 แห่ง ต่อวันเพื่อนำไปจำหน่าย เขาบอกว่าไม่ควรให้กล้วยสุกคาต้น เพราะจะมีแมลงวันทอง และหนอนเจาะแล้ว

กิจการที่ขยายเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทุกวันนี้มีลูกของนำมาช่วยในสวน และช่วยขายที่แผง โดยมีรายได้วันละ 150 บาท ซึ่งสมพรจะจำหน่ายได้เฉลี่ยวันละ 700 - 800 บาท นอกจากในช่วงกินเจ หรือตรุษจีนจะขายดี เขาจะทำบัญชีรายรับ รายจ่าย ทุกวัน

ปัจจุบันสมพรมีที่ดินเป็นของตนเอง 10 กว่าไร่ เป็นทั้งสวนยาง สวนผลไม้ดั้งเดิม สวนกล้วย มะละกอกที่ปลูกแซม และยังได้นำสละจากจังหวัดจันทบุรีมาปลูกด้วย ซึ่งเข้าไปฝึกภาคปฏิบัติที่สวนของรุ่นพี่ที่จบจากเกษตรไสใหญ่ ซึ่งเป็นสวนที่ส่งออกนอก ทำให้ได้ความรู้เกี่ยวกับการผสมเกสร การดูแล และเห็นช่องทางการจำหน่าย จึงนำมาปลูกที่บ้าน สมพรกล่าวว่า อาชีพทำสวนเป็นอาชีพอิสระที่พ่อแม่ทำมาก่อนเขาได้สืบทอด และได้อยู่บ้านดูแลพ่อแม่ เมื่อมีเวลาว่างจะไปให้ความรู้แก่ชาวบ้านที่เคยไปสอนในสมัยที่อยู่ กศน. ด้วย

จัดการความรู้ในสวนกล้วย

ตอนแรกที่เราเห็นสวนกล้วยของสมพร นึกว่าเป็นสวนกล้วยปลูกใหม่ แต่หาใช่ไม่ ปลูกมาแล้วเกือบ 5 ปี แต่ดูแลรักษาดี ยังออกลูกออกเครือขนาดนี้ แสดงว่าเจ้าของสวนดูแลจัดการได้ดีทีเดียว

แปลงแรกที่เราหยุดแวะดู ได้เห็นเทคนิคการปลูก การไว้หน่อ มีหน่อที่ใหญ่ หน่อกลาง และหน่อเล็กด้วย นี่เป็นระบบการจัดการ ไม่ได้ปล่อยให้ เป็นไปตามธรรมชาติ มิฉะนั้นมันจะแย่งน้ำแย่งอาหารกัน และผลผลิตก็คาดการณ์ไม่ได้ หากไม่จัดการ “ไว้หน่อ” ตามที่เห็น บางที่ออกพร้อมกันทั้งสวน หรือบางช่วงออกเครือน้อยมาก มันไม่คุ้มค่ากับการขึ้นเขามาตัดกล้วยแค่นี้ก็เครือ

การจัดการอีกอย่างที่หน้าทิ้งก็คือ กล้วยมีหลายแปลง แต่ละแปลงต้องหอบ ต้องเอาช้อนท้ายมอเตอร์ไซด์ทั้งนั้น ทำอย่างไรให้ออกทีละแปลง เยอะๆพร้อมกัน เจ้าของจะได้ไม่เหนื่อยต้องเดินเก็บทุกแปลง และได้กล้วยเท่าเดิม คำตอบคือ ต้องไว้หน่อให้พอดีกันเป็นรุ่นๆ เหมือนที่กล่าวแล้ว

การปลูกกล้วย ไม่ใช่กล้วยอย่างที่คิด ปีแรกสมพรไว้เครือละมากกว่า 6-8 หวี เพราะยังสมบูรณ์ดี แต่พอรุ่น 2 ต้องตัดปลีให้เหลือ 3-4 หวีก็มี เทคนิคตัดหวีจากเครือก็เหมือนกัน ต้องตัดคว่ำให้ยางแห้งก่อนเออลงมาที่บ้าน ไม่เคลื่อนย้ายบ่อยเพราะจะช้ำ หรือหากคว่ำไม่ได้ ยางกล้วยจะเลอะติดผลกล้วย ทำให้ผิวไม่สวย ไม่น่ากิน แหม ผิดกับชาวสวนปกติที่ยกๆ วางๆ และเรื่องยางกล้วยซึ่งจะทำให้ผิวเสียก็ไม่ค่อยได้ระวัง

แปลงกล้วยในสวนยางนี้ ระหว่างที่ยางยังไม่โตพอจะได้กรีต (ยางต้องใช้เวลาประมาณ 5-6 ปีกว่าจะกรีตได้) ก็ปลูกกล้วยขายได้กำไรคุ้มกับการลงทุนเรื่องที่ทางในสวนยางพอดี แทนที่จะปล่อยให้ระหว่างต้นยางไว้อยู่ ก็ใช้ประโยชน์ปลูกพืชหมุนเวียนเสียเลย

กรณีของสมพร ทองเพิ่ม แสดงให้เห็นถึงความเป็นคนรุ่นใหม่ใหม่ที่คิดตัดสินใจ ลงมือทำ บนพื้นฐานของประสบการณ์เดิม ข้อมูลควบคู่กับความรู้ทางวิชาการที่ได้ร่ำเรียนมา ประกอบกับการมีทุนเดิมอยู่ ทำให้มีความกล้าที่จะตัดสินใจทำงานตามที่ตนเองมีความถนัด ความชอบ และอาชีพเป็นรากเหง้าของพ่อแม่

ตลาดนัดจัดการความรู้ของเยาวชนในชุมชนท้องถิ่นภาคใต้ ห้องย่อย : เยาวชนกับวัฒนธรรมท้องถิ่น “การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้รักวัฒนธรรมปักษ์ใต้”

ภายในห้องที่เต็มไปด้วยผู้คนหลากหลายพร้อมที่จะจับจ่ายความรู้ทั้งเยาวชน และครูอาจารย์ผู้ถ่ายทอดความรู้แก่เยาวชน อ.สถาพร ปาณะศรี เป็นอาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช ท่านรับผิดชอบของงานด้านศิลปวัฒนธรรมแห่งวิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช เริ่มประสานเรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้นในตลาดนัดของการเรียนรู้ ภายใต้หัวข้อเรื่อง “เยาวชนกับวัฒนธรรมท้องถิ่น” โดยเฉพาะวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้ โดยเริ่มเกริ่นว่า ในปัจจุบันเรื่องของวัฒนธรรมเป็นเรื่องยากที่จะลงลึกไปยังเยาวชน ดังนั้นการสืบทอดวัฒนธรรมโดยเริ่มจากวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ใกล้ชิดตัวเยาวชนก่อน เช่น มโนราห์ หนังตะลุง รำวงเวียนครก จะเป็นการเปิดโอกาส เปิดพื้นที่เรียนรู้ที่กลุ่มเยาวชนผู้สนใจจะได้เข้าถึงเพื่อสืบทอดต่อไป

เมื่อการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ของเยาวชนได้เริ่มขึ้น น้องหลิน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช ได้เล่าถึงประสบการณ์ที่ได้เข้าร่วมโครงการดนตรีนาฏศิลป์เยาวชน ที่จัดขึ้นทั่วภาคใต้ น้องหลินได้นำศิลปวัฒนธรรมทั้ง 4 ภาค เผยแพร่ให้น้องๆนักเรียนโรงเรียนต่างๆได้รู้จักวัฒนธรรมท้องถิ่น

นอกจากนี้ยังเข้าร่วมโครงการนาฏศิลป์ร่วมใจสานสายใยจากรุ่นพี่ถึงรุ่นน้อง เป็นโครงการที่พี่ๆชั้นปีที่ 6 ถ่ายทอดความรู้จากพี่ถึงน้อง สร้างความสัมพันธ์ก่อให้เกิดความรักสามัคคี และสามารถนำไปเผยแพร่ผู้อื่นได้

ความรู้เริ่มที่จะกระจายทั่วทั้งห้องเมื่อเกิดการแลกเปลี่ยนจากหลาย ๆ คน รวมทั้ง **น้องผึ้ง** นักเรียนโรงเรียนพระพรหมวิทยานุสรณ์ ได้นำเสนอความคิดที่ว่า วัฒนธรรมท้องถิ่นสามารถสื่อได้หลายอย่างเรารู้ถึงเอกลักษณ์ของตนเอง และยังเผยแพร่วัฒนธรรมแก่ชาวต่างชาติด้วย

เพียงครู่เดียวบรรยากาศภายในห้องก็เริ่มการร่วมแสดงความคิดเห็นจากเยาวชนมากมาย ซึ่ง **นางสาวมาริสา ไพรัตน์** หรือน้องนก นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช ได้เสนอเรื่องราวของตนเองเกี่ยวกับการเป็น

ทูตวัฒนธรรม ที่เดินทางไปเผยแพร่ถึงประเทศญี่ปุ่นเป็นเวลา 15 วัน ในครั้งนั้นได้ แสดงการรำมโนราห์ การแสดงโขน จนได้รับการชื่นชมจากคนญี่ปุ่นเป็นจำนวนมาก และเธอล้ำว่าคนญี่ปุ่นยังชื่นชอบรอยยิ้มของคนไทยอีกด้วย น้องนกกล่าวเน้นย้ำอีก ว่าวัฒนธรรมไทยมากไปด้วยเสน่ห์และความงดงาม สามารถเป็นมรดกโลกได้ ขอเพียงคนไทยเห็นความสำคัญแห่งคุณค่า สืบสาน เรียนรู้ให้รู้ลึก รู้จริง

ในขณะที่ **นายอนุชา สำเภาพล** นักศึกษามหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ได้นำเสนอความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมที่ว่า “วัฒนธรรมภาคใต้เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ดังนั้นเยาวชนรุ่นใหม่ควรที่จะอนุรักษ์ หวงแหน ให้อยู่คู่ท้องถิ่นเรดตลอดไป”

“มโนราห์ ถ้าไม่เกิดการถ่ายทอด ก็จะไม่มีการสืบทอดไปสู่เยาวชน” อ.สถาพรกล่าวขึ้นมา เมื่อเราพูดถึงการแสดงมโนราห์หรือหนังตะลุงในงานศพ โดยเป็นคำถาม ชวนให้เยาวชนได้ขบคิด แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน พร้อมกันนี้ อ.สถาพร ได้เสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมต่อประเด็นนี้ว่า การแสดงมโนราห์ เป็นศิลปะชั้นสูงของภาคใต้ ซึ่งการรำมโนราห์หน้าศพจะไม่ใช่ที่นิยม แต่มีกรณีพิเศษที่สามารถรำได้โดยมีพิธีการต่างๆ ทำให้บรรยากาศภายในห้องหลายคนต่างหันหน้าและชวนกันคิดในประเด็นนี้อย่างครึกครื้นเพราะเป็นเรื่องที่ทุกคนสนใจมากมาย

เมื่อได้ฟังเสียงของเยาวชนคนรุ่นใหม่ อ.ประพงษ์ ชูตรง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดโพธิ์ทอง ก็ได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรื่องราวเกี่ยวกับบทบาทที่เข้ามาส่งเสริมด้านวัฒนธรรมของเยาวชน โดยเน้น 2 เรื่องคือ เรื่องคุณธรรม และเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ทางโรงเรียนจึงได้ชื่อว่าเป็นสถานศึกษาพอเพียง ในช่วงปิดเทอมจะมีกิจกรรมให้นักเรียนเข้าร่วม โดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่น เช่นการแสดงละครวัฒนธรรม เป็นสื่อในถ่ายทอดและการเชื่อมโยงกิจกรรม

“เราสนับสนุนด้านวัฒนธรรมแก่เยาวชน เพื่อให้เยาวชนได้ห่างไกลกับวัฒนธรรมต่างชาติที่พวกเขาเข้ามาอย่างมากมาย”

หลังจากที่ตลาดนัดแห่งนี้ได้เป็นเวทีแห่งการแลกเปลี่ยน เปิดโอกาสให้เยาวชนได้ซื้อขายประสบการณ์กันและกันในการทำงาน “โน้มน้องฉันนี่ของเธอ” แล้ว อ.บุญธรรม เทอดเกียรติชาติ ก็เป็นอีกคนหนึ่งที่ทำให้ตลาดแห่งนี้เพิ่มความสนุกสนานมากยิ่งขึ้น เมื่อเริ่มการพูดในภาษาใต้ซึ่งเป็นภาษาท้องถิ่นที่ทุกคนสื่อสารกันอย่างเข้าใจ “ศิลปะต้องเกี่ยวข้องกับจังหวะ” อาจารย์กล่าวประโยคสั้นๆที่ทำให้

หลายคนในตลาดพักหน้าพร้อมกัน “เพราะการรำโนราห์ การร่ำวงเวียนครก การลากเรือพระ ทุกสิ่งต้องอาศัยจังหวะและพลังในใจของคน...คนเราเกิดมาแล้วหนีไม่พ้นศิลปะ เกิดด้วยเพลงกล่อม ตายด้วยเพลงกาหลอ ตื่นเช้าด้วยเพลงชาติ นอนด้วยเพลงสรรเสริญ”

เรื่องของศิลปวัฒนธรรมเป็นเรื่องของการสืบสาน อาจารย์ได้ตั้งคำถามสั้น ๆ ไว้ เพื่อให้ทุกคนได้คำนึงถึงหัวใจแห่งวัฒนธรรม และการคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมที่ดั่งงาม ที่ปัจจุบันถูกกลืนหายไปกับสื่อ และสิ่งเร้าจากภายนอก รวมถึงวัฒนธรรมจากต่างชาติดังนี้แทบแยกไม่ออกว่า “อันไหนเป็นวัฒนธรรมของอันไหน”

ในวันนี้การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีคือคำที่ถูกกล่าวถึงบ่อย และเป็นคำสำคัญสำหรับการอนุรักษ์มรดกที่บรรพบุรุษได้รังสรรค์ไว้ เพื่อเป็นอารยธรรมของคนรุ่นหลังต่อไป ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ในแต่ละภาคมีวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์แตกต่างกันไป

ทางภาคใต้ของเรามีศิลปะที่ถูกถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น นั่นคือ โนราห์ ปักษ์ใต้ ที่วันนี้นอกจากอนุष्ठธรรมที่เป็นพ่อค้านำเรื่องราวของศิลปะพื้นบ้านมาเสนอขายในตลาดแล้ว น้องเจมส์ (จตุรงค์ จันทระ) น้องหง (จำนง ราชปักษิณ) ซึ่งมีทั้งเยาวชนรุ่นใหญ่ และเยาวชนรุ่นกลางอีกคนอย่างน้องเบียร์ (พลวัฒน์ ลัทสุวรรณ) ซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มที่เราเรียกเขาว่า “โนราห์เด็ก” แห่งตำบลวัดจันทร์ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

พี่น้องเป็นผู้เริ่มต้นการบอกเล่าเรื่องราวของกลุ่มโนราห์เด็กให้ทุกคนได้ฟังว่า ฐานปฏิบัติฝึกซ้อมและเป็นแหล่งมั่วสุมทางความคิด ตั้งอยู่ที่หลังบ้านของเจมส์ สมาชิกกลุ่มโนราห์เด็กนี้ ล้วนมีถิ่นฐานบ้านช่องอยู่ในละแวกตำบลใกล้เคียง เช่น บ่อแดง บ่อโต ม่วงงาม สมาชิกทั้งหลายค่อยๆ เข้ามาเอง บางคนตามเพื่อนมา เห็นแล้วชอบก็มี เจมส์เป็นคนริเริ่มรำโนราห์เพราะเขาชอบ ไปเรียนที่อำเภอควนเนียง (จังหวัดสงขลา) แล้วมาสอนเด็ก ปรากฏว่าเด็กๆก็ชอบ แต่พอรำโนราห์ได้แล้วก็ มีปัญหาที่เครื่องเครื่องดนตรีและชุดรำ ต้องซื้อต้องเช่าชุดหลายร้อยบาท เจมส์เลยไปฝึกทำเองจากครูที่อำเภอควนเนียง ครูภูมิปัญญาท่านนี้เป็นทั้งครูสอนรำโนราห์และสอนทำเครื่องโนราห์ด้วย ทำให้ตอนนี้กลุ่มโนราห์เด็กเริ่มทำเครื่องเองมาได้ 3-4 ปีแล้ว

นางเล่าย้อนหลังไป เมื่อครั้งที่ตนเองบวชอยู่ในผ้าเหลือง พอตีที่วัดมีงานเจมส์เข้าไปทำเรือพระ เลยได้รู้จักกัน เป็นที่มาของการรวมกลุ่ม ตนเองก็ไม่เคยชอบโนราห์เลย แต่ชอบหนังตะลุงมากกว่า แต่พอได้ยินเสียงทุกวัน มันก็ซึมซาบเข้าเรื่อยๆ ได้ยินเสียงกลองแล้วใจเต้นตึก ตึก จนตอนนี้ทุกอย่างได้กลายเป็นส่วนสำคัญของชีวิตไปแล้ว

จัดตั้งกลุ่มในช่วงแรกมีสมาชิกเพียงไม่กี่คน ประมาณ 7 คนเห็นจะได้ เป็นเด็กประถม ป.3 ป.4 ตอนนั้นเด็กชุดแรกโตกันหมดแล้ว บางคนก็ยังเป็นสมาชิกกลุ่มอยู่ แต่ที่ออกไปแล้วประมาณ 3-4 คน เพราะมีครอบครัว สมาชิกรุ่นหลังก็เริ่มมีเด็กมัธยมเข้ามาแทนที่

ที่มาของเด็กกลุ่มแรกนี้ นางบอกว่า ตอนที่เจมส์ไปสอนที่โรงเรียนสภิงพระราชินูปถัมภ์ ได้ไปหัดให้เด็กรำโนราห์ ทำให้ได้สมาชิกมา 7 คน ตอนหลังเด็กเข้ามาเพิ่มเรื่อยๆอีก 10 กว่าคน บางคนไปทำงานที่อื่นแล้วก็ยังกลับมาเข้ากลุ่ม ปัจจุบันสมาชิก 30 คน เป็นเด็กเล็ก 4 คน เข้ามาเพราะเขาชอบโนราห์ตั้งแต่เด็ก บางคนมีสายเลือดโนราห์ก็มี แต่เด็กเล็กๆบางคนได้ดูจากวีดีโอก็หัดรำ พ่อแม่เห็นเราฝึกหัดเด็กอยู่ก็เลยเอามาฝาก เด็กส่วนมากมาแล้วก็ไม่ถอย ตอนนี้นักกลุ่มโนราห์มีเด็กประถมศึกษาอยู่ 1 คน (คือน้องเซต) เด็กมัธยม 25 คน สำหรับน้องเซตทุกคน

จะให้เห็นความสามารถในตลาดนัดวันที่ 7 ธันวาคม 2551 รุ่นใหญ่ที่เป็นพี่เลี้ยงมี 3 คน คือ เจมส์ จ่ามง และเปียร์

การฝึกโนราห์ ก็นัดเวลากันในวันเสาร์-อาทิตย์ ไปรับไปส่งกันโดยใช้รถจักรยานยนต์ เด็กจะขี่มอโนราห์ในตอนกลางวัน ส่วนกลางวันทำเครื่องประดับเด็กมัธยมฝึกชุดหนึ่ง เด็กเล็กแยกฝึกอีกชุดหนึ่ง เพราะเด็กเล็กเราให้รำมากไม่ได้ ต้องบ่อนให้ทีละนิด ถ้าเด็กโตก็รำยาวไปเลย เพราะรำมานานแล้ว ฝึกกันเองแบบพี่สอนน้อง ตรงไหนผิดก็บอกกัน อยู่กันแบบสบายๆ

กลุ่มโนราห์เด็กนี้เปิดกว้างสำหรับทุกคน แต่มีเงื่อนไขว่า ถ้ามาเข้ากลุ่มแล้วต้อง**ปฏิบัติตามข้อห้ามเรื่องเหล้า บุหรี่ เพราะถ้ามีคนสูบบุหรี่ เด็กคนอื่นๆก็จะตาม** แล้วจะเตลิดไปเรื่อย นอกจากนี้ยังห้ามเรื่องการพนันด้วย ส่วนการแต่งกายก็ได้ห้ามกัน เป็นสไตรล์ของเขา เมื่อก่อนนางเองก็ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ ตอนนี้เลิกแล้ว เด็กอื่นๆ ถ้าตั้งใจเลิกกลุ่มก็รับมาฝึกได้ ด้วยเหตุนี้ พ่อแม่จึงไว้วางใจเวลาลูกๆมาหัดรำโนราห์ที่นี่ สำหรับเด็กๆทุกคนก่อนที่จะมาเข้ากลุ่มซ้อมโนราห์ก็ต้องคุยกันก่อน เรื่องสำคัญที่คุยก็คือ การเตือนเรื่องเหล้า บุหรี่ บอกกล่าวถึงมารยาทในการออกสังคม การวางตัว เพื่อให้ทุกคนอยู่ภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน ไม่ก่อให้เกิดความแปลกแยกหรือปัญหา

ปัญหาของการรวมกลุ่มโนราห์เด็กคือ ไม่มีอุปกรณ์ของตัวเอง ต้องเสียค่าเช่า จึงมาคิดทำเอง อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงโนราห์ งบบอกว่าวัสดุดิบไม่แพง แต่จะแพงที่ค่าแรงมากกว่า ยกตัวอย่างเทริดโนราห์ ถ้าซื้ออุปกรณ์มาทำเอง ใช้เงินประมาณ 3,000 บาท แต่ถ้าซื้อทั้งชุดราคา 10,000 กว่าบาท คุณเจมส์กับคุณนงพีคนโตของกลุ่มโนราห์เด็ก จึงไปฝึกทำเครื่องโนราห์จากครูที่อำเภอควนเนียง แล้วนำความรู้ที่ได้รับมาทำกันเองที่กลุ่ม เช่น ผ้าห้อยที่ใช้เวลาทำ 1 วัน 1 คืน เด็กๆ ก็จะมาทำกันเอง รวมไปถึงชุดลูกปัด เทริดโนรา ฯลฯ

วิธีการทำคร่าวๆเท่าที่เราจับความได้คือ ซื้อหนังมาในราคาก็โลกรั่มละ 300-400 บาท (เป็นหนังแผ่นเราเอามาตัดเอง) ไม้ไผ่สาน (ต้องเป็นไผ่สีสุก

เท่านั้น) ราคา 200 บาท สำหรับทำโครงหน้า โดยคุณแม่ของเจมส์จะสานให้ หนึ่ง เล่าว่าแม่ของเจมส์มีฝีมือสามารถสานได้มองไม่เห็นรอยต่อเลย ส่วนไม้จะใช้ไม้ทองเหลืองทำเป็นจอมกับหู ถ้าเป็นไม้รักป่า ไม้แคนา ไม้ยอ จะใช้ทำยอด ซึ่งหา ค่อนข้างยาก แต่ก็พอหาได้ในพื้นที่ที่คุณพ่อของเจมส์ไปซุดให้ นอกจากนี้มี อุปกรณ์อื่นๆ เช่น ด้ายมงคล กระจก ชัน น้ำมันยาง ปูนกินหมาก สี แม่พิมพ์ รวม ราคาประมาณ 1000 บาท สำหรับทำลายต่างๆ ใช้เวลาทำทั้งหมดประมาณ 7-8 วันก็ได้เทริดโนราห์แล้ว การออกแบบลายเครื่องแต่งตัวโนราห์ การเลือกใช้สี ฯลฯ มี ขั้นตอนคือ จินตนาการ แล้ววาดรูปลงสี ดูว่าสวยแล้วก็ลงมือร้อยลูกปัด ซื่อลูกปัดมา 700 บาท (6 ฝูง) เชือก 200 บาท ซุดโนราห์ที่เรียกว่าซุดลูกปัดทั้งซุด ลงทุน ประมาณ 1,000 บาท นอกจากทำซุดลูกปัดแล้ว ก็ยังทำกำไลลูกปัดขายด้วย เส้น หนึ่งชาย 60 บาท นอกจากกำไล หนึ่งยังคิดจะดัดแปลงให้เป็นอย่างอื่น เช่น ที่รอง จาน รองแก้ว รองกระถางต้นไม้ หนึ่งบอกว่าก่อนจะฝึกให้เด็กๆ ทำ ต้องทำให้เขาเห็น ก่อน เพราะเด็กจะเข้าใจจากรูปธรรมมากกว่าจากการอธิบายซึ่งเป็นนามธรรม ความคิดสร้างสรรค์เรื่องหัตถกรรมลูกปัดนี้ กลุ่มเองทำไปคิดไป ก็เกิดพัฒนาการ ขึ้นมาเอง เพราะความคิดมันผุดขึ้นมาเรื่อยๆ

สำหรับเรื่องบทขับร้อง ทางกลุ่มได้รับเกียรติจาก อ.บุญธรรม เทอดเกียรติ ชาติ เป็น “นายหัว” ใหญ่ให้คำแนะนำในหลายเรื่อง เช่น การขับบท เสียงร้อง กลุ่ม โนราห์เด็กเกาะเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยชุมชนศิลปินพื้นบ้านศรีวิชัย มาได้ประมาณ 2 ปีแล้ว

นอกจากเรียนรู้เรื่องโนราห์แล้ว ยังมีการถ่ายทอดความรู้เรื่องการปลูกผัก ปลูกต้นไม้ประดับชายในกับเด็ก ๆ ซึ่งเป็นรายได้ร่วมกันของกลุ่มอีกทางหนึ่งด้วย ดังนั้น สิ่งของเด็ก ๆ ได้ติดตัวมิใช่แค่ศิลปะในท้องถิ่น ยังได้**ฝึกงานฝีมือ ฝึกทักษะอาชีพ** เช่น การปลูกต้นไม้ ทักษะในการอยู่ในสังคมอีกด้วย นางเองตอนนั้นก็กำลังฝึกทำรูปหนึ่งลงตามความชอบของตัวเอง ส่วนรายได้ที่ได้จากการแสดง ไม่ค่อยมากนัก ส่วนมากเป็นงานขอช่วยกันมากกว่า กลุ่ม/องค์กรที่มาขอให้เราช่วยจะเป็นโรงเรียน เสียส่วนมาก คุณนางบอกว่า ถือเป็นเกียรติ เพราะนี่เป็นการถ่ายทอดศิลปะในทางอ้อมสู่เยาวชนรุ่นหลัง ทางกลุ่มจึงรับสอนด้วย ที่ผ่านมาสอนในระยะเกิ้ลๆ คือ โรงเรียนบ้านท่าสะท้อน (อาจารย์บุญธรรมเชิญไปสอน) โรงเรียนป่าขาด นางบอกว่า มีโรงเรียนเยอะแยะที่ต้องการให้ไปสอน แต่ว่าโรงเรียนเองก็เกรงใจเพราะไม่มีงบให้ เช่น โรงเรียนบ้านสทิงพระ กลุ่มเองก็อยากไปสอนให้ ไม่ได้เงินก็ไม่เป็นไร นอกจากนี้เราได้เห็นการเรียนรู้ทางด้าน**ความมีจิตอาสา**ของน้องๆ กลุ่มนี้ ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคม เช่น ไปช่วยงานของวัด หรือใครอยากให้ไปช่วยก็บอกมา กลุ่มเด็กที่เป็นสมาชิกในกลุ่มส่วนมากครอบครัวมีฐานะปานกลาง ส่วนเด็กลำบาก ไม่มีเงินไปโรงเรียน ทางกลุ่มก็ช่วยเหลือกันเท่าที่พอจะช่วยได้

เราคุยกันถึงเป้าหมายของกลุ่ม นางบอกเราว่ารวมกลุ่มเพราะชอบ รักในศิลปะพื้นบ้าน อยากอนุรักษ์ไว้ แต่ตนเองก็มีอาชีพหลักของตัวเองอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็น เจมส์ ส่วนเด็ก ๆ ในกลุ่มก็ยังอยู่ในวัยศึกษา เพราะฉะนั้นจึงไม่มีปัญหาเรื่องรายได้ หรือการจัดการกลุ่มเพื่อสร้างรายได้ อีกอย่างแต่ละคนในกลุ่มก็มีความสามารถพิเศษด้วย เช่น เจมส์จัดดอกไม้ได้ สมาชิกหลายๆ คนก็ผูกผ้าเป็น

รวมตัวกันแล้วก็รับงานจัดตกแต่งสถานที่ได้ งานที่รับก็เป็นงานขอช่วยกันเสียมาก แต่เราก็ได้กลับคืนมามากกว่าเงิน เช่น คนที่เราเคยไปช่วยงานเขา เวลาเขามีงานก็จะเรียกกลุ่มเราไปแสดงให้ เป็นต้น เด็กๆได้เรียนรู้ในเรื่องการจัดดอกไม้ การผูกผ้า การรำโนราห์ และการอาชีพ เพราะจุดสำคัญของกลุ่มโนราห์เด็กคือ ใครชอบอะไร ถนัดอะไร พี่ๆ จะให้ทำไปตามถนัด ไม่บังคับกัน เรียกว่า **“กลุ่มมีทางเลือกหลากหลายให้เรียนรู้”**

นางเล่าว่าได้ฟังคุณพ่อของนาง คุณเจมส์ และผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน กล่าวชื่นชม การรวมตัวของกลุ่มโนราห์เด็กว่า **“ดี”** ทำให้ห่างไกลยาเสพติด กล้าแสดงออก ไม่เครียด เพราะก่อนหน้านั้น เด็กหลายคนในหมู่บ้านสูบบุหรี่ เล่นการพนัน พอมาอยู่ที่นี้ก็เลิกหมด เขาเองก็ชอบ สบายใจ เด็กเปลี่ยนนิสัย

จากชอบเที่ยวก็ไม่เที่ยว มีความรับผิดชอบมากขึ้น เด็กบางคนไม่ชอบโนราห์ แต่ชอบการปลูกต้นไม้ ก็ทำสิ่งที่ตัวเองชอบ เพราะปลูกต้นไม้ฝึกให้คนใจเย็น รักธรรมชาติ พอเห็นเขารวมกลุ่มทำกิจกรรมแบบนี้แล้วรู้สึกยังไง พ่อบอกว่า ทำให้ไม่เครียด ได้มาดูแลเด็กแล้วสบายใจ เขามาซ้อมรำ เราก็มาคอยดู คนเฒ่าคนแก่อื่นๆ ก็มาดูด้วย ไม่ใช่แค่คนแก่ เด็กเล็กๆ พอได้ยินเสียงก็วิ่งมาดูกันเต็มไปหมด

สุดท้าย อ.สถาพร ได้เอ่ยถามถึงความยั่งยืนของกลุ่มโนราห์เด็ก จึงได้คำตอบว่า ยั่งยืน วัดจากการที่เด็กเข้ามาเรื่อยๆ ไม่ขาดตอน ส่วนหน่วยงานภายนอกที่จะมาสนับสนุนไม่ค่อยมี เนเปรียบเทียบกับให้ฟังว่า **เราเหมือนลูกนก ตอนที่ยังบินไม่ได้ไม่เคยมีใครมาสนใจ แต่พอบินคล่องแล้ว คนนั้นก็พาคนอื่นก็จะเอา ต้องการจะตั้งให้เป็นของตัวเอง จะเอาแต่ผลงาน** มีบางหน่วยงานเช่น สสส. ที่เข้ามาช่วย โดยให้ทุนมาสร้างชุดประมาณ 30,000 บาท แต่ก็ในช่วงสั้นๆ ตอนนั้นชุดที่ใช้ไม่พอสำหรับเด็กทุกคน มีชุดอยู่ทั้งหมด 10 ชุด ถ้ามีงานแสดงพร้อมกันก็ต้องสลับกัน ใช้งานซ้อนกันไม่ได้ ในกลุ่มเด็ก 30 คน ทำหน้าที่คนละอย่าง บางคนตีเครื่อง บางคนรำ บางคนเล่นตลก ใครชอบทางไหนก็ไปทางนั้น

...บรรยากาศภายในตลาดเพิ่มความคึกคักมากขึ้น เมื่อมีการบันทึก
รายการผ่านสถานีโทรทัศน์ช่อง NBT โดยมีพิธีกรคือ นายไชน้อย มาร่วมซื้อขายใน
ตลาดของเราแทนคนทั่วประเทศ ซึ่งมีผู้ใหญ่ใจดีคือ อ.บุญธรรมเป็นผู้ที่ให้การ
สัมภาษณ์ ร่วมกับเด็กดีในตลาดนัดเยาวชนกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เกี่ยวกับหัวข้อที่
พวกเรากำลังสนทนากัน

เมื่อการพูดคุยเสร็จสิ้น อ.สถาพร ผู้รับหน้าที่เป็นผู้ดำเนินรายการในวันนี้
ได้กล่าวสรุปถึงการอนุรักษ์ไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีงามของไทย ที่เยาวชนคนรุ่นหลัง
ต้องเข้ามามีบทบาทในการสานต่อ เช่นกลุ่มโนราห์เด็ก ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างของ
ตลาดวันนี้ อย่าปล่อยให้วัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาทำให้คุณค่าของวัฒนธรรมไทย
เสื่อมถอยลงไป เด็กดีอย่างพวกเราในวันนี้จึงต้องเป็นกำลังสำคัญในการอนุรักษ์
ศิลปะอันล้ำค่าเหล่านี้ไว้ โดยได้รับการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ใจดี ที่เมื่อเห็นความตั้ง
อกตั้งใจของเด็กและเยาวชนแล้ว เข้ามาช่วยเป็นเป็นกำลังหนุนให้เกิดการพัฒนา
อย่างเป็นระบบ เกิดการเรียนรู้อย่างมีแบบแผน